

Commissie van Toezicht  
voor Jeugdinstellingen

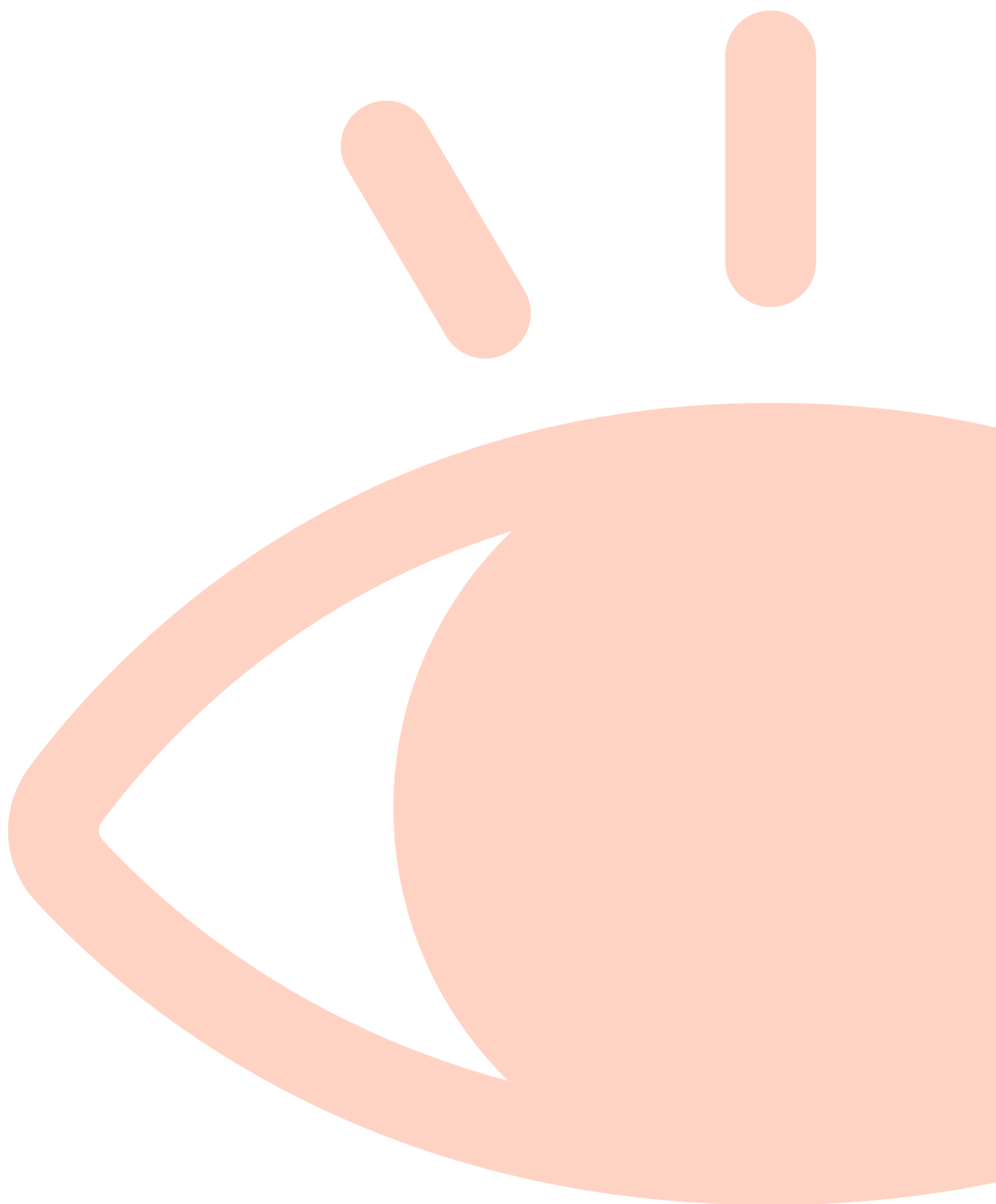
# Jaarverslag 2025

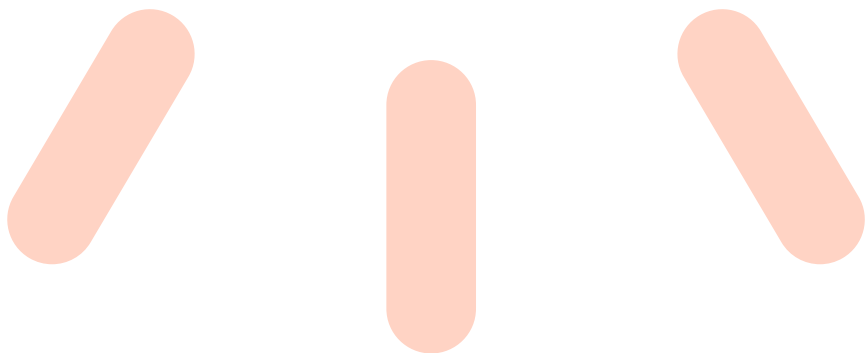




**Commissie van Toezicht  
voor Jeugdinstanties**

# **Jaarverslag 2025**





# Perspectief van jongeren is kloppend hart van onze commissie

Het is een hele klus: de rode draad distilleren uit al die maandverslagen van onze vrijwilligers, en uit de verslagen van hun overleg met de verantwoordelijken van hun voorziening. Achter elk verslag schuilt een ontmoeting, een gesprek, een observatie, een blik, een moment van vertrouwen. Uit die rijkdom aan ervaringen groeide dit jaarverslag. Zonder de maandcommissarissen zou dit verslag er niet zijn. Zij geven het kleur, diepte en geloofwaardigheid. Ik bedank ze daar uitdrukkelijk voor. Hun bijdrage is van onschatbare waarde.

Elke maand gaan ze belangeloos naar 'hun' voorziening. Met een luisterend oor voor jongeren die vaak al een hele rugzak meezeulen. Onderweg zijn die jongeren soms hun vertrouwen in volwassenen kwijtgeraakt. Onze maandcommissarissen bieden geen begeleiding en nemen geen beslissingen over een hulptraject of de dagelijkse regels in de voorziening, maar ze bieden wel iets fundamenteels: aandachtige aanwezigheid.

We horen en zien dat het de jongeren deugd doet om hun verhaal te kunnen delen. Om zorgen uit te spreken, frustraties te benoemen, maar ook kleine overwinningen te vieren. Een geslaagd gesprek. Een positieve evaluatie. Een eerste stap in een toekomstplan. Het lijken misschien kleine momenten, maar voor de jongeren zijn ze van grote betekenis.

Gaandeweg zien onze vrijwilligers ook de impact van hun werk. Ze merken dat voorzieningen hun maandverslagen ernstig nemen. Dat teams hun aanbevelingen bespreken. Dat het jaarverslag aanleiding geeft tot reflectie en soms tot bijsturing. De maandcommissarissen brengen de ernstige realiteit van jongeren naar buiten. Elke keer als ik met maandcommissarissen praat, voel ik hoe wat zij zien en horen onder hun huid kruipt. Ze geven niet alleen een stem aan jongeren, maar nemen ook de context van voorzieningen mee: de inspanningen van teams, maar ook de beperkingen en knelpunten waarop begeleiders botsen.

In 2025 zetten we bovendien een belangrijke stap: voor het eerst oefenden we ons toezicht ook uit in GES+ voorzieningen. Ik dank onze vrijwilligers én de voorzieningen oprecht voor het vertrouwen waarmee zij die samenwerking aangingen. Het vraagt openheid om samen een nieuwe weg te verkennen, met respect voor elkaars rol en opdracht. Die bereidheid heb ik duidelijk gevoeld.

## Enorme waardering voor begeleiders

De maandcommissarissen zagen dit jaar weer een enorme inzet van begeleiders. In alle soorten voorzieningen zien zij professionals het beste van zichzelf geven. Begeleiders die grenzen stellen waar dat moet, en ruimte laten waar dat kan. Begeleiders die blijven zoeken naar evenwicht tussen structuur en nabijheid.

'Niet alle helden dragen een cape', zeggen maandcommissarissen daarover.

Ze beschrijven warme tafereel: jongeren die samen een afscheidsfeest voorbereiden, jongens die met tondeuse en scheerschuim in de weer zijn om elkaar te helpen er op hun best uit te zien. Ze zien begeleiders die kordaat maar correct en respectvol tussenbeide komen als spanningen oplopen.

Ook jongeren spreken hun waardering uit. Ze vertellen over begeleiders die echt luisteren. Die moeite doen om een band op te bouwen en veel positieve feedback geven. Die helpen om het toekomstplan uit te werken waar de jeugdrechter de jongere om vraagt.

Een jongere zei het zo:

**“ Ze hebben me laten voelen dat ze ook in mij geloven en dat maakt het verschil. Ze zéppen het niet alleen. Ik zie het aan wat ze voor mij dóén.**

Veel jongeren zeggen dat ze minstens één opvoeder hebben bij wie ze altijd terecht kunnen. Dat is hoopgevend. Tegelijk horen we dat de tijd voor individuele gesprekken vaak schaars is. Dat is een bezorgdheid.

Onze vrijwilligers hebben veel bewondering voor begeleiders, maar ze maken zich dus ook zorgen. Jongeren hebben recht op goede zorg en begeleiding. En wie dat elke dag waarmaakt, zijn de begeleiders. Als samenleving moeten we niet alleen zorg dragen voor jongeren, maar ook voor wie die jongeren begeleidt.

Maandcommissarissen zien de draagkracht van begeleiders, en de grenzen ervan. Ze zien hoe groepsdynamieken beïnvloed worden door bezettingsgraad, door personeelstekorten, door de complexiteit van problematieken. Jongeren vertellen dat de sfeer in hun leefgroep vaak beter is als de bezetting niet te hoog is. Als er rust is. Als conflicten op tijd en correct aangepakt worden.

“ In een andere leefgroep maken de jongeren altijd ruzie.  
Altijd is er discussie, iedereen is altijd meteen boos en dan  
loopt het altijd verkeerd af. Bij ons is er veel meer rust.

## Maatschappelijke uitdagingen die zich scherper aftekenen

Wat in de samenleving gebeurt, stopt niet bij de poort van een voorziening. Ook daar stuiten we op uitdagingen rond drugsgebruik, geweld en mentale gezondheid. Voorzieningen zoeken naar manieren om daarmee om te gaan in het belang van de jongeren.

Onze maandcommissarissen zien ook jonge kinderen in gesloten instellingen. Dat raakt ze. Door het tekort aan plaatsen in de jeugdhulp moeten jongeren soms te lang in een gesloten instelling blijven. Soms wordt de wettelijk bepaalde maximumtermijn overschreden, omdat er geen vervolgtraject beschikbaar is.

Voor jongeren voelt dat diep onrechtvaardig. Het gebrek aan perspectief voedt moedeloosheid. Hun leven staat op stand-by. Hun verblijf wordt verlengd, maar hun toekomst blijft onduidelijk. Dat verhoogt stress en spanningen in leefgroepen. Het vergroot de kans op conflicten, op weggelopen, op zelfverwonding of middelengebruik.

Begeleiders vinden het erg moeilijk om jongeren te zien achteruitgaan, ondanks hun inspanningen. Zeker jongeren met een complexe problematiek botsen op lange wachtlijsten voor geestelijke gezondheidszorg en zorg voor personen met een handicap. Als zij achttien worden, dreigt de ondersteuning soms weg te vallen, zonder dat er een duurzaam alternatief klaarstaat. Die jongeren komen in een heel kwetsbare situatie terecht en hun hulpverleners en andere volwassenen houden hun hart vast voor wat er kan gebeuren.

## ‘Ik ben nog een kind’

In 2025 ontmoetten maandcommissarissen meer 14-jarigen in de voorzieningen en kinderen die nog jonger zijn. Sommigen zijn nog geen 12. Ze zien kamers met poppen en speelgoed. Ze krijgen vragen om onder het bed te kijken of er geen monsters zitten. Ze zien Barbiekleertjes in de wasmand van de voorziening.

Die kinderen begrijpen vaak niet waarom ze daar zijn. Ze vragen naar hun mama. Ze willen naar huis. ‘Ik ben nog een kind. Waarom ben ik hier?’

Hun aanwezigheid heeft een grote impact. Ze zitten in een andere ontwikkelingsfase dan oudere jongeren. Hun noden verschillen fundamenteel. Begeleiders moeten programma’s aanpassen en intensiever begeleiden. Dat vraagt veel van teams én van andere jongeren in de leefgroep.

De consensus onder alle betrokkenen is duidelijk: jonge kinderen horen niet thuis in een gesloten jeugdvoorziening. De stijging van het aantal 12- tot 14-jarigen in voorzieningen confronteert ons met een fundamentele vraag over hoe we als samenleving omgaan met heel jonge kinderen in crisis.

## Landschap en commissie in beweging

2025 was ook institutioneel een jaar van verandering. De gemeenschapsinstellingen werden overgeheveld van het Agentschap Opgroeien naar het Agentschap Justitie en Handhaving. Dat betekent voor onze commissie een nieuw partnerschap, nieuwe overlegstructuren en nieuwe kansen om knelpunten te bespreken.

Sinds de uitbreiding van onze bevoegdheid naar GES+ voorzieningen in juli 2023, hebben we onze werking verder uitgebreid. In 2024 lanceerden we een brede oproep naar nieuwe maandcommissarissen. In maart 2025 startten die, na grondige selectie en vorming.

Toezicht in GES+ voorzieningen vraagt een aangepaste aanpak. Gesprekken of meedoen met activiteiten zijn niet altijd vanzelfsprekend bij jongeren met ernstige cognitieve of sociaal-emotionele beperkingen. Daarom bouwen maandcommissarissen hun contact zorgvuldig en geleidelijk op. Ze observeren, voelen de sfeer aan, spreken met begeleiders, doen mee met eenvoudige activiteiten. Soms komen ze ook tussendoor nog even langs, om een vertrouwensband op te bouwen. Ze willen het verblijf voor jongeren of begeleiders zeker niet zwaarder maken. Hun aanwezigheid moet ondersteunend zijn, niet belastend.

## Toezicht is geen doel op zich

Het perspectief van jongeren blijft het kloppend hart van onze commissie. Hun stem, hun ervaringen, hun vragen en hun twijfels zijn het uitgangspunt van ons toezicht.

Dit jaarverslag toont een genuanceerd beeld: Van betrokken begeleiders en geëngageerde vrijwilligers. Van warme momenten in moeilijke contexten. Maar ook van structurele knelpunten die vragen om politieke en maatschappelijke keuzes en daadkracht.

Toezicht is geen doel op zich, maar een manier om rechten te waarborgen, om menswaardigheid te bewaken en om bij te dragen aan betere zorg en begeleiding voor jongeren die vaak al bijzonder kwetsbaar zijn.

Ik dank onze maandcommissarissen voor hun inzet, hun volgehouden betrokkenheid en hun scherpe blik. Ik dank ook de jongeren en de voorzieningen voor hun openheid. Blijven luisteren naar jongeren en hun perspectief ernstig nemen, is en blijft onze belangrijkste opdracht.

*Caroline Vrijens*

*Voorzitter van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties*

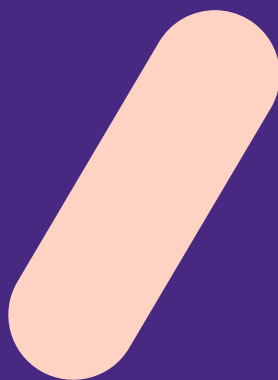
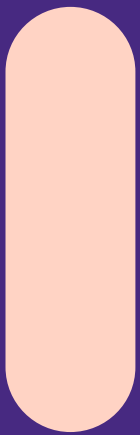
*Vlaams kinderrechtencommissaris*

# Inhoud

<b>Over de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen</b>	<b>10</b>
1. Toezicht op rechten van jongeren in geslotenheid	11
2. Opdrachten	11
3. Werking	11
4. Overleg met directies, voorzieningen, administratie en koepelorganisaties	12
5. In dialoog met Vlaams Parlement en kabinet	12
6. Commissie in verandering	12
7. Samenstelling Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen in 2025	14
<b>Opgroeien en zorg dragen in een context onder spanning</b>	<b>17</b>
1. Te snelle instroom zet druk op leefklimaat	18
2. Gebrek aan perspectief	18
3. Barbiekleertjes in de was	18
4. Personeelsverloop en -tekort	19
5. Maatschappelijke verwachtingen versus taaie realiteit	20
6. Geslotenheid die weegt	20
<b>Gemeenschapsinstellingen</b>	<b>22</b>
1. Plaatsing in de voorziening	24
2. Leefklimaat	25
3. Kamermomenten	29
4. Vrije tijd en ontspanning	30
5. Eten	32
6. Contacten met familie en vrienden	34
7. Privacy	35
8. Participatie en informatie	36
9. Diversiteit	37
10. Fysieke en mentale gezondheid en hygiëne	38
11. Regels en afspraken	42
12. Sancties	43
13. Afzondering	44
14. Onderwijs	48
15. Jongeren langdurige begeleiding	50
16. Kortverblijf: 14 nachten of 14 dagen?	50
17. Politie	50

<b>Veilig verblijf</b>	<b>52</b>
1. Veilig verblijf: blijvende zoektocht naar een identiteit	54
2. Leefklimaat	55
3. Regels en afspraken	57
4. Kamermomenten	57
5. Dagbesteding	58
6. Niet iedereen op zijn plek in veilig verblijf	59
7. Traject	59
8. Onderwijs	61
9. Vrije tijd	62
10. Eten	62
11. Contact met vrienden en familie	63
12. Privacy	64
13. Inspraak en informatie	64
14. Gezondheid	66
15. Jongeren die weglopen	67
16. Onveiligheid	68
<b>Vlaams Detentiecentrum</b>	<b>70</b>
1. Nieuw elan voor Vlaams Detentiecentrum	72
2. Veiligheidsunit duwt psychosociale dienst in spreidstand	72
3. Gepaste zorg ontbreekt voor psychische problemen	72
4. Veiligheidsmedewerkers: rotsen in de branding	73
5. Leefklimaat: continuïteit van activiteiten garanderen	73
6. Infrastructuur: geen buitenruimte die naam waardig	73
7. Participatie: jongerenraad met directeur	74
8. Re-integratie proactief begeleiden	74
9. Onderwijs: positieve invloed van leerkrachten	75
<b>Voorzieningen GES+</b>	<b>76</b>
1. Wie is de GES+ jongere?	78
2. Niet alle helden dragen een cape: oneindige bewondering voor begeleiders	80
3. Leven in de leefgroep	81
4. Kamermomenten en vrijheidsbeperkende maatregelen	83
5. Dagschema en activiteiten	85
6. Gebrek aan perspectief	86
7. Agressie	88
8. Zelfverwonding	89
9. Medicatiegebruik	89

# Over de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen



Op 3 februari 2017 keurde het Vlaams Parlement de oprichting goed van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties (CVTJ). De commissie is ingebed in het Vlaams Kinderrechtencommissariaat. In september 2017 ging de commissie van start. Vandaag houdt de commissie toezicht op de gemeenschapsinstellingen en de voorzieningen voor veilig verblijf en GES+. Het Kinderrechtencommissariaat stuurt het toezichtkader aan. De kinderrechtencommissaris is de voorzitter van de commissie. Het secretariaat verzorgt het dagelijkse beheer van de commissie.

De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties brengt elk jaar verslag uit over het leven van jongeren in geslotenheid. Ze formuleert aanbevelingen om de rechten en de belangen van jongeren te versterken.

## 1. Toezicht op rechten van jongeren in geslotenheid

Minderjarigen tijdelijk hun vrijheid afnemen, is een ingrijpende maatregel. In een gesloten opvang leven jongeren vaak in een strakke structuur met een uitgesproken gezags- en machtskader. Die manier van samenleven vraagt om bijzondere rechtsbescherming. De commissie maakt het mogelijk om zicht te krijgen op het leven in geslotenheid en op die rechtsbescherming. Hoe beleven de jongeren dat? Waar botsen ze op? Hoe krijgen de rechten van de minderjarigen vorm in geslotenheid? Hoe zien de instellingen en voorzieningen dat?

Het vernieuwde decreet rechtspositie van de minderjarige is een belangrijk referentiekader om toezicht te houden op de rechten van jongeren in geslotenheid.

## 2. Opdrachten

Het oprichtingsdecreet geeft de commissie verschillende opdrachten die ze in volle onafhankelijkheid uitvoert:

- Toezien op de bejegening, in ruime zin, van kinderen en jongeren die verblijven in de gemeenschapsinstellingen, inclusief het Vlaams Detentiecentrum, de voorzieningen veilig verblijf en de voorzieningen met een GES+aanbod.
- Toezien op de eerbiediging van de rechten zoals bedoeld in onder andere het Kinderrechtenverdrag

- en het decreet van 7 mei 2004 over de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp.
- Kennisnemen van grieven over de bejegening van een of meer kinderen of jongeren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang.
- Bemiddelen als die grieven vatbaar zijn voor bemiddeling waarvoor geen omstandig onderzoek nodig is.
- Personen toeleiden naar het Kinderrechtencommissariaat om hun klachtrecht uit te oefenen.
- Rapporteren over het toezicht, de grieven, de bemiddeling en de toeleiding.
- Aanbevelingen formuleren om de bejegening van kinderen en jongeren te verbeteren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang.
- Elk jaar verslag uitbrengen aan het Vlaams Parlement over de uitgevoerde opdrachten.

## 3. Werking

De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties werkt met maandcommissarissen: vrijwilligers die elke maand al dan niet onaangekondigd een instelling of een voorziening bezoeken. Daar spreken ze met jongeren en begeleiders. Ze luisteren naar wat er leeft, wat jongeren bezighoudt. Dat kan in persoonlijke gesprekken maar de maandcommissarissen doen ook mee met activiteiten. Ze schuiven mee aan tafel om samen met de jongeren te eten. Ze volgen soms ook de lessen of de trajectbesprekingen van de jongeren. Jongeren kiezen zelf wat de maandcommissaris mag doen met hun verhaal of melding. Maandcommissarissen gaan ook in gesprek met begeleiders, team- of campusverantwoordelijken. Bij klachten die omstandiger onderzoek vragen, brengt de maandcommissaris de jongere in contact met de klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat. Soms willen jongeren ook gewoon ventileren of eens vertellen over wat ze allemaal meegemaakt hebben.

Na elk maandbezoek koppelt de maandcommissaris, met respect voor de anonimiteit van de jongeren, zijn of haar vaststellingen terug aan de aanwezige leefgroepbegeleider. De maandcommissaris stelt dan nadien ook een verslag op voor het secretariaat van de commissie en voor de voorziening.

Het secretariaat van de commissie organiseert elk jaar verschillende intervisies en vormingsdagen voor de maandcommissarissen. De focus ligt op uitwisseling van ervaringen, opleiding, vorming en netwerking tussen de maandcommissarissen.

Dankzij de steun van het Vlaams Parlement kan de commissie deze vormingsdagen organiseren. Op zaterdag 1 februari 2025 dompelden de maandcommissarissen zich onder in de leefwereld en de uitdagingen van jongeren met een GES+ problematiek.

Op zaterdag 11 oktober 2025 zoomde de commissie in op het beroepsgeheim van de maandcommissarissen en zelfverwonding bij jongeren. Niet zelden rapporteren de maandcommissarissen over zelfverwonding bij jongeren. Maandcommissarissen moeten veel overwegingen maken vooraleer ze beslissen hun beroepsgeheim al dan niet te verbreken.

## 4. Overleg met directies, voorzieningen, administratie en koepelorganisaties

Maandcommissarissen zitten meermaals per jaar samen met de verantwoordelijken van de instelling of de voorziening. Ze koppelen terug wat jongeren vertellen, stellen vragen in naam van de jongeren en polsen naar de stand van zaken en de toekomstplannen van de voorziening.

De directieleden gaan in op de vragen. Ze duiden waarom iets op een bepaalde manier gebeurt of waar de zorgen van de voorziening liggen. Ze nemen de aangebrachte knelpunten mee naar teamvergaderingen en kijken wat mogelijk is. Indien nodig, ondernemen ze onmiddellijk actie.

De commissie had het afgelopen jaar overleg met de Afdeling Gemeenschapsinstellingen en met de algemeen directeur van het Agentschap Opgroeien. Dit om informatie over de verschillende beleidsinitiatieven te delen en de knelpunten die de maandcommissarissen aankaarten te bespreken.

De commissie overlegt ook met de directies van de voorzieningen veilig verblijf. Dit gebeurt naar aanleiding van ernstige (grensoverschrijdende) incidenten in de voorziening of wanneer een voorziening samen met de maandcommissaris uitdagende maatschappelijke tendensen aan de commissie wil signaleren.

In 2025 was er overleg met de koepelorganisaties SOM en Vlaams Welzijnsverbond.

## 5. In dialoog met Vlaams Parlement en kabinet

Het Kinderrechtencommissariaat en zijn Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties zijn ingebed in het Vlaams Parlement. Elk jaar hoort de commissie verslag uit te brengen aan het Vlaams Parlement. Op 27 maart 2025 stelde de commissie haar jaarverslag 2024 voor aan het Vlaams Parlement. Op 11 juni 2025 vond de bespreking van het jaarverslag plaats in de Commissie voor Welzijn van het Vlaams Parlement<sup>1</sup>.

In 2025 werden de eerste stappen gezet voor de overdracht van de gemeenschapsinstellingen van het Agentschap Opgroeien naar het Agentschap Justitie en Handhaving. Het Kinderrechtencommissariaat en zijn Commissie van Toezicht maakten zich zorgen over de overheveling. Onze bedenkingen brachten we over aan het kabinet van minister Zuhal Demir, en we participeerden op 17 september aan de hoorzitting over de geplande overdracht<sup>2</sup>.

## 6. Commissie in verandering

### Toezicht in GES+ voorzieningen vraagt andere aanpak

De bevoegdheid van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties is in juli 2023 uitgebreid naar voorzieningen waar kinderen en jongeren met ernstige gedrags- en emotionele problemen verblijven (GES+ voorzieningen en GES+ typemodules). In 2024 lanceerde de commissie een brede oproep naar nieuwe maandcommissarissen.

Na de selectie vonden vormingsdagen voor de nieuwe maandcommissarissen plaats. In maart 2025 gingen de nieuwe maandcommissarissen van start.

De maandcommissarissen in de GES+ voorzieningen moeten het anders aanpakken dan hun evenknieën in de gemeenschapsinstellingen en de voorzieningen veilig verblijf. Het decreet dat het toezicht op het leven van jongeren in geslotenheid regelt, vertrekt vanuit gesprek. Dit impliceert een zekere bekwaamheid van de minderjarige. Met sommige GES+ jongeren lukt een vlot gesprek. De maandcommissaris merkt dat de jongere reflecteert over zijn leven en zijn omgeving. Maar met sommige jongeren lukt dat niet. Door de complexiteit van de jongeren is een gesprek niet evident. Een onschuldige vraag aan een jongere

1 <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1915114>

2 <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/gedachtewisselingen-hoorzittingen/1940247>

over het weekend of de toekomst kan escaleren tot een incident, met gevolgen voor de jongere en zijn begeleiders. Maandcommissarissen willen geenszins het verblijf moeilijker maken voor de GES+ jongeren of hun begeleiders. Daarom bouwen ze het contact met GES+ jongeren zeer geleidelijk op en zijn ze voorzichtig met vragen stellen.

Daarnaast proberen de maandcommissarissen ook op andere manieren vorm te geven aan het toezicht, via observatie en via gesprekken met begeleiders. We stellen vast dat de toezichtopdracht in sommige GES+voorzieningen specifieke kennis en expertise vraagt en de mogelijkheden en de draagkracht van een vrijwilliger soms te boven gaat.

## OPCAT en de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen

Onder impuls van het Optioneel Protocol bij het VN-verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing, bouwen de federale en de Vlaamse overheid Nationale Preventiemechanismen (NPM) uit. Een NPM ziet toe op menswaardige behandeling in settings waar mensen beroofd worden van hun vrijheid. In België is het Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens (FIRM) het NPM voor settings van vrijheidsberoving die vallen onder de federale overheid. Het Vlaams Mensenrechteninstituut (VMRI) is het NPM voor vrijheidsberovende settings waarvoor Vlaanderen verantwoordelijk is.

Een NPM bestaat uit een groep experts die gedurende een drietal dagen de werking van een vrijheidsberovende setting doorlichten op basis van waarnemingen en gesprekken met alle betrokken partijen: directie, personeel en bewoners.

Momenteel is er overleg op Vlaams niveau om het NPM binnen het VMRI verder vorm te geven. Dit NPM-overleg wordt gefaciliteerd door de minister van Gelijke Kansen Caroline Gennez. De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen participeert, vanuit haar ervaring met toezicht op het terrein, aan dat NPM-overleg.

## De grootste kracht van de commissie staat soms onder spanning

Zonder de vrijwillige maandcommissarissen is er geen commissie, want zonder de vrijwillige inzet van de maandcommissarissen is er geen maandelijks toezicht op het leven van jongeren in geslotenheid. De vrijwillige maandcommissarissen verdedigen de belangen van de jongeren vanuit meerzijdige partijdigheid. Ze zien de uitdagingen van de begeleiders en de voorziening, en vanuit begrip voor die uitdagingen kaarten ze de belangen van de jongeren aan.

Maar de vrijwillige maandcommissarissen zijn ook mensen met een eigen leven. Velen hebben een full-time job, een gezin en andere engagements. Sommige vrijwilligers kampen tijdelijk met gezondheidsproblemen of veranderingen in hun privésituatie. De commissie heeft daar alle begrip voor. De vrijwilligers zijn de grootste kracht van de commissie. Maar we moeten ook rekening houden met de belangen van de jongeren en de voorzieningen die op de maandcommissarissen rekenen.

Het voorbije jaar kregen veel jongeren en voorzieningen een maandelijks bezoek van hun maandcommissaris. In een aantal voorzieningen verliepen de bezoeken evenwel niet optimaal. De commissie zoekt dan steeds zo snel mogelijk naar oplossingen, maar ze beschikt niet over het nodige personeel om zelf de afwezigheden van vrijwilligers op te vangen.



## 7. Samenstelling Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen in 2025



**Caroline Vrijens**  
Voorzitter



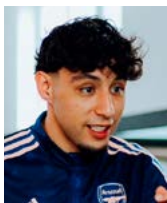
**Leen Ackaert**  
Secretaris



**Heleen Lauwereys**  
Medewerker



**Yentl Roels**  
Ondersteunend  
medewerker



**Faissal Ajakaoui**  
Gemeenschaps-  
instelling De Kempen,  
campus De Hutten



**Marie-Constance  
Barholere**  
MFC Levenslust



**Veerle Borremans**  
Gemeenschaps-  
instelling De Grubbe



**Vreni Cox**  
De Leemwinning



**Wendy De Bondt**  
Gemeenschaps-  
instelling De Zande,  
campus Beernem



**Bruno De Pauw**  
MPC Terbank



**Morgane Dereze**  
Gemeenschaps-  
instelling De Zande,  
campus Ruisselede



**Lore Dewanckel**  
Gemeenschaps-  
instelling De Zande,  
campus Beernem



**Joke De Wilde**  
Tordale



**Jan Decuyper**  
Gemeenschaps-  
instelling De Zande,  
campus Wingene



**Pieter De Loof**  
Gemeenschaps-  
instelling De Kempen,  
campus De Markt



**Emma Hadermann**  
Klavier



**Lucrèce Haubourdin**  
Gemeenschaps-  
instelling De Zande,  
campus Ruiselede



**Liese Hofkens**  
Grienta



**Gino Ibie**  
Wingerdbloei



**An Keppens**  
Vlaams  
Detentiecentrum  
Beveren



**Priscilla Keuppens**  
Gemeenschaps-  
instelling De Kempen,  
De Markt



**Ben Nicolai**  
Het Vertrek



**Silke Noens**  
MFC De Hagewinde



**Kaat Overmeire**  
MFC Wagenschot



**Barbara Peeters**  
OLO-Rotonde



**Chris Peeters**  
Gemeenschaps-  
instelling De Kempen,  
campus De Markt



**Boy Pijls**  
Bethanië



**Mohamed Rabhi**  
Gemeenschaps-  
instelling De Kempen,  
campus De Hutten



**Jan Schevernels**  
Heem



**Brigitte  
Schorrewegen**  
De Vijver



**Maria Sherzad**  
Begeleidingscentrum  
Dennenhof



**Aurélie Smets**  
Wingerdbloei



**Sakina Tahiri**  
Elegast Brabo



**Lut Thijsen**  
Inspirant aan Zee,  
Oostduinkerke



**Sofie Truwant**  
MFC De Triangel



**Yves Tuytschaever**  
JEZ11



**Mark Van Bogaert**  
Minor-Ndako



**Geert Van den Aemele**  
MPC Sint-Franciscus



**Marina Van den Broeck**  
Gemeenschaps-  
instelling De Grubbe



**Ann Vande Kerckhove**  
O.C. Sint-Ferdinand



**Magali Vanderstraeten**  
Ruyskensveld, campus  
Ereμβodegem



**Lotte Van Dyck**  
Zorgbedrijf Antwerpen



**Ann Vanlulle**  
JEZ11



**Julie Van Tongerloo**  
Ruyskensveld, campus  
Ereμβodegem



**Gawein Verlot**  
MFC De Hagewinde



**Michelle Verreydt**  
Van Celst



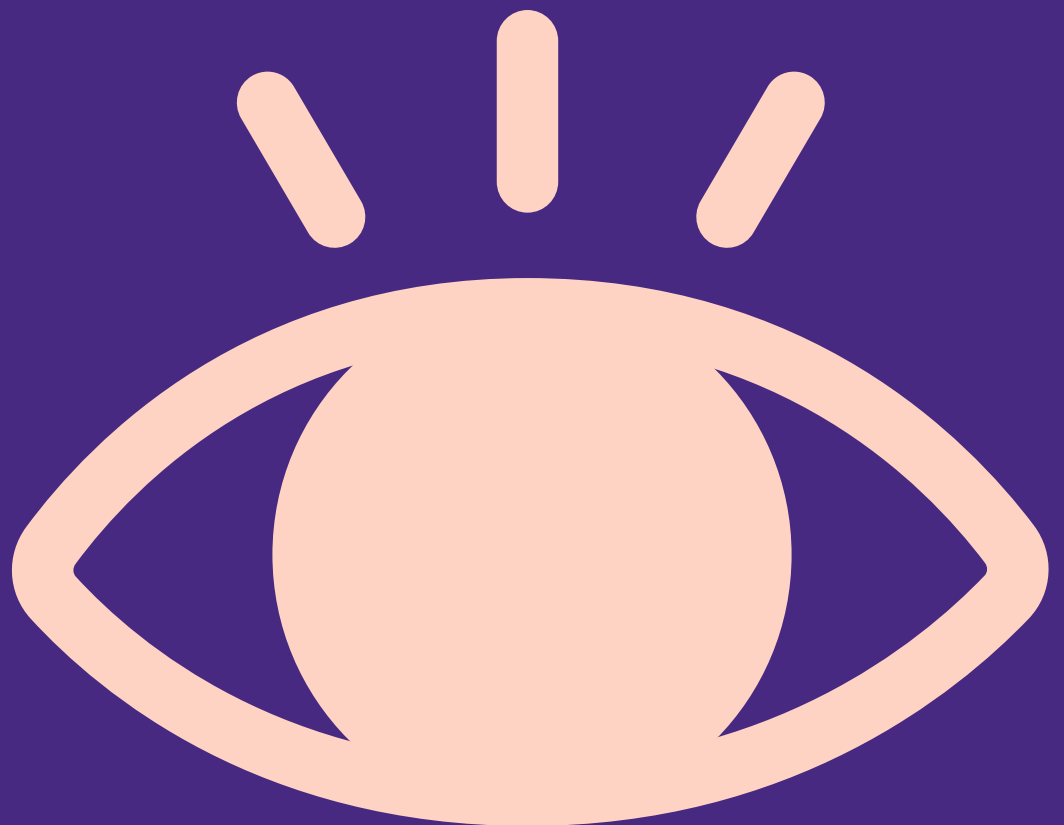
**Kaat Wauman**  
Gemeenschaps-  
instelling De Zande,  
campus Ruiselede



**Staf Wouters**  
Grienta

We danken de afscheidnemende maandcommissarissen Faissal Ajakaoui, Marie-Constance Barholere, Pieter De Loof, Morgane Dereze, Lore Dewanckel, Lucrèce Haubourdin, Liese Hofkens, Mohamed Rabhi, Aurélie Smets, Magali Vanderstraeten, Ann Vanlulle en Gawein Verlot voor hun engagement.

# Opgroeien en zorg dragen in een context onder spanning



# 1. Te snelle instroom zet druk op leefklimaat

Zowel in gemeenschapsinstellingen als in voorzieningen veilig verblijf signaleren begeleiders aan maandcommissarissen dat de instroom van jongeren te snel gaat. Zodra een jongere vertrekt, staat er een andere klaar. De jongeren in de leefgroep moeten voortdurend zoeken naar een nieuw evenwicht, begeleiders moeten de steeds wisselende dynamiek in goede banen leiden.

Begeleiders zien jongeren in hun leefgroep komen die vanuit dezelfde voorziening in time-out zijn, of die elkaar op een andere manier kennen. Voorzieningen proberen normaal te vermijden dat deze jongeren in één leefgroep belanden om hun traject niet te bemoeilijken. Maar die keuze hebben ze niet altijd meer door de druk op de jeugdhulpinstellingen.

Sommige begeleiders en maandcommissarissen vragen zich af of de jongeren die in gemeenschapsinstellingen belanden, daar ook altijd echt horen te zitten. Ze zeggen jongeren in hun leefgroepen te zien voor "kleine feiten", die volgens hen vooral zijn toegewezen aan een gemeenschapsinstelling omdat een thuis ontbreekt.

## 2. Gebrek aan perspectief

Dat ook de uitstroom van jongeren uit jeugdvoorzieningen stropt, drijft de hoogspanning in leefgroepen verder op. Jongeren moeten langer in gemeenschapsinstellingen of voorzieningen veilig verblijf zitten dan bepaald is door de jeugdrechter omdat er geen vervolgtraject is. Soms verlengt de jeugdrechter keer op keer het verblijf van de jongere in de gemeenschapsinstelling of voorziening veilig verblijf, omdat er geen vervolg of beslissing ten gronde is. In bepaalde gevallen wordt hierbij de wettelijk bepaalde maximumtermijn overschreden.

Door de lange wachtlijsten kunnen ze niet terecht bij de ambulante of residentiële hulp die ze nodig hebben. Als ze achttien worden, zien begeleiders jongeren vertrekken zonder de gepaste hulpverlening om hen verder te omkaderen. Ze houden het hart vast voor wat er kan gebeuren.

Voor GES+ jongeren komt daar het 'dossier' dat ze meeslepen en het stigma van hun statuut bij. Maandcommissarissen ontmoeten geregeld jongeren die ouder zijn dan 21 jaar, en nog steeds in de jeugdvoorziening verblijven – soms vooral op papier.

Volwassenenvoorzieningen hebben niet het juiste aanbod of ze hebben geen plaats. Soms zijn ze niet bereid om deze jongeren op te nemen. De jongeren naar

huis of de straat op sturen is geen optie. Dus blijven ze. Soms moeten ze ook, omdat hun bewindvoerder dat voor hen kiest.

Jongeren in jeugdvoorzieningen worden moedeloos van dit gebrek aan perspectief. Het voedt apathie. Ze verliezen soms hun vertrouwen in de hulpverlening en in de bereidheid en de mogelijkheden van volwassenen om echt een oplossing te vinden voor hen.

Hun aanwezigheid heeft bovendien een impact op de leefgroep. Dat leven onder pauzeknop verhoogt hun stress en daarmee de kans op conflicten met begeleiders en andere jongeren, of op gedrag waarmee ze zichzelf schade toebrengen, zoals weglopen, zelfverwonding of drugsgebruik.

Sommige begeleiders vinden het erg lastig om te moeten toekijken hoe jongeren, ondanks al hun inspanningen om hen te versterken, door een gebrek aan perspectief opnieuw achteruitgaan of door een gebrek aan omkadering nadien weer in de problemen komen.

## 3. Barbiekleertjes in de was

Maandcommissarissen ontmoetten in 2025 meerdere jongeren onder 14 jaar in jeugdvoorzieningen. De jongsten waren net geen 12. Ze rapporteren over kinderen omringd door poppen en ander speelgoed in hun kamer, over kinderen die hun vragen om onder hun bed of in de kast te kijken of er monsters zijn, over Barbiekleertjes in de was van de voorziening.

Ze spreken met kinderen die niet begrijpen wat er gebeurt. Ze blijven vragen naar hun mama, ze willen naar huis, ze vragen keer na keer hoe lang ze moeten blijven. "Ik ben nog een kind", zei een van hen tegen de maandcommissaris. "Waarom ben ik hier?" Ze zijn bang van de oudere jongeren.

Cijfers van het Agentschap Opgroeien en het Agentschap Justitie en Handhaving tonen een stijging van het aantal 12- tot en met 14-jarigen in de voorzieningen.

De impact van de aanwezigheid van deze jonge minderjarigen in de leefgroepen is groot. Ze vinden er moeilijk een plek. Ze zitten in een andere ontwikkelingsfase, ze hebben andere interesses en andere behoeften dan de oudere jongeren. In de leefgroep komen ze in aanraking met situaties en gesprekken die niet bij hun leeftijd passen.

Begeleiders moeten het programma op maat van deze jonge kinderen snijden en een intensievere begeleiding bieden. De andere jongeren ergeren zich wanneer de activiteiten worden aangepast of tonen onbegrip

voor wat ze ervaren als een ongelijke behandeling. De consensus van alle betrokkenen is dat jonge kinderen niet thuishoren in een jeugdvoorziening.

## 4. Personeelsverloop en -tekort

Als een rode draad doorheen de verslagen van de maandcommissarissen loopt het grote personeelsverloop. De meeste maandcommissarissen zien bij elk maandelijks bezoek aan hun voorziening nieuwe gezichten onder de begeleiders van de leefgroepen – en vaak meer dan één.

Voorzieningen moeten telkens weer grote inspanningen doen om mensen te vinden. Ze gebruiken alle mogelijke kanalen. Eén gemeenschapsinstelling liet sociale-mediafilmpjes maken van opvoeders die vertellen over hun passie voor hun werk, in de hoop anderen te inspireren.

Zodra ze aan boord zijn, doen voorzieningen ook alle moeite om hun medewerkers te houden. Ze zorgen voor coaching en opleiding, ze proberen in hun organisatie zoveel mogelijk rekening te houden met de behoeften van hun medewerkers. Al is het in vele voorzieningen door het personeelstekort vooral 'overleven' en is voor die begeleiding niet altijd ruimte.

Wat voorzieningen niet kunnen veranderen, is de druk in leefgroepen, zeker voor onervaren medewerkers die nog moeten groeien in hun relatie met de jongeren. Zij hebben te weinig tijd om zich kaders over verbindende communicatie, traumasensitief handelen of nieuwe autoriteit eigen te maken.

“Vergelijk het met de sportwereld. De begeleiders moeten onmiddellijk op internationaal niveau beginnen te spelen zonder dat ze de kans hebben gehad om echt getraind te worden. De jongeren die wij in veilig verblijf plaatsen, zijn jongeren met meerdere, complexe problematieken die behoefte hebben aan gespecialiseerde zorg. Weinig mensen kunnen deze gespecialiseerde zorg bieden. De groep van mensen die in staat zijn om met deze complexe problematieken om te gaan, jongeren in spanningsvolle situaties niet loslaten en daarbij weinig tot geen return voor hun inspanning verwachten, is bijzonder klein.

Wat ik vaak zie, is dat beginnende begeleiders met veel enthousiasme en een groot hart van start gaan. Ze willen samen met de jongeren een traject afleggen en hen ondersteunen. Maar na verloop van tijd merken ze dat er

meer gespecialiseerde zorg nodig is en dat de return laag is. Hoewel er veel is opgebouwd rond geblokkeerde ontwikkelingstrajecten en er intersectoraal wordt samengewerkt, bieden deze initiatieven onvoldoende oplossingen voor de dringende behoefte aan begeleiders die op internationaal niveau kunnen meespelen. Pedagogisch coördinator veilig verblijf

De druk op het personeel is des te groter in leefgroepen die tijdelijk of permanent jongeren met complexe problematieken opvangen. Maandcommissarissen noteren er nog meer afwezigheden door vertrek of ziekte. Ze zien begeleiders tijdelijk op een andere dienst op adem komen.

In één voorziening werd de werking dermate ontwricht door jongeren die veel meer gespecialiseerde zorg nodig hadden dat ze tijdelijk de deuren moest sluiten. De hele leefgroep werd meegesleurd in een spiraal van negativiteit. Teams stonden met de rug tegen de muur, ze kwamen met een klein hartje werken, de ene na de andere begeleider viel uit.

“Ons team is echt overstelpt geweest de afgelopen maanden. Eigenlijk kunnen we de hoeveelheid vragen niet aan. We proberen echt alle begeleiders die om een gesprek vragen op te vangen, maar nu is het echt wel heel erg druk. We hebben gemerkt dat de strangulaties bijvoorbeeld wel een grote impact hebben, maar ook gewoon agressie en veiligheid in het algemeen. We bieden een luisterend oor, bekijken samen met de collega of het iets is dat te veel blijft hangen – of er nachtmerries zijn bijvoorbeeld. En als dat het geval is kunnen wij doorverwijzen. Intern Opgangteam

Ook voor de jongeren blijven de personeelsuitval en het personeelsverloop niet zonder gevolgen. Zij moeten wennen aan telkens nieuwe gezichten. Ze krijgen meer kamermomenten of zien activiteiten waar ze naar uitkijken, afgelast. Ze worden onbewust aangestoken door de stress van overbevraagde opvoeders.

Jongeren die al eerder in een bepaalde voorziening waren, merken soms op tegenover de maandcommissarissen in welke mate de sfeer er veranderd is. “Vroeger kon er meer, er was meer vrijheid, er was meer betrokkenheid, er waren meer initiatieven”, zei een jongere. Nu is er te weinig personeel en de mensen die er zijn, zijn op.

## 5. Maatschappelijke verwachtingen versus taaiere realiteit

Jeugdvoorzieningen moeten jongeren opnieuw perspectief bieden, wanneer hun ontwikkeling ernstig is vastgelopen of wanneer hun veiligheid onder druk staat. Ze moeten stabiliteit creëren, grenzen stellen en jongeren helpen de vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om opnieuw deel te nemen aan de samenleving en een toekomst te maken voor zichzelf.

Tegelijk hebben deze voorzieningen een opdracht tegenover de samenleving. Die verwacht van de jeugdinstanties dat ze investeren in begeleiding, herstel en ontwikkeling om verdere escalatie te voorkomen en ervoor zorgen dat jongeren opnieuw aansluiten bij de samenleving. Dat ze jongeren beschermen in situaties waar de risico's te groot zijn.

Maandcommissarissen zien tijdens hun bezoeken veel situaties waarin deze maatschappelijke verwachtingen botsen op een taaiere realiteit. Ze ontmoeten jongeren die veel langer dan goed is voor hen blijven in een voorziening, omdat elk vervolgtraject ontbreekt. Ze zien jongeren die in een gemeenschapsinstelling moeten blijven omdat ze de pech hebben dat ze geen veilige thuis hebben of helemaal geen thuis hebben die klaarstaat om hen opnieuw op te vangen.

Ze zien begeleiders die zich uit de naad werken om jongeren in een veilig verblijf voor slachtoffers van mensenhandel opnieuw vertrouwen te geven in zichzelf, in medemensen en in een toekomst. Om dan een jongere opnieuw te moeten afgeven aan een familie die haar wil uithuwelijken, of aan de Dienst Vreemdelingenzaken die een jongere die met hard werken een diploma voor een knelpuntberoep behaald heeft, op het vliegtuig naar haar land van oorsprong wil zetten.

Maandcommissarissen aanhoren de verontwaardiging van jongeren in veilig verblijf die in geslotenheid leven, terwijl hun tienerpooier vrij rondloopt. De boosheid van een jongere die zich gestraft voelt voor het geweld dat haar ouders haar hebben aangedaan. Een maandcommissaris kon vaststellen hoe hard het nieuws van de vrijspraak van een student voor verkrachting van een medestudente, omdat hij volgens de rechter "getalenteerd en geëngageerd" was, binnenkwam bij de aanwezige jongeren. En zij dan?

## 6. Geslotenheid die weegt

“ Ik vroeg hem wat hem gelukkig maakt. Hij zei dat hij zich niet kon herinneren wanneer hij het laatst gelukkig was.

Maandcommissaris

Wat het meest beklijft, zijn de jongeren. Kwetsbare vogeltjes, gesloten lichamen, dikke pantsers. Het leven in geslotenheid weegt op vele jongeren. Buiten gaan hun families, hun vrienden verder met hun leven, terwijl zij lijken stil te staan. Het gemis is groot. Soms voelen ze zich schuldig omdat ze door hun verblijf in een instelling de zorgen van hun gezin nog groter maken.

Veel jongeren in de jeugdinstanties hebben al een lange geschiedenis in de hulpverlening achter de rug. Sommigen zijn gaan geloven wat ze al hun hele leven hebben moeten horen: dat ze "te moeilijk" zijn, dat "niemand hen moet" of "om hen geeft". Hoe hard en oprecht hun begeleiders ook proberen om van de leefgroep een warme plek te maken, het is geen thuis.

“ Ik wil gewoon een familie. Ik ben helemaal alleen. Ik wil ook heel graag eens een weekend bij iemand kunnen thuiskomen en samen voor tv spaghetti eten.

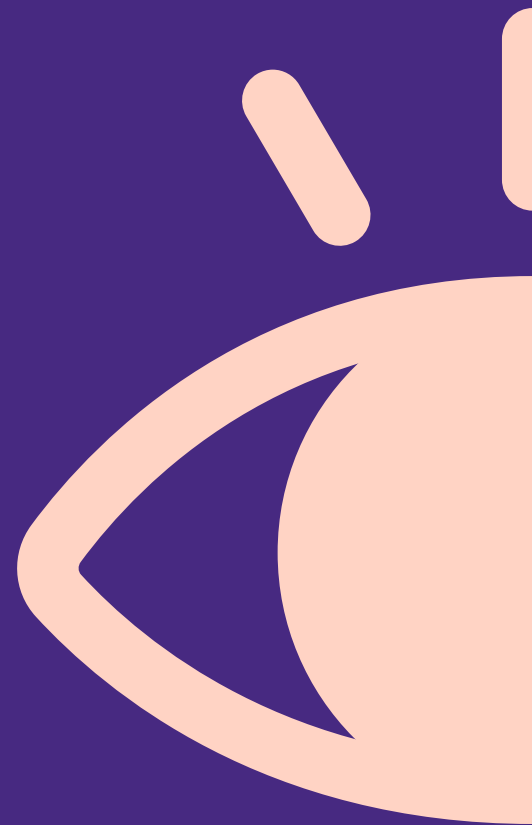
Jongeren laten doorschemeren hoe eenzaam ze zich voelen. Ze vragen huisdieren – een cavia, een hamster, een meisje vroeg een kever of een ander insect in een doosje. Iets om tegen te kunnen praten en niet alleen te zijn in die kamer.

Sommige jongeren zeggen moeite te hebben met het voortdurende rapporteren over hun vooruitgang. Ze hebben het gevoel dat ze al hun hele leven worden beoordeeld op basis van die rapporten. Ze voelen zich opgesloten in een verhaal dat ze niet zelf mogen herschrijven.

Sommige jongeren in veilig verblijf voelen zich zo wanhopig dat ze hun beslissing betreuren om iemand in vertrouwen te nemen over mama of papa die hen pijn deed. Als ze haar mond had gehouden, zei een meisje tegen de maandcommissaris, als ze niet had "geklikt", dan was ze nu thuis.



# Gemeenschaps- instellingen





In de gemeenschapsinstellingen zijn er jaarlijks ongeveer tweeduizend opnames. De jongeren verblijven in De Kempen (campus De Markt en campus De Hutten in Mol), in De Zande (campussen Beernem, Ruiselede en Wingene) en in De Grubbe in Everberg. De gemeenschapsinstellingen tellen 333 plaatsen, verdeeld over de modules oriëntatie, kortverblijf, time-out, begeleiding en langdurige begeleiding<sup>1</sup>.

In de gemeenschapsinstellingen verblijven in principe alleen jongeren tussen 12 en 18 jaar die een delict hebben gepleegd of die hiervan verdacht worden – soms tot na hun meerderjarigheid. In 2025 vertoefden er nog jongeren in een traject herstelgerichte time-out bij verontrustende leefsituaties. Dit traject verdwijnt op termijn.

## 1. Plaatsing in de voorziening

Instromen in een gemeenschapsinstelling is een stresserend moment voor de meeste jongeren. Velen zijn beduusd, meestal zijn ze door de politie tot daar gebracht.

“ Alles waar ik mee bezig was, was ineens weg.  
Jongere

Sommigen hebben verhalen van andere jongeren gehoord en zijn bang voor wat hen te wachten staat. Ze zijn onzeker over de procedure, bang voor fouilles.

“ Wat gaat er gebeuren? Je weet niet hoe de andere meisjes zullen reageren en hoe de begeleiders gaan zijn.  
Jongere

“ De jongeren vertellen hun straffe verhalen over hoe erg het wel niet is, maar dat is vooral om zichzelf stoerder voor te doen. De mensen van [voorziening] zouden beter zelf komen uitleggen hoe het hier aan toe gaat zodat we niet toekomen met schrik.  
Jongere

### Constante instroom zet druk op leefgroepen

Begeleiders geven aan dat de constante instroom van jongeren druk zet op de leefgroepen. Zodra er een jongere vertrekt, komt er een nieuwe binnen. Dit biedt de jongeren

in de leefgroep en de begeleiders weinig tijd om even op adem te komen, zeker wanneer de vertrekkende jongere zwaar woog op de sfeer en de werking.

“ Soms gebeurt het letterlijk dat er in één week drie jongeren uitstromen, maar dan meteen weer twee jongeren instromen, en dan de week nadien de derde – zodat je terug aan de maximumcapaciteit zit. Dat zien we nu veel meer dan vroeger.  
Begeleiding

De komst van een nieuweling betekent voor de jongeren een plek vinden in de nieuwe dynamiek. Voor begeleiders is het zoeken naar een nieuw evenwicht in de snel wisselende samenstelling van de leefgroepen.

De maandcommissarissen stellen vast dat er vanwege de hoge bezetting wel vaker jongeren die uit dezelfde voorziening in time-out zijn of die elkaar van buiten kennen, in dezelfde leefgroep belanden – iets wat gemeenschapsinstellingen proberen te vermijden. Dit kan gevolgen hebben voor de dynamiek in de leefgroep.

#### Inspirerende praktijk

Eén voorziening riep een 'team onthaalfase' in het leven. Hoe kunnen ze de jongere bij binnenkomst informeren zonder te overweldigen? Hoe kunnen ze zorgen dat de eerste gesprekken nog meer kwaliteit en structuur krijgen en de jongere beter ondersteunen? Hoe kunnen ze de jongere sneller laten instromen in de lessen? Hoe kan de tijd op de kamer beperkt worden? Jongeren komen in deze voorziening nu al zo snel mogelijk in de leefgroep: vanaf dag 1 van hun verblijf voor maaltijden, vanaf dag 2 voor sport en andere activiteiten. Andere voorzieningen bieden de jongeren vanaf dag 1 ontspanning aan.



#### Aanbevelingen

- Jongeren willen graag eerst op adem komen wanneer ze in de gemeenschapsinstellingen toekomen. Houd daar rekening mee tijdens de informatieverstrekking. In de stress van het moment is het moeilijk om alle informatie op te nemen.

<sup>1</sup> Vlaams Parlement, Verslag van de hoorzitting namens de Commissie voor Welzijn, 2024-2025, nr. 364/2, p12.

- Jongeren en begeleiders voelen druk op de leefgroep door de constante instroom van jongeren. Ook de hoge bezetting in de leefgroepen weegt op de dynamiek in de leefgroep.
- De commissie vraagt de Vlaamse overheid om de gemeenschapsinstellingen voldoende middelen en personeel te bieden, zodat de begeleiders de jongeren gepast kunnen begeleiden en de begeleiders voldoende tijd krijgen om zich te herbronnen.

### Inspirerende praktijk

Eén voorziening heeft een begeleider vrijgemaakt die niet in een leefgroep staat, maar die een-op-een met de jongeren praat tijdens een wandeling. De keuze viel bewust op een oudere begeleider met veel levenservaring. De jongeren kijken uit naar hun momenten met deze begeleider. "Er zouden meer mijnheren Jacky moeten zijn", vertelde een jongere aan de maandcommissaris. "Wandelen met hem doet erg veel deugd, ik kan vrijer praten met hem dan met andere begeleiders."

## 2. Leefklimaat

### Gezellige, huiselijke sfeer doet jongeren opleven

Jongeren geven geregeld aan dat de sfeer in hun leefgroep goed zit. Dat is vaker het geval wanneer de bezetting niet te hoog is. Ze leven op in een leefgroep waar jongeren respectvol met elkaar omgaan en begeleiders kordaat maar correct tussenbeide komen als dat nodig is.

“Op een andere leefgroep maken de jongeren onderling altijd ruzie. Alles is altijd een discussie, iedereen is altijd meteen boos en dan loopt het altijd verkeerd af. Bij ons is er veel meer rust.”  
Jongere

Maandcommissarissen botsen tijdens hun rondgang geregeld op gezellige taferelen, zoals een groep jongens in de weer met tondeuse, scheermes en scheerschuim om elkaars haren en baard te knippen voor een afscheidsfeestje. Ze stellen vast dat veel begeleiders een goed evenwicht vinden tussen begrenzen en loslaten.

“We mochten allemaal onze matrassen uit onze kamers halen en legden ze voor de televisie in de leefruimte. We hadden met zijn allen een film gekozen en de begeleiding bakte snacks in de friteuse. Er was echt een fijne sfeer.”  
Jongere

### Lof voor warme begeleiders die echt luisteren

Jongeren weten zeer goed te verwoorden wat ze verwachten van begeleiders. Ze willen opvoeders die ze vlot kunnen aanspreken, die hun vragen niet op de lange baan schuiven en die hun beloftes nakomen. Begeleiders die weten wanneer en hoe ze ruimte moeten geven wanneer jongeren het lastig hebben.

Ze hebben lof voor begeleiders die luisteren naar wat ze te vertellen hebben, die moeite doen om een band te creëren met hen en die veel positieve feedback geven. Een jongere die van de jeugdrechter een toekomstplan moet opstellen, is blij met zijn begeleiders die hem helpen dit uit te dokteren en hem ondersteunen.

“Ze hebben me laten voelen dat ze ook in mij geloven en dat maakt het verschil. Ze zeggen het niet alleen. Ik zie het aan wat ze voor mij doen.”  
Jongere

Vele jongeren geven aan dat ze meestal minstens één opvoeder hebben bij wie ze terecht kunnen wanneer ze het moeilijk hebben. Verschillende jongeren zeggen het jammer te vinden dat er niet meer tijd is voor gesprekken met hun begeleiders.

Sommige jongeren in time-out vertellen wel dat ze in die korte periode geen vertrouwensband kunnen opbouwen met hun begeleiders, waardoor interacties vaker oppervlakkig aanvoelen.

## Roepende opvoeders triggeren trauma

Jongeren zijn ook duidelijk over wat ze niet graag hebben. Verschillende jongeren geven aan dat sommige opvoeders in hun leefgroepen roepen op de jongeren. Ze ervaren een gebrek aan respect. Ze vinden het niet fijn wanneer begeleiders na een uitbarsting niet de ruimte geven die zij nodig hebben om tot rust te komen. Ze ergeren zich wanneer begeleiders zich niet verontschuldigen, ook niet wanneer je excuses zou verwachten.

“ Weet je, ik heb vroeger heel veel ruzie meegemaakt thuis, en drugs, en geweld, en nu kan ik het niet verdragen als iemand tegen mij roept, en toch doen de begeleiders dat. Dan flip ik, voel ik chaos.  
Jongere

## Oppassen met opmerkingen en ‘grappen’

Jongeren tonen weinig begrip voor wat zij ervaren als misplaatste grappen van begeleiders. In een voorziening had een begeleider bijvoorbeeld chocomelkpoeder dat enkele jongeren voor zichzelf in een kop bewaard hadden omdat de doos bijna leeg was, als grap vervangen door zand. De teamverantwoordelijke klaarde dit snel uit.

Sommige jongeren menen ook dat begeleiders wel graag grapjes maken, maar het niet verdragen wanneer de jongeren hun een koekje van eigen deeg geven. Verschillende jongeren vinden dat hun begeleiders te snel problematiseren, dat er weinig ruimte is voor humor.

Sommige begeleiders maken volgens jongeren ongepaste opmerkingen of gebruiken beledigende taal. In één leefgroep geven jongeren verschillende voorbeelden.

“ De begeleider gebruikt woorden tegen ons die niet kunnen. ‘Snotneus! Kalf!’

“ De begeleider maakt opmerkingen alsof wij heel de tijd maar proberen jongens te verleiden. Voor het zwemmen zei hij: ‘Meisjes, we gaan vandaag niet te goedkoop lopen, hé!’.

## Niet vooruitlopen op hun traject

Jongeren zeggen het moeilijk te hebben met begeleiders die zich – nog voor de beslissing over (de verlenging van) een verblijf in een gemeenschapsinstelling gevallen is – uitspreken over de richting die het volgens hen uitgaat. Sommige begeleiders kondigen bijvoorbeeld al na enkele dagen verblijf in de oriëntatiefase aan dat de jongere een lang verblijf te wachten staat.

## Jongeren vragen neutrale scheidsrechter

Maandcommissarissen stellen soms vast dat begeleiders zich in discussies tussen jongeren laten meeslepen, eerder dan de neutrale partij te zijn die kan ontmijnen.

Sommige jongeren pleiten voor een scheidsrechter, iemand die bij conflicten met opvoeders vanuit een neutrale positie kan bemiddelen.

“ Ze moeten meer en beter luisteren naar de jongeren. Echt luisteren. Soms lukt het niet met een begeleider en dan zou er misschien moeten kunnen gewisseld worden. Of misschien moet er dan iemand bijgehaald worden als scheidsrechter.  
Jongere

## Onveiligheidsgevoel in de leefgroep

Verschillende jongeren vertellen hun maandcommissaris dat ze zich niet veilig voelen in hun leefgroep. Daar zijn verschillende redenen voor.

Sommige jongeren stellen dat begeleiders het storende gedrag van bepaalde jongeren zoals roddelen, pesterijen, ruzies, schreeuwpartijen en agressie, te veel gedogen. Ze vinden het ook niet altijd makkelijk om begeleiders op de hoogte te brengen van dit wangedrag, omdat andere jongeren dit zien als ‘snitchen’ – verklikken. Sommige jongeren geven aan dat dit onveiligheidsgevoel hen aanzet tot weglopen.

Enkele jongeren zeggen dat ze zich bij buitenactiviteiten op de campus niet veilig voelen, omdat er ook jongeren verblijven die “erge feiten” hebben gepleegd. Ze willen die angst niet bespreken met begeleiders, omdat ze niet willen dat ze de buitenactiviteiten beperken.

## Druk op leefgroep door jongeren met complexe noden

Jongeren en begeleiders geven aan dat het zeer lastig functioneren is in leefgroepen waar jongeren verblijven die er niet thuishoren. Het gaat om jongeren met een zware hulp- en ondersteuningsnood, vaak met ernstige psychiatrische problemen, die meer gespecialiseerde hulp nodig hebben.

“ Er is net een aanmelding binnen. De jongere komt van [voorziening], dat is een psychiatrische instelling voor jongeren met een ernstige mentale beperking. Dat zijn eigenlijk geen jongeren die hier thuishoren, we kunnen hun niet de nodige omkadering bieden. Het is een jongere met het ontwikkelingsniveau van een kleuter in het lichaam van een puber en dus ook met de kracht van een puber.

Begeleiding

Deze jongeren met complexe problematieken belanden naar het aanvoelen van begeleiders steeds vaker in de gemeenschapsinstellingen. Geregeld rapporteren jongeren of begeleiders over zeer frequente incidenten met ernstige agressie, fysiek geweld en vernielingen. Ze laten een grote indruk na.

Maandcommissarissen horen getuigenissen over een jongere die een krant onder de deur had gepropt en in brand had gestoken, en begeleiders met een mes wilde aanvallen, over een jongere die met een bestekbak het raam van het begeleiderslokaal had stukgegooid of een jongere die een gat had geslagen in een tegelmuur en de tegels gebruikte als wapen.

Begeleiders geraken bij dergelijke incidenten vaak gewond wanneer ze de jongere willen kalmeren of ze zijn het mikpunt van de agressie. Het aantal registraties in het EHBO-register, dat verwondingen registreert waarvoor geen arts wordt geraadpleegd, was in 2025 in sommige maanden “uitzonderlijk hoog”.

Jongeren geven aan dat zij de aandacht van begeleiders missen wanneer de aanwezigheid van één jongere alle zuurstof uit de leefgroep zuigt. Ze moeten vaker op de kamer blijven, activiteiten worden geschrapt door de veelvuldige alarmen waarbij alle begeleiders opgetrommeld worden. Ze leven met de fysieke sporen van de ravage die wordt aangericht.

“ Ik heb het gelukkig niet zoveel gezien, omdat ik wel naar mijn kamer was gegaan als het kamermoment was. Maar je hóórt het wel en je wéét wel wat er is dan. En dan denk je daar toch de hele tijd aan als je op kamer zit. Het is geen ontspannen moment dan.

Jongere

“ Een keertje gingen we een ijsje eten, en toen was er alarm. Ik was echt bang dat het niet zou kunnen doorgaan, maar gelukkig zijn we toen wel met de begeleiding naar buiten kunnen gaan. Het deed deugd om gewoon eens weg te zijn van hier.

Jongere

### Suggestie

Jongeren zeggen dat het moeilijk is om drukke groepsleden te negeren. Een jongere vroeg of het niet mogelijk is om meer begeleiding en ondersteuning te krijgen in hoe ze met een jongere met complexe zorgnoden moeten omgaan.

Sommige jongeren die zelf moeite hebben met het reguleren van hun gedrag of hun emoties, worden meegesleurd in de negatieve spiraal van de jongere die er niet thuishoort.

“ Eén meisje is er nu niet. Ze moest op time-out. Als je met haar zou spreken, zou ze ook zeggen dat ze er gek van werd. Als je zoals Y niet goed tegen drukte kan, is het echt moeilijk om daar mee om te gaan. En daardoor ging zij ook van alle slechte dingen doen.

Jongere

Time-out in dezelfde of een andere voorziening wordt ingezet om de jongeren en de begeleiders ademruimte te geven. Enkele jongeren met zeer complexe noden die een hoge mate van beveiliging nodig hebben, verhuizen naar de veiligheidsunit (zie Afzondering pagina 43). We zien dat deze veiligheidsunit ook niet altijd tegemoetkomt aan de noden van deze jongeren. Begeleiders hebben het gevoel dat ze met de rug tegen de muur staan.

In één voorziening moest een jongere naar de psychiatrie omdat de situatie onhoudbaar was geworden. Maar de psychiatrie weigerde een opname, de jongere keerde terug naar de voorziening. De begeleiders spraken van een "mentale klap" en een "traumatiserende" situatie voor de andere jongeren in de leefgroep en de jongere zelf.

**“** Het is heel moeilijk om hiermee om te gaan als het gaat om een jongere met wie je al een heel traject doorlopen hebt. Een traject met ups-en-downs, maar met veel inzet en engagement langs onze kant. Dit is heel hard binnengekomen.  
Begeleider

## Jonge kinderen: een groot verschil in leefwereld

Het valt begeleiders en maandcommissarissen op dat ze erg jonge kinderen, van 12 of 13 jaar, zien in gemeenschapsinstellingen (zie ook pagina 18). Deze kinderen horen niet thuis in deze leefgroepen. Ze zitten in een andere levensfase en hebben andere noden. Ze vinden geen aansluiting bij oudere jongeren. Ze horen en zien dingen die niet gepast zijn voor hun leeftijd. Ze hebben vaak intensieve ondersteuning nodig, zoals de 13-jarige die niet alleen kan blijven en bij wie een begeleider tot middernacht op de kamer blijft.

Het gaat bovendien vaak om kinderen met complexe zorgnoden, zoals een 12-jarig "jongetje" zoals de maandcommissaris hem omschreef, met ADHD en agressieproblemen dat zwaar getekend is door een moeilijke jeugd. Hij heeft het moeilijk wanneer de deur op slot gaat omdat dit hem doet denken aan zijn stiefvader. "Als veel mensen mij vastpakken, dan krijg ik een aanval in mijn hoofd." Of een 13-jarige jongen met ongecontroleerde woedeaanvallen, voor wie zijn moeder de politie had gebeld.

Oudere jongeren ergeren zich aan de aanwezigheid van jonge kinderen in de leefgroep. De werking moet dan op hen worden afgestemd, bepaalde tv-programma's kunnen niet meer, de aard van de spelletjes en activiteiten verandert. De jongere kinderen zijn vaak chaotisch en onrustig omdat ze hun energie niet kwijt kunnen. Oudere jongeren beschouwen jongere kinderen als 'kleuters' met wie geen gesprek te voeren valt.

Verschillen in leefwereld hebben niet altijd te maken met leeftijd. Niet alle jongeren hebben dezelfde levenservaringen, of bevinden zich in dezelfde levensfase, los van hun fysieke leeftijd.

**“** De anderen zijn echt nog jong, snap je. Het zijn echt kinderen in mijn ogen. Het enige wat hen interesseert zijn jongens en mooi zijn. Voor mij is dat heel anders. Ik ben een moeder. Dit is eigenlijk echt geen plek voor een jonge moeder. Jongere die recent bevallen is

**“** De meisjes zijn niet erg respectvol tegenover elkaar en tegenover de begeleiding. Ze kunnen moeilijk een 'nee' aanvaarden en blijven koppig door discussiëren. Ik heb er geen klik mee. Hun leefwereld is de mijne niet.  
Jongere

## Nood aan meer flexibiliteit in dagschema

Jongeren vragen meer flexibiliteit in hoe hun dag eruitziet. Een jongere vertelt dat ze volgens haar schema moet douchen in het midden van de dag, een andere jongere vindt het vervelend dat er elke dag om 7u15 moet worden gedoucht, ook tijdens het weekend, ook tijdens vakanties.

**“** We hebben hier een douche op onze kamer, maar we mogen niet eens zelf kiezen wanneer we douchen. Ik ben oud genoeg om dat zelf te kiezen, toch? Soms wil ik 's morgens douchen, als ik naar school ga bijvoorbeeld. Soms wil ik 's avonds douchen als ik bezoek krijg. Soms wil ik gewoon uitslapen en wat luieren en dan pas douchen.  
Jongere

Enkele jongeren signaleren dat ze het lastig hebben met het volgeplande dagschema, dat weinig ruimte laat voor individuele beslissingen over wat ze willen doen met hun tijd.

Sommige jongeren vragen zich af waarom het dagschema niet kan worden aangepast aan de leeftijd. Waarom moeten ook 16- of 17-jarigen naar de kamer om 21u, kan dit niet 22u zijn? Verschillen in slaapuur kunnen te maken hebben met de module waarin ze verblijven. Maandcommissarissen noteren vooral klachten over het slaapuur in de zomer, wanneer het lang licht is buiten.



## Aanbevelingen

Ondanks het grote personeelstekort ziet de commissie dat de gemeenschapsinstellingen blijven investeren in een positief leefklimaat in de leefgroepen. De commissie ziet dat de gezelligheid en de huiselijkheid de jongeren doet opleven. We vragen de voorzieningen om zich daarvoor te blijven inzetten.

Jongeren vertellen over begeleiders die naar hen luisteren, in hen geloven, consequent zijn zonder te roepen en die de onveiligheid tussen jongeren onderling opmerken zonder dat de jongere moet 'klikken'. Ze merken dat begeleiders vaak niet genoeg tijd hebben om met hen in gesprek te gaan.

- De commissie vraagt om begeleiders voldoende te ondersteunen om positieve verbinding met de jongeren mogelijk te maken.
- De commissie hoopt dat elke jongere in elke voorziening op een mijnheer Jacky kan rekenen, bij wie ze in alle veiligheid het hart kunnen luchten.
- De commissie vraagt om meer met jongeren in gesprek te gaan over de dagindeling. Jongeren hebben nood aan een flexibelere dagindeling. Vooral in de zomer, wanneer het lang licht is buiten, is om 21u naar de kamer gaan lastig.

De commissie maakt zich ernstige zorgen over de jonge kinderen en de jongeren met complexe zorgnoden in de gemeenschapsinstellingen. Ook al proberen de gemeenschapsinstellingen tegemoet te komen aan de specifieke en complexe noden van deze kinderen en jongeren, zijn ze hiervoor niet uitgerust. Jongeren en begeleiders voelen de spanning in de leefgroep wanneer er jongeren verblijven die er niet thuishoren. De maandcommissarissen zien dat de jonge kinderen geen aansluiting vinden bij oudere jongeren. Ze zitten in een andere levensfase en vragen intensievere ondersteuning.

- De commissie herhaalt haar vraag aan de Vlaamse en federale overheid om structureel in voldoende gespecialiseerd aanbod te voorzien voor jongeren met specifieke complexe noden.
- De commissie pleit voor het garanderen van alternatieven voor plaatsing in een gemeenschapsinstelling voor jonge kinderen.
- We vragen aan de federale, Vlaamse en lokale overheid om in te zetten op passende bijzondere jeugdhulpverlening, om jeugd delinquentie preventief aan te pakken, en te garanderen dat elk gerechtelijk arrondissement over een brede waaier aan alternatieve maatregelen beschikt.

## 3. Kamermomenten

### Kamermomenten zinvoller invullen

Jongeren zitten vaak op de kamer. Ze vragen zich af wat het nut is van de vele kamermomenten en wat ze geacht worden te leren tijdens die vele uren alleen. Ze klagen over verveling. Ze zeggen dat deze kamertijd zwaar weegt op hen. Sommige jongeren zijn op 24 uur maar twee keer een half uur uit hun kamer.

“ Alle dagen zien er hetzelfde uit. Slapen, eten, vervelen, slapen, vervelen, eten, vervelen, slapen. Jongere

Slapen, mp3-speler luisteren en dvd kijken zijn de meest geciteerde bezigheden. Veel van deze jongeren zeggen te snakken naar frisse lucht en beweging. Verschillende jongeren geven aan dat ze contact met leeftijdsgenoten missen.

Jongeren vragen of het niet mogelijk is om meer creativiteit in deze bezigheden toe te laten. Sommigen wachten niet op toelating om creatief te zijn. In één leefgroep had een jongere die graag gewichten heft met plakband plastic flessen aan elkaar geknutseld en gevuld met water om mee te trainen. Een meisje suggereerde aan haar begeleider:

“ We zouden hier een soort grote beautycase moeten hebben met verzorgingsproducten en een kaptafel. Niet te chic, maar basic spulletjes: skincare, haarverzorging, wat bodylotion tegen een te droge huid. Ik ben er zeker van dat dat zou marcheren. Jongere

Sommige jongeren willen de individuele reflectie op de kamer ruilen voor meer groeps gesprekken of gesprekken met een begeleider om hetzelfde te bereiken.

“ Ik moet leren om op een goede manier om te gaan met andere mensen, want ze zeggen dat ik asociaal ben, maar hoe moet ik dat leren als ik zo dikwijls alleen afgezonderd van alle anderen zit? Jongere

“ Het is niet normaal om [in kortverblijf] 22 uur tussen vier muren in een 'cel' te moeten zitten. Dat is alleen maar fucked up. We zouden op die momenten de kans moeten krijgen om te praten met begeleiders en hulpverleners. Om inzicht te krijgen in onze fouten, in plaats van tegen de muur te moeten lopen. Jongere

## Compensatie voor onvoorziene kamermomenten?

Jongeren belanden nog vaak op hun kamer omdat hun leerkracht afwezig is. In leefgroepen waar het aantal interventies met alarm fors de hoogte in ging, moesten jongeren ook veel meer tijd op kamer doorbrengen.

In één leefgroep waren er twee extra kamermomenten per dag omdat de leefgroep in overtal was en begeleiders anders te weinig "individuele aandacht" konden geven. In een andere leefgroep moesten jongeren elke avond op hun kamer eten omdat er te weinig begeleiders waren.

Verschillende jongeren vragen aan hun maandcommissaris of die tijd niet gecompenseerd kan worden, zeker als de kamermomenten het gevolg zijn van een alarm of een afwezige leerkracht.

## Mentaal welzijn onder druk bij kamermomenten

Jongeren die psychisch kwetsbaar zijn, hebben het gevoel dat de kamermomenten hun welzijn ondermijnen. Ze zeggen dat de vele uren alleen hun hoofd op hol doen slaan, dat ze hun donkere gedachten uitvergroten.

**“** Ik schrijf veel in mijn boekje over hoe ik me voel, omdat ik niet zo snel kan schrijven en dan kan ik meer controle houden over wat ik denk. Anders ga ik helemaal loco in mijn gedachten.  
Jongere

Begeleiders zijn zich hiervan bewust. Jongeren waarderen dat opvoeders tijdens kamermomenten langskomen om even te praten.

**“** Als hij het moeilijk heeft of het te druk is, kan hij naar de kamer gaan en komt een begeleider even met hem praten. Dat apprecieert hij erg.  
Maandcommissaris

## Noodzakelijk rustmoment

Net omdat ze de kamermomenten zo moeilijk vinden, voelen jongeren zich gefrustreerd wanneer die niet eindigen op het geplande moment. Toch zijn er ook jongeren die aangeven dat ze net blij zijn wanneer ze op de kamer kunnen blijven. Ze zeggen moeite te hebben met de drukte in de leefgroep en ervaren die tijd in hun eigen kamer als rustgevend, als een manier om weer wat reserve op te bouwen.

## Kamers gezelliger maken

Verschillende jongeren in een voorziening met een nieuwbouw uiten hun ongenoegen over de "kille, betonnen kamermuren". Ze vinden de kamers "eng", "ongezellig", "als een gevangenis" – "cachot-vibe" was de sprekende omschrijving. De jongeren stellen voor om de muren te bepleisteren en een kleurtje te geven.



## Aanbevelingen

Kamermomenten blijven een knelpunt. Voor sommige jongeren is het een haven van rust in vergelijking met de drukte in de leefgroep. Andere jongeren lopen de muren op en vragen zich af hoe zinvol deze kamermomenten zijn. De commissie stelt vast dat de gemeenschapsinstellingen zoeken naar alternatieven voor gesloten kamerdeuren. Ze doen inspanningen om de kamermomenten terug te dringen.

- Het is noodzakelijk dat de gemeenschapsinstellingen blijven zoeken naar alternatieven, zeker wanneer kamermomenten worden ingezet om het wegvallen van onderwijs op te vangen, of wanneer er weinig is om het kamermoment zinvol in te vullen. Kamermomenten met gesloten kamerdeuren zijn een vorm van afzondering.

## 4. Vrije tijd en ontspanning

### Talenten en interesses stimuleren

Jongeren vertellen over begeleiders die hen helpen manieren te vinden om hun energie op een positieve manier kwijt te kunnen of die individuele activiteiten aanmoedigen die hun helpen hun talenten en interesses te ontdekken of te stimuleren.

#### Inspirerende praktijk

In één voorziening hebben twee begeleiders een opleiding in bokstherapie gevolgd. Ze begeleiden nu jongeren in een-op-een-boksbegeleiding. Het is de trajectcoördinator die bekijkt welke jongeren het meeste baat hebben bij die activiteit. Maar elke leefgroep krijgt ook één keer per maand boksbegeleiding in groep, zodat alle jongeren van de activiteit kunnen proeven.

Een jongere die zijn conditie veel scherper wilde, trainde met een begeleider voor de halve marathon, een andere jongere voor een individuele survivalrun met een begeleider. Een jongere die tuinbouwschool volgt, mag van zijn begeleider tijdens het weekend meewerken in de tuin en zich uitleven met de bosmaaier.

De campusverantwoordelijke vertelde zijn mama en zijn oma, tot zijn grote trots, hoe flink hij helpt. Een jongere is aan de slag als vrijwilligster in een woonzorgcentrum waar ze bewoners gezelschap houdt.

### De Studio: muziek heelt

Een opvallend succesverhaal is dat van De Studio in gemeenschapsinstelling De Markt. Het afgelopen jaar hadden enkele jongeren een artistieke doorbraak die ook op andere levensdomeinen nazinderde.

In 2023 stampten de toen aanwezige jongeren samen met begeleider Wim een muziekstudio uit de grond. De jongeren vinden in zelf muziek maken en teksten schrijven een manier om de maalstroom aan emoties te kanaliseren. De Studio is uitgegroeid tot een creatieve hub, waar jongeren ook komen tekenen of graffiti spuiten op de muren.

De Studio is voor jongeren een plek om via zelfgeschreven liedjes hun complexe gevoelens te verwerken. Een jongere vertelde een maandcommissaris hoezeer het hem geholpen heeft om zijn verhaal kwijt te kunnen, zijn gedachten te ordenen en zich zo voor te bereiden op zijn zitting.

“ Het is mijn manier om over emoties te praten.  
Jongere

### Breed en gevarieerd aanbod aan vakantieactiviteiten

Jongeren tonen zich enthousiast over de variatie in de activiteiten die gemeenschapsinstellingen aanbieden tijdens de vakanties, en dan vooral tijdens de zomerse schoolsluiting van vijf weken (sperperiode). Ze laten weten dat ze beseffen welke inspanningen begeleiders hiervoor doen.

Het gaat bijvoorbeeld om workshops circus of boogschieten, twee keer per week een voetbaltoernooi, een mobiele boerderij, een hindernissenparcours in de vijver van het domein, waterspeltjes, trampoline, kanovaren, zwemmen, daguitstappen, een meerdaags tentenkamp in de Ardennen, een *escape game*

op de campus, een rendierrace, kaarsen maken en verkopen ten voordele van De Warmste Week en een zeepkistenrace.

“ Om het einde van de sperperiode te vieren waren er allerlei activiteiten. Je kon lasershooten in de sporthal, dat was echt leuk. Ze hadden de trappen gezet, en de trampolines met de matten opgesteld om achter te schuilen, zodat er een heel parcours was dat je kon doen.  
Jongere

Jongeren mochten soms ook zelf een activiteit organiseren. Twee jongeren werkten samen een graffitiworkshop uit. Ze vonden het leuk dat ze dat vertrouwen kregen van de begeleiding en dat de andere jongeren ook echt geïnteresseerd waren.

### Samenwerking met externe organisaties

Voorzieningen zijn actief op zoek naar externe partners uit het jeugdwerk om samen te werken voor de vrije tijd en de ontspanning van jongeren in gemeenschapsinstellingen. Ze geven wel aan dat financiële drempels een rol spelen.

#### Inspirerende praktijk

Onder impuls van een maandcommissaris heeft een voorziening aansluiting gevonden bij het jeugdwerk van een grote stad. Jongeren uit de voorziening kunnen deelnemen aan activiteiten van jeugdorganisaties daar zoals een vechtsportwerking of organisaties die werken rond muziek en *urban culture*. Voor de jeugdwerkers zijn er vormingen over hoe omgaan met deze jongeren. Een bruggenbouwer is de schakel tussen het jeugdwerk en de voorziening. Hij komt kennismaken met de jongeren in de voorziening en bekijkt met hen hoe het aanbod kan aansluiten op hun interesses. Ook na de uitstroom uit de voorziening verdwijnt de bruggenbouwer niet uit beeld. Hij zorgt voor een warme overdracht en volgt de jongeren op.

## Wandelen: geen beloning, wel een recht

Vele jongeren willen veel meer wandelen in de buitenlucht. Ze vertellen dat deze vraag vaak een 'nee' krijgt. Ze zeggen dat ook geplande wandelingen vaak niet doorgaan en dat begeleiders daarvoor geen reden (kunnen) geven. Ze zeggen dat al dat binnen zitten hun stress bezorgt en dat ze moeilijker slaap vatten als ze weinig bewegen.

Maandcommissarissen stellen vast dat de frequentie van wandelingen sterk verschilt naargelang de omvang van de leefgroep en de dynamiek, de personeelsbezetting of de ervaring van de begeleiders – onervaren begeleiders zijn niet altijd happig om met een groep naar buiten te trekken.

Ze horen ook van jongeren dat wandelen gebruikt wordt als beloning, en onthouden wordt als straf. Begeleiders moeten rekening houden met de realiteit van hun leefgroep, maar volgens voorzieningen is het niet de bedoeling dat wandelen afhangt van goed of slecht gedrag. Begeleiders moeten kunnen uitleggen waarom ze op dat moment niet naar buiten kunnen.

In sommige leefgroepen vinden jongeren dat ook andere sportactiviteiten te beperkt zijn.

“ Ik ben graag actief bezig en dat kan ik hier niet. Hier zijn we vaak een hele dag binnen om te praten en spelletjes te spelen. Maar ik heb nood aan actie. Ik vind het moeilijk dat we niet alle dagen naar buiten gaan. Ik kan dat eigenlijk niet, 24u binnen zitten. Ik heb echt nood aan buiten zijn. Jongere

Volgens verantwoordelijken organiseren leefgroepen bijna dagelijks sportactiviteiten waar jongeren zich kunnen uitleven. Ze benadrukken echter dat veiligheid vooropstaat. Dat sommige sporten niet op de agenda staan, heeft volgens hen soms te maken met de bezorgdheid om een herhaling van eerdere incidenten te vermijden.



## Aanbevelingen

De gemeenschapsinstellingen blijven investeren in vrijetijds mogelijkheden – ook tijdens de zomervakantie om het wegvallen van onderwijs op te vangen.

- De commissie vraagt de gemeenschapsinstellingen te blijven zoeken naar betekenisvolle vrijetijds mogelijkheden, en elkaar daarin te inspireren.
- We vragen de Vlaamse en lokale overheid om samenwerkingsinitiatieven tussen de gemeenschapsinstellingen en externe vrijetijdsorganisaties zoveel mogelijk te ondersteunen. Externe vrijetijdsorganisaties bieden extra kansen aan de jongeren, tijdens en na hun verblijf in de gemeenschapsinstellingen.

De commissie benadrukt dat jongeren een frisse neus moeten kunnen halen en moeten kunnen participeren aan buitenactiviteiten. Ze stelt vast dat deze vrijetijdsactiviteiten onder druk komen te staan door het personeelstekort.

## 5. Eten

### Kwaliteit van eten verbeterd

In vele voorzieningen hebben jongeren minder klachten over de kwaliteit van de warme maaltijden, al is dat nog niet overal het geval. Soms hebben de klachten vooral te maken met voorkeuren – veel jongeren hebben een hekel aan de vaste visdag of veggiedag. Jongeren blijven vragen waarom ze in dat geval geen boterhammen mogen eten.

#### Suggestie

Een maandcommissaris stelt voor om jongeren per week een of twee jokers te geven voor de warme maaltijden. Als een jongere het menu voor die dag niet ziet zitten, mag hij of zij boterhammen eten.

Soms schort er wel degelijk iets aan de kwaliteit. Jongeren klagen over aangekoekte rijst, “bevoren pasta met heel rare kip” of een gehaktbroodje dat leek op “kattenvoer” – hierin wel vaker bijgetreden door begeleiders. In één voorziening werd een smaaktest tussen twee traiteurs georganiseerd met een proefpanel.

Soms missen ze vooral de keuken van mama.

## Oog voor complexe relatie met eten

Een jongere gaf haar maandcommissaris een interessante kijk op een hardnekkig punt van discussie in leefgroepen tussen jongeren en begeleiders: het leegeten van het bord dat ze opgeschept hebben.

Volgens de jongere zijn begeleiders te streng. Ze wijst erop dat veel jongeren in voorzieningen niet met een normale eetcultuur zijn opgegroeid. Er zijn jongeren die op straat hebben geleefd, die drugs hebben gebruikt. Volgens deze jongere hebben begeleiders hier te weinig begrip voor.

“ De begeleiding is nooit in onze situatie geweest. Ze hebben altijd eten gehad thuis en ze hebben van kleinsaf aan kunnen leren hoeveel ze eten. Bij ons is dat anders. Veel van ons hebben shit-ouders en hebben vaak geen eten gehad – wel chips of zo of een zak frieten, maar niet eten zoals hier, niet brood of zo. En het is echt moeilijk om dan ineens wel eten te hebben. Dat is echt *fucked up* in je hoofd. De regel is dat alles wat op je bord ligt, dat je dat moet opeten. Ze zeggen dat dat is om ons te leren niet te verspillen, maar we kunnen niet leren, snap je. Als je te veel hebt en je kunt het niet meer opeten, dan moet je de volgende maaltijd een plateau eten alleen op je kamer. Dat vind ik echt niet normaal. Er zijn hier zoveel meisjes die moeite hebben met eten, en dan doen ze zó tegen ons.  
Jongere

## Probleem met halalbeleg grotendeels van de baan

Jongeren zeiden de afgelopen jaren vaak dat er te weinig halalbeleg was voor de boterhammen. De maandcommissarissen noteren hier nog klachten over, maar de jongeren brengen het veel minder ter sprake. Wat in één voorziening wel aan bod kwam, waren klachten over de portie vlees voor de halalmaaltijden. Volgens de keuken wegen de individuele porties halal- en niet-halalvlees evenveel.

## Voldoende middelen voor voeding?

Vragen waren er ook van jongeren over de porties van de warme maaltijden. Ze zeggen nadien nog vaak chips of snoep te eten omdat ze nog honger hebben.

“ Nu is er een andere traiteur, maar het probleem is vooral dat die bakjes veel te klein zijn.  
Jongere

Jongeren vragen zich af waarom sommige voorzieningen voedingsproducten van merken op tafel kunnen zetten en andere niet. Een verantwoordelijke verduidelijkt dat ze een werkingsbudget hebben per bed. Meer middelen voor eten betekent minder voor, bijvoorbeeld, activiteiten.

Geldgebrek is ook de reden dat nu toch niet wordt samengewerkt met het Instituut Gezond Leven rond gezonde voeding. Volgens de voorziening zijn begeleiders voldoende op de hoogte van wat gezond eten is.

## Zelf koken: zoeken naar een evenwicht

Verschillende jongeren geven aan liever elke dag zelf te koken omdat er veel eten van de traiteur wordt weggegooid. Ze vinden het fijn om mee het menu te bepalen en klaar te maken.

Begeleiders manen aan tot realisme. Het zijn volgens hen telkens dezelfde jongeren die het potje willen koken. Dit is geen duurzame oplossing. In sommige leefgroepen laten begeleiders de keuze afhangen van het moment. Jongeren mogen daar op andere dagen dan zaterdag koken, als ze de keuken 48 uur op voorhand verwittigen.



## Aanbevelingen

‘Les goûts et les couleurs ne se discutent pas’. Als het om eten gaat, is het inderdaad moeilijk om alle jongeren tevreden te stellen. Met voldoende inspraak van de jongeren geraken de voorzieningen wel al een eind verder.

- De commissie waardeert de inspanningen van de voorzieningen om blijvend oog te hebben voor de voorkeuren van de jongeren, om ervoor te zorgen dat er voldoende halalbeleg is en om leefgroepen de mogelijkheid te geven om zoveel mogelijk zelf hun potje te koken.
- De commissie benadrukt wel het belang van een samenwerking met het Instituut Gezond Leven en met de vzw Eetexpert. Ze kunnen tips geven over gezonde voeding, het al dan niet leegeten van een bord of hoeveel jongeren nodig hebben om gezond op te groeien.

## 6. Contacten met familie en vrienden

### Belmomenten met familie en vrienden vergemakkelijkt

Voor jongeren verbinden de belmomenten hen met hun leven buiten de voorziening, met ouders die ze hard missen. Ze geven zuurstof.

Jongeren vertellen vaak over discussies met hun begeleiders over belmomenten. Ze vinden dat ze niet lang genoeg mogen bellen of te weinig mogen bellen of dat ze belmomenten niet mogen opsparen voor een langer gesprek.

Ze gaan niet akkoord met het feit dat ze alleen familie mogen bellen, terwijl ze meer hebben aan die ene goede vriend die hen altijd weet te kalmeren. Het is telkens lang wachten op toestemming om toch contact te mogen hebben.

Het decreet rechtspositie van de minderjarige keert dit om: jongeren kunnen met iedereen bellen, tenzij de jeugdrechter een contactverbod heeft opgelegd.

Zeker in één gemeenschapsinstelling is het beeldbellen uitgebreid naar broers en zussen, grootouders en andere belangrijke contextfiguren.

#### Inspirerende praktijk

Een voorziening organiseerde een gezamenlijk kookmoment voor enkele jongeren en familieleden. Ze kookten en aten samen en ruimden nadien samen alles op. De maandcommissaris zag iedereen zichtbaar genieten van de gezellige drukte. Zowel de jongere als de familieleden waren bijzonder opgetogen over dit initiatief.

### Bezorgd en beschaamd: leven weg van familie

Het leven in hun gezin of familie gaat verder tijdens hun verblijf in een gemeenschapsinstelling. Als dat gezin af te rekenen krijgt met zware problemen, weegt dit op de jongeren. Soms voelen ze zich schuldig dat ze door hun verblijf in een instelling de zorgen nog groter maken.

Een jongere maakt zich zorgen over zijn vader, die dementie heeft en voor wie hij niet kan zorgen nu. Een jongere heeft ouders in een conflictgebied waar de oorlog zwaar geëscaleerd is. Een jongere woont

normaal samen met drie broers in een flat, mama is overleden, papa verblijft in een woonzorgcentrum; zijn oudere broer heeft nu kanker.

Verschillende jongeren zeggen hun uiterste best te willen doen om zo snel mogelijk weer naar huis te kunnen. Ze leven in de instelling losgeslagen van hun gezin, hun school, hun vrienden, hun sportclub. Het gemis is groot. Ze hebben het lastig met de teleurstelling die ze horen en zien bij hun ouders, sommigen zijn bang dat ze thuis niet langer welkom zijn. Ze willen hun fouten goedmaken, ook tegenover hun ouders.

“ Je wil gewoon goed leven, je ouders trots maken. Jongere

### Communicatiemiddelen en jongerencultuur

Jongeren kunnen voor hun belmomenten gebruikmaken van een gewone telefoon. Soms kunnen ze beeldbellen. Sommige jongeren kaarten aan dat deze mogelijkheden niet zijn afgestemd op de manier waarop jongeren met elkaar communiceren.

“ Ik heb normaal veel contact met mijn neefjes, maar dat is via Fortnite. Normaal doen we dat dagelijks, ik houd echt van hen. (toont foto) Hier kan ik alleen bellen, maar bellen is raar. Mijn neefjes zijn jongens en die bellen niet. Ik mis hen wel echt. Jongere



#### Aanbevelingen

Het is essentieel dat jongeren contact hebben met de thuiscontext en met andere naasten. Jongeren leven ervan op. Ze blijven op de hoogte van het reilen en zeilen in hun gezin, zeker wanneer ze zich zorgen maken om hun familie. Ze proberen het geschonden vertrouwen te herstellen.

- De commissie waardeert de inspanningen en de creativiteit van de gemeenschapsinstellingen om dit contact mogelijk te maken. Het hoeft niet altijd een bel- of bezoekmoment te zijn. Jongeren en hun familieleden waren bijzonder opgetogen over het gezamenlijk kookmoment dat een campus organiseerde. Wanneer mogelijk mogen zo'n initiatieven vaker plaatsvinden.
- Wel vragen jongeren ook dit jaar meer en langere belmomenten. Weinig of geen contact kunnen hebben met goede vrienden wordt ook opnieuw aangekaart. We vragen om de aandacht voor hun recht op contact hoog te houden.

## 7. Privacy

### Fouilles: verhoogde controles na smokkel

Voorzieningen die jongeren fouilleerden na elk bezoek of na elk moment buiten de voorziening, hebben hun beleid aangepast. Ze doen enkel nog fouilles wanneer de jongere instroomt, als ze vermoeden dat een jongere verboden items binnensmokkelt of als de jongere drugsverslaafd is. Voorzieningen vragen om te spreken van 'kledingwissel', en niet van fouille. Aan de jongere wordt gevraagd om van kledij te wisselen. De gedragen kledij wordt gefouilleerd.

In enkele voorzieningen stellen begeleiders vast dat er meer verboden voorwerpen zoals snus of vapes binnengesmokkeld worden. Ook jongeren spreken hun maandcommissaris aan over het gebrek aan controle. Ze zeggen zich niet veilig te voelen omdat er volgens hen zo vlot gesmokkeld wordt. "Jongeren leren hier dealen", zegt een jongere.

Sommige voorzieningen gaan daarom opnieuw meer controleren. In één voorziening bepaalt een lotjetroksysteem wie preventief gecontroleerd wordt na een bezoekmoment.

In één voorziening werden de fouilles opgetrokken nadat een jongere betrappt werd met een vape. De jongeren ervaren de fouilles als vernederend. Over het algemeen blijven jongeren aangeven dat deze fouilles ingrijpend zijn.

“Tijdens de fouille kreeg ik een soort kleed om aan te trekken, maar ik voelde me toch nog heel bloot. Je kon alles er door zien. En dan liet de begeleidster ook de deur nog heel de tijd open staan. 'Dat was de procedure', zei ze mij. Maar wat als er dan iemand voorbijkomt?  
Jongere

Voorzieningen waken erover dat fouilles van jongens door een mannelijke begeleider worden uitgevoerd, en van meisjes door een vrouw. Een jongere stelt voor om jongeren te laten kiezen of ze een man of een vrouw willen.

“Het is niet omdat je een jongen bent, dat je je niet meer op je gemak voelt wanneer een vrouw dat doet.  
Jongere

### Intimiteit van jongeren respecteren

Een jongere die in de veilige kamer moest verblijven, vraagt zich af of het toiletbezoek daar gefilmd wordt. In de veilige kamer is er cameratoezicht. De voorziening benadrukt dat de plek waar het toilet staat onscherp is gemaakt op de beelden, om de jongeren die er moeten verblijven hun privacy te gunnen.

Een andere jongere signaleert dat hij de plascontrole op de kamer vervelend vindt. Hij wil niet dat begeleiders hem in de gaten houden in zijn vertrouwde omgeving. Hij vraagt of de controle ook in de badkamer of de toiletten kan gebeuren. De begeleiders gaan hiermee akkoord.

#### Inspirerende praktijk

Eén voorziening heeft voor de jongeren poncho's aangekocht om van hun kamer naar de douches te gaan, tot grote tevredenheid van de jongeren. "Het zit gemakkelijk en is snel aan- en uit te trekken."

### Privacy tijdens bezoek- en belmomenten gevraagd

Jongeren vinden dat ze te weinig privacy hebben tijdens belmomenten en bezoekmomenten omdat die plaatsvinden in de leefgroep, in het bijzijn van andere jongeren.

“Terwijl ik met mijn mama praat, zitten andere jongeren drie meter verder of nog minder te chillen of op de Playstation te spelen. Dan heeft familiebezoek niet veel zin, natuurlijk.  
Jongere

Begeleiders raden deze jongere aan om voor telefoongesprekken oortjes te gebruiken, maar volgens de jongere lost dit niets op. De anderen kunnen nog altijd horen wat hij zegt. Volgens begeleiders is er te weinig personeel om jongeren te laten bellen in een aparte ruimte.

## Inspirerende praktijk

Een voorziening heeft bij de inrichting van de bezoekerszaal rekening gehouden met de vraag naar privacy. Door de positionering van de banken zitten jongeren met hun bezoekers een beetje afgeschermd. Volgens de jongeren kunnen ze door die intiemere sfeer makkelijker in gesprek gaan.

“ Als iedereen in zo'n grote zaal bij elkaar zit, aan tafels, dan lijkt het echt alsof iedereen naar iedereen aan het kijken is. Ik heb dan altijd het gevoel dat ze naar me kijken. En dat is niet als je banken hebt zoals hier.  
Jongere

## Regels voor contact moeten haalbaar zijn

Een jongere mocht van de jeugdrechter geen bezoek van haar mama ontvangen omwille van de onveilige situatie thuis. Het contact verliep volledig telefonisch. De beslissing van de jeugdrechter leidde echter tot een onwerkbare situatie.

Moeder en dochter zijn Tsjetsjeens. Tijdens hun telefoongesprekken moesten ze via een tolk praten. Het meisje zei iets in het Nederlands, de tolk vertaalde naar het Russisch – niet de moedertaal, maar een taal die beiden beheersen – en vertaalde dan haar antwoord naar het Nederlands.

De absurditeit hiervan, en het gebrek aan privacy, deden de jongere tijdens de gesprekken in tranen uitbarsten. Nadat de maandcommissaris deze situatie had aangekaart, werd de maatregel aangepast. De jongere kon bellen in het Nederlands. Het Nederlands van haar mama is niet supervlot, maar de jongere vindt dit al beter dan de vertaling via de tolk.

Sommige jongeren die omwille van hun veiligheid van de jeugdrechter geen contact mogen hebben met hun ouders, begrijpen die beslissing niet. Zo is er een jongere van wie de vader in de gevangenis zit. Ze mogen elkaar niet bezoeken, maar hij mist zijn papa erg. “Mag dat eigenlijk wel, dat ze contact met mijn vader verbieden?”



## Aanbevelingen

De commissie verneemt dat gemeenschapsinstellingen jongeren vaker fouilleren omdat ze meer geconfronteerd worden met het binnensmokkelen van verboden voorwerpen zoals snus en vapes. Vanuit noodzaak wordt dus vaker overgegaan tot fouilles, soms zonder de individuele risico-inschatting in die beslissing te laten primeren. Jongeren blijven aangeven dat fouilles ingrijpend zijn.

- Vorig jaar vervingen sommige voorzieningen standaardfouilles bij elke binnenkomst door een systeem gebaseerd op individuele risico-inschatting. We vragen voorzieningen om deze inspirerende praktijk niet te lossen.
- De commissie vraagt om de privacy van de jongeren tijdens telefoon- en bezoekenmomenten zoveel mogelijk te respecteren. De ruimte en het meubilair anders inrichten kan al een verschil maken.
- We vragen om extra aandachtig te zijn voor de privacy tijdens het toiletbezoek in de veilige kamer. Ook onscherpe camerabeelden van een toiletbezoek roepen vragen op.

## 8. Participatie en informatie

### Voorbeeld van constructieve dialoog

In enkele voorzieningen is er een jongerenraad of een campusraad, met de directie, de campusverantwoordelijken, de begeleiders en per leefgroep één jongere. Tijdens deze bijeenkomst bespreken ze kleine en grote kwesties in de voorziening: activiteiten, afspraken, sancties. De jongeren leggen er voorstellen uit hun leefgroep op tafel.



Ik was aangenaam verrast door de participatie van de jongeren. (...) De strakke leiding/ het strakke tempo is een pluspunt, de ontspannen sfeer draagt eveneens bij. Op die manier krijgen jongeren een voorbeeld van hoe een constructieve dialoog kan verlopen.  
Maandcommissaris

### Jongeren bevraagd over nieuw huishoudelijk reglement

De gemeenschapsinstellingen hebben het afgelopen jaar werk gemaakt van een nieuw huishoudelijk reglement voor alle voorzieningen. De bedoeling is om

regels en afspraken meer op elkaar af te stemmen. Ter voorbereiding van dit nieuwe reglement konden ook jongeren hun mening geven over hun verblijf, hun rechten en hun veiligheid. Er wordt gedacht aan Wablieft, het centrum voor duidelijke taal, om een leesbare versie van de tekst te maken, zodat de jongeren die kunnen begrijpen.

## Inspraak in activiteiten gevraagd

Jongeren maken geregeld gewag van activiteiten die maar lauwe reacties oogsten. Ze vragen zich daarbij af waarom niet op voorhand hun mening gevraagd werd. Het gaat van de keuze van de film in de leefgroep tot de keuze van de bestemming voor een uitstap of voor andere activiteiten.

In één voorziening moet elk multidisciplinair team met de trajectbegeleider, de contextbegeleider en de individuele begeleider bekijken hoe ze jongeren meer keuzevrijheid kunnen geven voor deelname aan bepaalde activiteiten.

Verskillende jongeren hebben meegewerkt aan een podcastreeks van DPG Media over de gemeenschapsinstellingen. De meeste jeugdrechtshouders hebben hiervoor groen licht gegeven, in enkele arrondissementen was dit niet het geval. De maandcommissaris vraagt zich af waarom jongeren niet zelf mogen beslissen over een dergelijke deelname.

## Letten op timing voor de bewonersvergadering

Jongeren vragen meer inspraak in wat er besproken wordt op de bewonersvergadering. Ze voelen zich soms wat moedeloos dat ze steeds dezelfde punten ter sprake brengen, zonder dat er een oplossing komt. In een leefgroep wordt de bewonersvergadering vlak voor het ontspanningsmoment 's avonds gehouden. Dit komt de kwaliteit van de vergadering niet ten goede, jongeren willen dan dat ze zo snel mogelijk gedaan is.

### Suggestie

Een jongere die al langer in de gemeenschapsinstelling verblijft, stelt voor om samen met andere langverblijvers samen te zitten om te kijken hoe de werking in de leefgroepen kan worden verbeterd.

## Aanbevelingen

De commissie waardeert de vele goede participatie-initiatieven van de gemeenschapsinstellingen. We appreciëren de participatie van jongeren bij de ontwikkeling van het huishoudelijk reglement ten zeerste.

- Jongeren betrekken in een jongerenraad of een campusraad komt tegemoet aan het recht op participatie van jongeren en creëert leerkansen.
- Probeer gehoor te geven aan de input van jongeren tijdens de bewonersvergaderingen, duid wat er met hun input gebeurt, en heb oog voor de timing van de bewonersvergadering.

## 9. Diversiteit

### Dankbaar voor gemeenschappelijke iftar

Jongeren die moslim zijn vertellen dat de ramadan in de gemeenschapsinstelling een eenzame tijd is. De vasten verbreken (iftar) met familie en vrienden is een moment van verbinding en samenhang dat ze nu moeten missen.

Een voorziening organiseerde een iftar met de jongeren, de campusverantwoordelijke, de opvoeders, de islamconsulent en de maandcommissaris in "een warme en feestelijke sfeer". De maandcommissaris kon vaststellen hoe jongeren toeleefden naar dit moment. Een jongere bereidde samen met de islamconsulent een voorwoord voor om aan tafel uit te spreken.

**“** Het was een bijzonder moment van samenzijn, waarin ruimte was voor ontmoeting, verbinding en gezelligheid. Na afloop heb ik de aanwezige jongeren gevraagd naar hun ervaring, en de reacties waren unaniem positief: ze spraken vol lof over de avond.  
Maandcommissaris

Jongeren signaleren dat opvoeders in de gemeenschapsinstellingen hun best doen om rekening te houden met jongeren die meedoen aan de ramadan. Het eten voor 's avonds staat klaar in de koelkast, net als de boterhammen voor de volgende ochtend.

Sommige jongeren vragen om tijdens de vastenmaand vrijgesteld te worden van huishoudelijke taken zoals tafel afruimen of de vaat doen, aangezien ze niet mee-eten. Sommige begeleiders zeggen dat ze geen onderscheid kunnen beginnen te maken en dat ze op andere manieren begrip tonen.

## Taalregels te strikt afgedwongen

Nederlands is de voertaal. Andere talen spreken onder elkaar mogen jongeren niet. Begeleiders bedienen zich wel soms van andere talen om te communiceren. Een Moldavische jongere werd geholpen in het Engels, een andere jongere kan in het Arabisch praten met een begeleider. Er wordt ook gebruik gemaakt van pictogrammen.

Jongeren hebben begrip voor dit taalbeleid. Maar ze wijzen op de impact van deze taalregels voor wie geen Nederlands spreekt.

“ Er is hier een jongen die geen Nederlands spreekt. Hij snapt dan de hele tijd niet wat er rond hem gezegd wordt. Het is heel vervelend als je je naam hoort zeggen, maar niet snapt wat er gezegd wordt. Hij wordt daar vaak onrustig van en dat begrijp ik wel. Misschien moet de begeleiding ons wat meer Frans laten spreken, zodat hij begrijpt wat er gezegd wordt. Jongere

Ze vinden ook dat de taalregels te strikt worden afgedwongen. Discussies draaien geregeld om het Arabische woord 'wollah', wat zoveel betekent als 'ik zweer het'.

“ Wij mogen geen woordjes gebruiken uit een andere taal. Dus iedere keer als je 'Yallah bro' zegt, of 'Inshallah', of 'Wollah', krijg je een opmerking.

We mogen geen woorden gebruiken die verwijzen naar Allah of naar iets anders uit ons geloof. Maar het is gewoon iets dat we zeggen. Voor ons is het een gewoon woord en het is soms sterker dan onszelf. Het is niet eerlijk dat wij daarvoor gestraft worden, want zij zeggen ook de hele dag 'Godverdomme' of 'Jezus, jij kan zagen' of 'Dju toch'. Dat is bij ons net hetzelfde. Jongere

## Aanbevelingen

De commissie stelt vast dat de gemeenschapsinstellingen zorg dragen voor de geloofsbeleving van de jongeren. Begeleiders houden rekening met jongeren die meedoen aan de ramadan. De gezamenlijke iftar om de vasten te doorbreken wordt door alle aanwezige jongeren geprezen.

- De commissie vraagt om sommige taalregels en de daaraan gekoppelde sanctie onder de loep te nemen. Jongeren krijgen een sanctie wanneer ze het woord 'wollah' gebruiken. Het Arabische woord 'wollah' is een ingeburgerd stopwoord bij veel jongeren.

## 10. Fysieke en mentale gezondheid en hygiëne

### Vraag naar speciale verzorgingsproducten

Ook dit jaar komen er vragen van jongeren naar shampoo die meer is aangepast aan Afrikaanse haren. Jongeren kunnen deze producten in het beste geval vinden op de kantinelijst. Sommige voorzieningen willen bekijken of ze hun basisaanbod aanpassen, andere willen dit voorlopig niet overwegen.

### Jongeren vinden dat er te weinig alertheid is bij medische klachten

Enkele jongeren klagen dat ze tijdens het weekend geen dokter kunnen raadplegen of dat er weinig bezorgdheid lijkt te zijn bij begeleiders over fysiek ongemak. Een jongere had oorspijn en gaf over, maar zei dat alleen de verpleegkundige kwam kijken. Een meisje dat zei al maanden maagdarmproblemen te hebben, wilde dat de verpleegkundige haar klachten ernstiger nam.

Een andere jongere had, na 48 uur in een politiecel, last van migraineaanvallen en had de nachtwaker om medicatie gevraagd om te kunnen slapen. Die had de campusverantwoordelijke van wacht gebeld, maar die kon niet komen. De verantwoordelijke heeft dit uitgeklaard met de jongere.

“ Je moet er zelf achter zitten, er wordt niet echt interesse getoond. Jongere

### Inspirerende praktijk

Sommige medicatie, zoals antidepressiva, mag niet zomaar onderbroken worden. Een voorziening maakt werk van de continuïteit van het medicatiegebruik voor jongeren die vertrekken. Ze geven jongeren die uitstromen bijvoorbeeld voor drie dagen medicatie mee, zodat de vervolghulp verder kan, of de jongere die naar huis gaat tijd heeft om een afspraak te maken met een arts.

## Rookverbod: ingeburgerd maar niet populair

Het rookverbod lijkt ingeburgerd te zijn, want de maandcommissarissen noteren voor 2025 veel minder opmerkingen van jongeren over roken en vaperen. Ook begeleiders zeggen dat er weinig weerstand is.

Jongeren die roken, blijven het wel lastig hebben met het verbod. "Pure ellende" vinden ze het. Sommigen zijn verbaasd over het absolute karakter ervan. Een jongere had van haar advocaat gehoord dat jongeren zeven sigaretten per dag mochten roken.

Jongeren in kortverblijf of in time-out, of jongeren die instromen vanuit het thuismilieu of een voorziening waar roken is toegestaan kunnen tijdelijk tabletjes krijgen om hen te helpen stoppen met roken. Dit gebeurt steeds in overleg met de verpleegkundige. De behandeling wordt binnen veertien dagen na instroom afgebouwd. Volgens begeleiders vragen slechts weinig jongeren rookstopbegeleiding.

## Drugs

Jongeren met een ernstige verslavingsproblematiek krijgen in de voorziening medicatie om hun afkickverschijnselen onder controle te houden. De maandcommissarissen noteren vaak schrijnende verhalen over drugsgebruik, wat dit in stand houdt en welke rol de drugsverslaving van hun ouders soms ook speelt.

“De enige warmte die ik ken, geeft mij de joint die ik deel met een copain. Of die ik niet moet delen, nog beter. Binnen minder dan een jaar kan ik er mee stoppen. Ik vraag een spuitje en klaar. Het is de moeite niet meer.”  
Jongere

Soms circuleren er ook drugs in de leefgroepen. Een 13-jarige jongere die drugs gesnoven had, is zo agressief geworden dat hij in gedwongen opname

moest. Hij had zijn handen ernstig verwond door op de muren te slaan en had verzorging nodig. Het dagschema van de leefgroep werd aangepast, de kamerdeuren bleven gesloten en alle jongeren moesten een drugstest ondergaan.

## Zwangerschap

Een jongere van 16 in time-out heeft een afspraak bij de arts van de gemeenschapsinstelling om te laten controleren of ze zwanger is, en of ze een seksueel overdraagbare aandoening heeft. Ze zegt dit liever in de gemeenschapsinstelling te doen, dat is "minder gedoe" dan in de voorziening waar ze normaal verblijft.

Een jongere van 17 die 26 weken zwanger is, wacht op een plek in een voorziening voor tienermoeders.

“De begeleiding doet wat ze kan, maar deze leefgroep is niet bedoeld voor meisjes in mijn situatie. Ik wacht op een plek, maar dat zal nog even duren. Hopelijk lukt het nog voor ik moet bevallen.”  
Jongere

## Geestelijke gezondheid: tijdelijke vluchtheuvels voor acute noden

Begeleiders en jongeren in leefgroepen worden geregeld geconfronteerd met jongeren in crisis die extreem gedrag vertonen waarvoor gespecialiseerde hulpverlening nodig is.

In een leefgroep verblijft een jongere die lijdt aan het picasyndroom - waarbij ze oneetbare dingen inslikt. Een jongere verwondde zichzelf in die mate dat ze voor hechtingen naar de spoeddienst moest. Terug op haar kamer had ze de hechtingen verwijderd.

Verschillende jongeren zeggen aan zelfverwonding te doen.

“Het is een moeilijke periode geweest. Ik heb mezelf meer pijn gedaan de afgelopen tijd, omdat ik het soms echt heel moeilijk had hier.”  
Jongere

Door de lange wachtlijsten in de psychiatrie en bij andere diensten, of door een gebrek aan gespecialiseerde diensten in Vlaanderen om deze jongeren op te nemen, gaan jongeren en begeleiders andere vluchtheuvels creëren.

Een jongere die kamertraining volgt, gebruikt time-outs in de gemeenschapsinstelling als een tijdelijke veilige plek voor wanneer ze het te moeilijk krijgt. De jeugdrechter staat hier weigerachtig tegenover, maar in de psychiatrie is er voor haar geen plaats.

“ Bij de beslissing om een jongere op time-out te sturen wordt vaak gedacht dat we hier veel veiligheid kunnen bieden omdat we een veilige kamer hebben, maar dat is een vals idee over wat we maar kunnen doen.  
Campusverantwoordelijke

Sommige jongeren vragen zelf om een verblijf in de veilige kamer – de afzonderingskamer – omdat ze zich daar rustig voelen.

### Inspirerende praktijk

Een voorziening vraagt jaarlijks aan een psychiatrisch begeleidingsteam om de kennis over mentaal welzijn en geestelijke gezondheidsproblemen van het personeel bij te schaven. Voorzieningen willen samenwerkingsverbanden met externe partners rond geestelijke gezondheid, maar ze wijzen erop dat daarvoor middelen nodig zijn.

### Achter het masker: kwetsbare, soms gebroken maar veerkrachtige kinderen

Maandcommissarissen – zeker aan het begin van hun mandaat – hebben vaak het gevoel dat ze tegenover jongeren komen te zitten die hun masker diep over het gezicht hebben getrokken. Vele jongeren zijn het vertrouwen kwijt, in volwassenen en in zichzelf.

Maar als jongeren achter dit masker laten kijken, zien maandcommissarissen wat ook begeleiders zien: vaak onthutsende verhalen van jongeren die met een zware rugzak moeten overeind zien te blijven.

Jongeren, vaak kinderen nog, die al hun hele leven doorbrengen in instellingen, die al zoveel voorzieningen achter de rug hebben dat hun oorspronkelijke dialect vervaagd is. Jongeren die gevangen zitten in machteloosheid. Die vertellen over hun drugsgebruik en hun doodswens met vrolijke Olaf-pantoffels aan de voeten. Van wie de *fugues*, de opstandigheid, de agressie door de buitenwereld nog te vaak beschouwd worden als persoonlijkheidskenmerken, en niet als een reactie op de omgeving waarin ze opgroeien, op moeizame ouder-kindrelaties, op trauma.

“ Je wordt de persoon die jou het meest heeft gekwetst. Mijn opvoeding heeft me hard gemaakt. (...) Heb ik nog wel gevoelens? Ik ben uitgeput door dit alles.  
Jongere

“ Ik voelde mij een monster dat moest opgesloten worden. En als ik dan een monster was, dan zou ik laten zien hoe een monster er uitziet.  
Jongere

Ze snakken naar begrip, naar een luisterend oor van iemand die niet oordeelt en beoordeelt. Voor sommigen vervult de maandcommissaris die rol.

“ Ik moet niet oppassen wat ik zeg. Ik weet dat ik alles kan zeggen en dat je niks gaat veroordelen. En toch merk ik wat je er over denkt en voel ik me gesteund in mijn zoek.  
Jongere

Ze willen nabijheid – veel jongeren praten over hun diepe eenzaamheid.

“ Als je in een instelling zit, ben je echt heel eenzaam. Je bent er niet alleen, maar wel eenzaam, omdat je weet dat die andere meisjes niet goed voor je zijn. Ze zijn wel lief of zo, maar het is niet goed om hen als vrienden te hebben, want als je dan hulp nodig hebt als je alleen woont, kunnen zij je niet helpen.  
Jongere

Tezelfdertijd geven zoveel van deze jongeren, ondanks de rugzak, blijk van een veerkracht die je op het eerste gezicht niet vermoedt.





## Aanbevelingen

De commissie vraagt met aandring om tegemoet te komen aan de geestelijke gezondheidsnoden van jongeren in de gemeenschapsinstellingen. Jongeren worstelen met trauma's, hechtingsstoornissen, gedachten aan zelfdoding, zelfverwonding, ...

- Elke jongere en elk team moeten op de expertise van de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) kunnen rekenen. De commissie kijkt naar de gemeenschapsinstellingen, de geestelijke gezondheidszorg en de Vlaamse en federale overheid voor een intensieve en geïntegreerde samenwerking tussen gemeenschapsinstellingen en GGZ, zoals het onderzoeksrapport van CAPRI<sup>2</sup> naar voren schuift.

De commissie herhaalt haar vraag aan de Vlaamse overheid om de gemeenschapsinstellingen voldoende te ondersteunen in hun drugs(preventie)beleid.

- Een nauwe samenwerking met externe organisaties gespecialiseerd in drugspreventie en -hulpverlening is essentieel. Drugs dealen is de grootste categorie in de delicten die tot plaatsing in de gemeenschapsinstelling leiden.
- De lokale, Vlaamse en federale overheid moeten dringend werk maken van een straffer algemeen drugspreventiebeleid.

De commissie stelt vast dat de gemeenschapsinstellingen zo goed mogelijk zorg dragen voor zwangere meisjes.

- Ze benadrukt dat gemeenschapsinstellingen niet als lapmiddel mogen dienen voor het tekort aan gespecialiseerde zorgverlening voor zwangere tienermeisjes.

## 11. Regels en afspraken

### Waken over leeftijdsadequate reacties

Versillende oudere jongeren geven aan dat ze zich ergeren aan de betuttelende manier waarop bepaalde leefregels worden geduid. Ze zeggen dat ze zich als

kleuters behandeld voelen, ook in de manier waarop begeleiders met hen praten. "Waarom? Daarom" vinden ze geen antwoord.

“Ik ben bijna 18 jaar en dan verwacht je meer argumenten dan 'het is zo en niet anders omdat ik dat zeg!'”

Jongere

### Eerlijk, consequent en voor iedereen hetzelfde

Jongeren zeggen boos te worden wanneer begeleiders de regels en de afspraken niet consequent toepassen.

“Wat bij de ene toegelaten wordt, levert je een dag later bij een andere miserie op en dat zorgt voor moeilijke communicatie.”

Jongere

Sommige jongeren zijn ervan overtuigd dat begeleiders ter plekke nieuwe regels verzinnen. Andere jongeren vragen zich af waarom regels die zijn afgeschaft, toch nog toegepast worden, zoals de beslissing in een voorziening om voortaan petten dragen toe te staan. Ook voorzieningen zelf stellen vast dat afspraken niet altijd doorstromen.

Helemaal ergeren jongeren zich wanneer ze het gevoel hebben dat de regels niet eerlijk worden toegepast.

“De regels zijn niet voor iedereen gelijk en ze delen willekeurig sancties uit. Ze vinden het nodig om ons te laten voelen dat we 'criminelen' zijn door ons zo te behandelen. Maar we zijn al gestraft. Hier moeten verblijven is de straf. Daar moet niks nog bovenop.”

Jongere

In sommige leefgroepen staan regels en afspraken als in steen gebeiteld, in andere tonen begeleiders meer flexibiliteit.

“De vele regels zijn niet altijd tof, maar ik versta dat ze nodig zijn. En heel belangrijk voor mij: er kan over elke regel gepraat worden.”

Jongere

2 Elie Craenhals en Inge Glazemakers, februari 2025. Onderzoeksrapport naar een samenwerkingsmodel tussen de gemeenschapsinstellingen en de geestelijke gezondheidszorg. Universiteit Antwerpen. Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute (CAPRI). [https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/eindrappport\\_samenwerkingsmodel-gi-ggz\\_feb2025.pdf](https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/eindrappport_samenwerkingsmodel-gi-ggz_feb2025.pdf)

### Inspirerende praktijk

In een leefgroep zag de maandcommissaris een groot bord met de dagen van de week, de namen van alle jongeren in de leefgroep en per dag een blij of zeer blij gezichtje wanneer de jongere een goede dag had in de groep. Als hij iets extra's deed, hingen er kleurrijke pluimpjes bij. Jongeren kunnen zo het traject van hun eigen gedrag opvolgen.

## Strengere regels voor fysieke interactie

Sommige voorzieningen hebben strenge regels over aanrakingen onder jongeren in de leefgroep. Er is weinig begrip voor een verbod op wat zij normale interacties vinden tussen jongeren, zoals elkaar de hand schudden of troosten.

“ We mogen elkaar niet begroeten door de hand te schudden. Vorige keer was ik verdrietig na een telefoongesprek. Ik heb ruzie gemaakt met mijn mama en nu komt ze niet meer op bezoek. En een ander meisje wilde me troosten en gaf me een knuffel en meteen waren er die boze afkeurende blikken van de begeleiders. (...) Ik snap echt dat ze een regel hebben voor schijnvechten bij de jongens en zo. Maar kunnen ze nu echt niet het verschil zien tussen schijnvechten en troosten?  
Jongere



### Aanbevelingen

- De commissie vraagt om de regels en afspraken te blijven duiden tegenover de jongeren, en zorg te blijven dragen voor een eerlijke en consequente toepassing ervan.
- De ene fysieke interactie is de andere niet. De commissie pleit om begrip op te brengen voor de nood aan troost en een knuffel tijdens momenten van groot verdriet.

## 12. Sancties

### Dubbele sancties vermijden

Naar de kamer gestuurd worden is een sanctie. Waarom, vraagt een jongere, leggen sommige begeleiders daar nog een sanctie bovenop, zoals het weigeren van een dvd? Is dat geen dubbele sanctie? Dezelfde

vraag kwam er van een jongere die voor te lang bellen het belmoment kreeg aangerekend voor de volgende belperiode, vermeerderd met de minuten die hij langer belde. De voorziening herhaalde de afspraken over sancties: dubbel sanctioneren mag niet.

### Suggestie

Een jongere stelt voor om als ze een fout maken, hen eerst vijf minuten naar de prikkelarme ruimte te sturen en pas bij aanhoudend negatief gedrag een kamersanctie te geven. De voorziening vindt deze gefaseerde sanctie-aanpak het overwegen waard.

## Collectieve straf

Hoewel voorzieningen stellen dat collectieve sancties niet tot het arsenaal behoren, vertellen jongeren nog steeds over collectieve straffen die zijn uitgedeeld. Na een probleem in de douches in één voorziening moesten alle jongeren eten op de kamer. De campusverantwoordelijke besprak de collectieve sanctie met de teamverantwoordelijke.

## Eén fout te zwaar aangerekend

Jongeren zeggen het niet fijn te vinden wanneer ze een hele dag hun best doen om zich aan alle regels en afspraken te houden, en één fout meteen zwaar aangerekend wordt. Ze vinden dat begeleiders soms te hoge verwachtingen hebben.

“ Je doet de hele dag je best en dan op het einde van de dag loopt het 30 minuten fout en dan is voor hen de hele dag niet ok.  
Jongere

“ We doen ons best, er is dan één ding niet goed gedaan en dan is er direct geen wandeling.  
Jongere

## Jongeren ruimte laten na sanctie

Jongeren geven aan dat begeleiders na een sanctie door hun gedrag soms verkeerde reacties uitlokken bij de jongere. Ze verwijzen naar begeleiders die neus aan neus komen staan, die te dichtbij komen na een sanctie of die te snel een gesprek willen aangaan. Voorzieningen wijzen op het belang van kennis bij opvoeders over de triggers van hun jongeren en op het belang van actief werken met de signaleringsplannen.

### Inspirerende praktijk

Een voorziening voerde in haar leefgroepen de 'pauzeknop' in. De pauzeknop is een alternatief voor standaardsancties bij ernstige gedragsproblemen. Ze kwam er na de vaststelling dat in dergelijke situaties vaak te snel wordt gereageerd vanuit hoog oplopende emoties. Door de pauzeknop in te drukken gaat het hele team de tijd nemen om uit te klaren wat er precies is gebeurd en alle stukjes van de puzzel samenleggen – ook dat van de jongere – om dan te bepalen welke de gepaste reactie is.



### Aanbevelingen

De commissie waardeert de alerte reactie van de gemeenschapsinstellingen wanneer klachten over dubbele sancties en collectieve sancties hen bereiken.

- We vragen om de alertheid hoog te houden en initiatieven ter preventie van dubbele sancties en collectieve sancties te promoten.
- Zet zoveel mogelijk in op positieve bekrachtiging van de jongeren. Blijf naast de verbeterpunten van jongeren ook steeds oog hebben voor wat wel goed loopt. Laat jongeren op adem komen na een sanctie.

## 13. Afzondering

### Vrijheidsbeperkende maatregelen: niet willen maar niet anders kunnen

Voorzieningen zeggen werk te maken van de zoektocht naar alternatieven voor de veilige kamer. Ze zetten bijvoorbeeld in op een diepere uitwerking van signaleringsplannen, die escalatie moeten voorkomen. De maandcommissarissen noteren toch nog geregeld overbrengingen naar de veilige kamer, vooral na geweldincidenten.

Ook het aantal afzonderingen op de eigen kamer blijft hoog. Het gaat vaak om jongeren met hogere zorgnoden die meer aandacht en energie vragen dan de begeleiders zeggen te kunnen geven of dan de leefgroep aankan.

Deze jongeren leven op hun kamer volledig afgezonderd van andere jongeren. Ze hebben geen enkel contact met andere jongeren. Bij sommige jongeren zijn zelfs (tijdelijk) de contacten met begeleiders beperkt, om hen niet te overprikkelken.

Voorzieningen zeggen dat ze zulke langdurige regimes alleen opleggen wanneer ze niet anders kunnen, omdat het samenleven met begeleiders en andere jongeren onmogelijk of onveilig is.

### Inspirerende praktijk

De gemeenschapsinstellingen gaan aan de slag met de richtlijnen ter preventie van vrijheidsbeperkende maatregelen (VBM). Eén voorziening organiseert voor haar medewerkers een zogeheten VBM-bingo. Met dit initiatief wil de voorziening de aandacht voor de toepassing van het nieuwe kader rond vrijheidsbeperkende maatregelen hoog houden. Het decreet rechtspositie van de minderjarige definieert afzondering als: 'het verblijf van een persoon in een individuele afzonderingskamer die daarvoor speciaal is ingericht of het verblijf van een persoon in een ander lokaal voor één persoon dat de persoon niet zelfstandig kan verlaten'. De voorziening wil ervoor zorgen dat jongeren minder worden afgezonderd, ze wil de-escalerend werken stimuleren en de teams versterken zodat ze sneller alternatieven uitproberen. De digitale bingokaart bevat acties die de instelling wil promoten en die elk team op maat kan snijden van de eigen werking. De bedoeling is dat teams zo ook kunnen leren van elkaar.

### Veiligheidsunits

In de Vlaamse instellingen zijn er veiligheidsunits waar jongeren worden opgevangen met extreem onhandelbaar en gevaarlijk gedrag voor zichzelf en/of anderen. Niet zelden gaat het om jongeren met een ernstige psychiatrische problematiek, vaak met ook een (zware) cognitieve beperking.

Voorzieningen zeggen dat het gebruik van deze eenheden een tijdelijke maatregel is, dat de jongere terugkeert naar de leefgroep zodra dit haalbaar is. Sommige jongeren mogen wel sporten met andere jongeren en krijgen samen les.

“ Het is een tijdelijke interventie tot we opnieuw pedagogisch kunnen werken.  
Voorziening

De maandcommissarissen stellen echter vast dat enkele jongeren van wie het extreme agressieve gedrag niet te reguleren is, permanent onder dit regime leven. Ze vinden samen met de begeleiders dat een gemeenschapsinstelling geen plek is voor deze jongeren. Ze hebben intensieve zorg op maat nodig die een gemeenschapsinstelling niet kan bieden. Er is een structurele nood aan een aanbod met een-op-een-begeleiding en maatwerk, maar dergelijke plekken zijn beperkt.

“ Uiteraard hopen we dat het meisje naar [voorziening] kan. Maar er is nog een ander meisje dat al meer dan anderhalf jaar wacht op een plek in [voorziening], én voor haar willen we dat natuurlijk ook.  
Campusdirecteur

## Maatwerk voor jongeren in veiligheidsunit

Voor elke jongere in de veiligheidsunit is een strak dagschema uitgewerkt dat rekening houdt met hun individuele noden en met wat ze aankunnen. Als de overgang van leefgroep naar kamer lastig is voor een jongere, worden ontspanningsmomenten in de leefgroep geclusterd tot één blok, zodat de jongere de overgang maar één keer moet maken. Een jongere die erg nauw kijkt op de toegemeten tijd kreeg een klokje als houvast. Voor sommige jongeren is er een uitgebreid avondritueel gecreëerd, met samen tanden poetsen met de begeleider, het bed klaarmaken, een verhaaltje lezen en een knuffel.

De jongeren krijgen geen onderwijs, al proberen begeleiders en leerkrachten daar voor enkelen onder hen wel naartoe te werken.

“ Voor J. is een van de leerkrachten uit vakantie teruggekomen om alvast wat kennismakingsgesprekken te hebben en te bekijken hoe we met haar aan de slag kunnen. Dat hebben we heel erg geapprecieerd.  
Begeleider

## Machteloos tegenover noden van sommige jongeren

Begeleiders worstelen met de aanpak van jongeren in het strikte kamerregime en in de veiligheidsunits. Ze weten dat de andere jongeren in de leefgroep en zichzelf de dagelijkse, ernstige, destructieve agressie van sommige jongeren niet aankunnen, en dat hen isoleren de enige 'oplossing' is.

“ De initiële kamerweigeringen zijn geëvolueerd naar alles kapotmaken. We hebben haar dan naar een naakte kamer gebracht, maar daar deed ze hetzelfde. We zouden haar in de PAR (prikkelarme ruimte, red.) kunnen zetten, maar dan weet je dat ze opnieuw hetzelfde zal doen en dan is die PAR ook niet meer beschikbaar voor de anderen jongeren.  
Campusdirecteur

Voor hen botst deze aanpak op hun werkethiek en hun eigen menselijke grenzen.

“ Ik werk hier nu 23 jaar en dit heb ik nog nooit meegemaakt. Ik zeg dat echt niet zomaar. Ik hoorde collega's en begeleiders zich afvragen: 'Wat als dit vanaf nu de regel gaat zijn?'.  
Campusverantwoordelijke

“ Op een bepaald moment weet je niet meer wat je moet doen. Het is nodig om haar van de leefgroep naar een kamer te verplaatsen, maar het is ook duidelijk dat de technieken die we daarvoor gebruiken voor niemand goed zijn. (...) Het is niet de manier waarop we met jongeren willen werken. Het past niet bij onze visie.  
Campusverantwoordelijke

Maar ze zien geen andere keuze, voor hun eigen veiligheid, maar vooral ook voor de andere jongeren.

“ Het gaat over alle andere jongeren op de campus ook. Het voelt op de duur niet correct aan dat je altijd met een andere jongere bezig moet zijn, dat activiteiten onderbroken worden door alarmen of de activiteiten zelfs preventief al niet doorgaan zodat we beschikbaar zijn in geval van een alarm, dat jongeren veel meer en langer op kamer moeten zitten omdat heel de campus betrokken wordt bij een interventie. We hadden gewoon geen tijd meer om andere jongeren de aandacht te geven die ze wel gewoon verdienen.  
Leefgroepbegeleider

## Gebrek aan perspectief

Voor jongeren met specifieke noden ontbreekt vaak een vervolgtraject op maat. Soms valt een oplossing op het laatste moment weg, omdat de nieuwe voorziening oordeelt dat er te weinig draagkracht is bij hun personeel. Leven met deze onzekerheid voedt bij jongeren een negatieve spiraal, begeleiders hebben steeds minder vat op hen.

### Gevangen in een onmenselijke carrousel

Bijna elke maandcommissaris in de gemeenschapsinstellingen is het afgelopen jaar aangelopen tegen schrijnende situaties van jongeren zonder perspectief en met een zeer complexe problematiek. Zo waren er drie jongeren die het afgelopen jaar in zowat elke gemeenschapsinstelling verbleven. De jongeren draaien rond in een hopeloze carrousel omdat de juiste begeleiding en behandeling voor hen uitblijven.

Eén van hen is momenteel 18 jaar, maar heeft de sociaal-emotionele leeftijd van een kleuter. Hij hoort thuis in een VAPH-voorziening voor volwassenen, met zeer intensieve individuele ondersteuning. Maar deze voorzieningen hebben geen opnameplicht en houden de boot af. Bovendien zijn er niet veel instellingen die een jongvolwassene met dit zorgprofiel aankunnen. Ze hebben lange wachtlijsten.

Gemeenschapsinstellingen kunnen geen opnames weigeren. De jongen is daar ondergebracht. Door zijn ernstige agressieproblemen triggert hij er alarm na alarm. De enige manier om de zorg voor hem leefbaar te houden voor begeleiders en andere jongeren, is hem om de maand verhuizen. De campussen van De Kempen, De Zande en het Vlaams Detentiecentrum vingen hem het afgelopen jaar telkens voor vier weken op.

Normaal kon hij half oktober de voorziening verlaten omdat hij 18 jaar werd, zijn verlengde beschikking was dan afgelopen. Zijn ouders zijn erg betrokken maar ze zijn helemaal niet uitgerust om hem thuis op te vangen. Begeleiders zien zijn toekomst pikzwart in. Als hij vrijkomt, is het wachten tot het ernstig misgaat en het parket kan ingrijpen, zeiden ze afgelopen najaar. "En dan zit hij in de gevangenis." Omdat de samenleving gefaald heeft en deze jongere niet de begeleiding heeft gegeven die hij nodig heeft.

“ Als ik één boodschap moet geven, dan is het dat er nood is aan meer gedragenheid. Deze jongeren hebben nood aan een gezamenlijk gedragen traject met meerdere actoren, zoals

De jongeren zelf hebben het gevoel dat ze elke keer terug naar af moeten "met weer andere begeleiders die ik maar moet vertrouwen dat ze 'het beste met me voor hebben' ". Een jongere zegt het gevoel te hebben in een wachtkamer te zitten. Maar ze is het wachten beu, ze heeft het gevoel dat haar kansen ontnomen eerder dan geboden worden.

het VAPH, de GGZ, en GES+ voorzieningen. De jongeren worden hier geplaatst omwille van een delict, maar een delictgerichte werking is niet datgene wat ze het meest nodig hebben. Ze hebben nood aan een traject dat tegemoet komt aan hun complexe noden en beperkingen. In zo'n traject kan een gemeenschapsinstelling een rol spelen, maar we mogen niet de enige zijn. Wanneer jongeren nergens anders nog terecht kunnen, rest helaas enkel nog onze opnameplicht, en gaat de meest gesloten deur voor hen open.  
Campusdirecteur

Alle hulpverleners en diensten die rond deze jongere staan zijn ten einde raad.

“ We hebben het signaal gegeven dat het einde van onze draagkracht is bereikt. Wij kunnen niet meer. Tijdens een overleg zien we dat iedereen ten einde raad is. Niemand heeft nog iets van hoop. Zelfs de consulente zwijgt, want er is niets meer om te zeggen. Wat is het perspectief voor deze jongere?  
Campusverantwoordelijke

Op de valreep werd een noodoplossing gevonden, een gedwongen opname in een psychiatrische voorziening voor veertig dagen. En de klok begon alweer te tikken. De politie moest ook daar een aantal keren tussenbeide komen bij agressie-incidenten. Na de psychiatrie werd voor de jongen een hotelkamer geregeld samen met zijn zus.

De situatie van de jongen is zo schrijnend dat de maandcommissarissen gezamenlijk een brief hebben geschreven aan Vlaams minister van Welzijn Caroline Gennez. Want dit is een extreem, maar niet alleenstaand geval. In de brief pleiten de maandcommissarissen voor een structurele oplossing voor jongeren met een complexe problematiek.

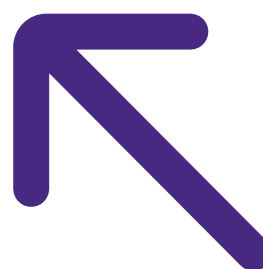
## Aanbevelingen

De commissie waardeert de inspanningen van de gemeenschapsinstellingen om met hun teams kritisch te blijven kijken naar de eigen praktijk van afzondering en leefgroepen aan te moedigen en te inspireren om blijvend met de richtlijnen ter preventie van vrijheidsbeperkende maatregelen aan de slag te gaan.

- We vragen aan de gemeenschapsinstellingen om te blijven zoeken naar alternatieven voor afzondering en fixatie. Is er meer opleiding nodig voor de begeleiders? Leven ze voldoende na wat jongeren aangeven in de signaleringsplannen? Gaan ze voldoende in gesprek om te vermijden dat het tot een escalatie komt? Werken ze voldoende aan herstel na de afzondering? Wat nemen ze mee uit wat jongeren vertellen over hun ervaring?
- Aan de Vlaamse overheid vragen we om de voorzieningen te ondersteunen in de toepassing van de richtlijnen ter preventie van vrijheidsbeperkende maatregelen, en om een optimale en gedifferentieerde personeelscapaciteit aan de voorzieningen te garanderen.

De commissie herhaalt de noodzaak om op structureel niveau voldoende aanbod te garanderen voor jongeren met ernstige psychiatrische kwetsbaarheden, ernstige emotionele stoornissen en zwaar uitdagend gedrag.

- Vermijd dat de veiligheidsunit als lapmiddel dient voor het tekort aan gespecialiseerde zorg. Deze jongeren moeten op zeer gespecialiseerde hulp kunnen rekenen, intersectoraal gedragen door de GGZ en de Agentschappen Opgroeien, Justitie en Handhaving, en Personen met een Handicap.
- De jongeren en de professionals die voor deze jongeren zorg dragen, moeten goed omkaderd worden, zodat verbinding met de jongeren, en respect voor hun rechten, vanuit een-op-een-begeleiding mogelijk wordt.



## 14. Onderwijs

### GI-onderwijs blijft in volle transitie

Het decreet van 17 mei 2024 stelt dat er in elke instelling een GI-afdeling komt. GI-afdelingen bieden volwaardig onderwijs aan, met leerplannen, leerdoelstellingen, schoolvakanties, begeleiding door het CLB, mogelijkheid op kwalificatie en financiering die onder het departement Onderwijs valt.

Voor alle jongeren wordt op basis van hun onderwijsbehoeften een onderwijstraject uitgewerkt. Elke jongere kan dan een structuuronderdeel volgen of krijgt een aanbod op maat dat voorbereidt op het structuuronderdeel. Het structuuronderdeel kan de jongere volgen in een school naar keuze, in de GI-afdeling of via de examencommissie. De jongere kan rekenen op redelijke aanpassingen, vrijstellingen, evaluaties, examens en een mogelijke certificering.

Ook De Grubbe gaat sterker inzetten op het bereiken van onderwijsdoelen en het in kaart brengen van het onderwijsniveau. Ter voorbereiding van de risicotaxatie en het oriëntatieverslag, en een mogelijke plaatsing in een gemeenschapsinstelling, is het essentieel om informatie te verzamelen over het onderwijstraject. In september 2026 horen de GI-afdelingen definitief van start te gaan.

Momenteel werkt de regering aan een bijsturing van het decreet van 17 mei 2024.

Omdat jongeren het hele jaar door geplaatst kunnen worden en er vlak voor hun uitstroom vaak een grote onderwijsbehoefte bestaat, wordt in het bijgestuurde decreet voorzien dat de schoolvakantieregeling niet

gevolgd moet worden. Op die manier kan ook tijdens schoolvakanties onderwijs worden opgestart of voorbereid. In het decreet van mei 2024 was bepaald dat het onderwijs in de gemeenschapsinstellingen de schoolvakantieregeling zou volgen.

Aanvankelijk was ook enkel de overstap van leerkrachten naar Onderwijs voorzien, terwijl ondersteunende profielen bij Opgroeien zouden blijven. Om de werking te versterken wordt nu het volledige team, inclusief ondersteunende functies, overgeheveld naar Onderwijs.

Het oorspronkelijke decreet voorzag slechts in beperkte ondersteunende omkadering. Ook dit wordt aangepast: er is bijkomende administratieve en ICT-ondersteuning voor het onderwijs in de instellingen.

Voor het organiseren van onderwijs in de gemeenschapsinstellingen was oorspronkelijk gekozen voor koppeling aan een bestaande GO!-school. Gezien de eigenheid van de gemeenschapsinstellingen wordt nu gekozen om een nieuwe onderwijsinstelling op te richten met een eigen leidinggevende.

Tot slot was het oorspronkelijke werkingsbudget beperkt. Omdat dit ontoereikend is gebleken voor een kwaliteitsvolle onderwijswerking, worden de middelen verhoogd. De Vlaamse regering werkt een aantal van de voorgestelde maatregelen uit via een uitvoeringsbesluit.

### Groeipijnen door onderwijshervormingen

Jongeren en begeleiders vertellen dat de invoering van interne onderwijshervormingen in sommige voorzieningen chaotisch zijn verlopen. Het nieuwe lesaanbod was nog in voorbereiding, er waren veel wijzigingen en annuleringen in het lesrooster.

Jongeren vertellen dat ze vele uren in de studie doorbrengen. Ze hebben ook vragen bij de kwaliteit van de lessen. Ze zeggen school ernstig te nemen, maar ze hebben soms het gevoel dat zij de enigen zijn.

“

De school is een schande. Iedereen klaagt er over. We zitten vier uur extra op onze kamer omdat er geen lessen zijn. Ze verwittigen op het laatste moment als we 's morgens al helemaal klaar staan om te vertrekken dat er alweer geen les kan gegeven worden. Ze spelen met onze voeten.

Jongere

## Jongeren in praktijkopleidingen: bang voor verloren tijd

Voorzieningen willen jongeren zoveel mogelijk de kans geven om hun externe traject in de voorziening voort te zetten, en als dat niet kan, hen lessen te laten volgen die aansluiten bij hun interesses, leerniveau en schoolloopbaan.

Sommige jongere vinden dat ze goed voorbereid worden op een doorstart op school nadien.

“ Ik volg normaal sportwetenschappen. Dat hebben ze hier niet, maar daar zijn ze heel flexibel in. Ze proberen dan om me te laten aansluiten bij zo veel mogelijk sportlessen. Ik mag heel vaak meedoen met een andere groep zodat ik veel sport heb in mijn onderwijsprogramma.  
Jongere

Jongeren die een praktijkgerichte opleiding volgen, hebben vaak het gevoel dat hun verblijf in de gemeenschapsinstelling op schools vlak een verloren jaar is. Ze kunnen immers geen stage lopen.

## Op kamer zitten door afwezige leerkrachten

Wanneer een leraar afwezig is, willen voorzieningen dat de jongeren die tijd zoveel mogelijk in de leefgroep doorbrengen. In de praktijk blijven ze nog vaak op de kamer, want begeleiders hebben tijdens schooluren andere taken gepland.

“ Het voelt alsof wij gestraft worden voor een leerkracht die er niet is. Dat is toch niet normaal?  
Jongere

## Belang van onderwijs

Veel jongeren die geen onderwijstraject hebben, geven aan dat ze de school missen. Ze willen iets nuttigs doen, de tijd vullen, contact hebben met leeftijdsgenoten. Ze willen zich voorbereiden op hun toekomst.

Ze zijn oprecht verdrietig wanneer ze niet kunnen starten met een opleiding omdat hun verblijf in de voorziening wordt verlengd. Ze voelen frustratie wanneer ze vinden dat de lessen weinig om het lijf hebben.

“ Eigenlijk kan je het geen les noemen. We krijgen een blad papier en potloden en de opdracht ‘Teken maar wat’ en daarmee kunnen we dan een uur verder. Einde les. Er is toch genoeg te leren. Doe daar iets aan.  
Jongere

“ In de lessen ben je nauwelijks vijftien minuten per lesuur echt aan het werk, en bovendien krijgt iedereen dezelfde taken, die voor mij niet uitdagend zijn. De theoretische lessen worden achtereenvolgens door drie verschillende leerkrachten behandeld. We hebben geen uurrooster van wie wanneer wat geeft. Enkel de avond voor de volgende dag weten we wie lesgeeft. De praktijklessen brengen mij niets bij.  
Jongere

## Zomervakanties

Verschillende begeleiders wijzen erop dat het invullen van de ‘sperperiode’ in de zomer – de periode dat er geen onderwijs is voor de jongeren – veel creativiteit en veel tijd vergt van het personeel.

“ Wij zijn niet enkel een oppas voor die gasten, hé. Wij zetten ook in op de contacten met de context, de rapportage naar de jeugdrechter, de samenwerking met externe vzw’s die zich engageren voor onze gasten, intern overleg,... (...) Dat werk ligt later op de avond wel gewoon op je te wachten.  
Begeleider

Ze vroegen zich het afgelopen jaar af hoe dit aanbod vol te houden is wanneer de gemeenschapsinstellingen gelijkgeschakelen met het gewone onderwijs. De zomervakantie telt dan plots negen weken. Zullen er voldoende personeel en middelen zijn om een volwaardig zomeraanbod te garanderen en daarnaast al het andere werk te kunnen blijven doen?

Sommige begeleiders maakten zich ook zorgen over de impact van deze lange periode op bepaalde jongeren.

“ De sperperiode is niet goed voor onze jongeren (GIP). Het is belangrijk om vaste structuren te hebben en het feit dat het onderwijs wegvalt, ook al is het voor veel van onze jongeren geen vol lessenrooster, toch voel je aan de dynamiek in de groep dat ze wat ontregeld zijn, er zijn veel

onduidelijkheden of nieuwe dingen die op hen afkomen. Ze zitten meer op elkaars lip. Dat is niet goed voor hen.

Begeleider

“

Het wegvallen van het onderwijs is altijd een moment dat we een beetje ons hart vasthouden. Zeker voor de jongeren die extern onderwijs volgen, die zelfstandigheid hebben en vrijheid en vertrouwen, voor die groep jongeren is dat heel moeilijk. Ze zitten nu bijna 24u op een zakdoek bij elkaar. Je merkt dat het een kwestie van tijd is vooraleer het ontploft.

Begeleider



## Aanbevelingen

2025 was voor onderwijs een jaar met veel groeipijnen. De 'sperperiode' in de zomer en de vele wijzigingen en annuleringen in het lessenrooster vergden veel creativiteit en tijd van de begeleiders. De jongeren zijn gefrustreerd. Ze moeten op kamer zitten wanneer leerkrachten afwezig zijn. Ze willen zich voorbereiden op hun toekomst en de lessen hebben voor sommige jongeren te weinig om het lijf.

- De commissie vraagt om een reset van het onderwijs in de gemeenschapsinstellingen. We hopen dat het vernieuwde decreet een boost kan geven.
- Zorg dat jongeren in de gemeenschapsinstellingen voldoende leerkrachten hebben. Het lerarentekort weegt op de jongeren en hun begeleiders. We vragen aan de Vlaamse overheid om dit tekort mee te helpen oplossen.
- De commissie staat achter de ambities van het decreet van 17 mei 2024: voor alle jongeren wordt op basis van hun onderwijsbehoeften een onderwijstraject uitgewerkt. Zorg dat jongeren inderdaad kunnen rekenen op een aanbod dat overeenstemt met hun wensen en dat perspectief biedt op een onderwijs- of beroepskwalificatie.

## 15. Jongeren langdurige begeleiding

In 2025 ging in één instelling een leefgroep langdurige begeleiding van start. De nieuwe leefgroep zet in op studiewerking en telt 8+1 plaatsen: 8 plaatsen voor jongeren langdurige begeleiding en voor een jongere in de veiligheidsunit; één studio dient voor interne time-out.

In de andere instelling is de nieuwe leefgroep met studiewerking nog in opbouw. Daar blijven de jongeren in hun leefgroep na hun vonnis langdurige begeleiding.

## 16. Kortverblijf: 14 nachten of 14 dagen?

Jongeren in kortverblijf en hun begeleiders melden de maandcommissaris dat niet elke jongere dezelfde termijn kortverblijf krijgt.

De ene rechter legt bijvoorbeeld een kortverblijf op van 1 tot 14 november. De andere rechter van 1 tot en met 14 november. De ene jongere stroomt bijvoorbeeld op de eerste van de maand 's morgens in en verlaat de instelling na de veertiende nacht. De andere jongere stroomt 's avonds de 1<sup>ste</sup> binnen en verlaat de instelling de 14<sup>de</sup> dag overdag.

Eind 2025 trokken de gemeenschapsinstellingen één lijn. Voortaan stroomt elke jongere op dezelfde dag uit als hij 14 dagen eerder is binnengekomen.

## 17. Politie

Jongeren worden vaak door de politie naar de gemeenschapsinstelling gebracht. De politie kan in uitzonderlijke omstandigheden ook opgeroepen worden door de begeleiding wanneer een incident met een jongere zwaar uit de hand loopt, met gevaar voor de andere jongeren of de begeleiders.

De relaties tussen de jongeren in de voorzieningen en de politie vallen niet binnen het mandaat van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties. De manier waarop de politie zich opstelt of tussenbeide komt, kan de houding van jongeren nadien in de leefgroep wel beïnvloeden. We nemen daarom enkele ervaringen op waarover jongeren hun maandcommissarissen verteld hebben.

## Vriendelijke politieagenten

Jongeren getuigen over vriendelijke politieagenten die de jongeren proberen gerust te stellen tijdens de overbrenging naar de gemeenschapsinstellingen. Maar jongeren vertellen ook over ervaringen die in strijd zijn met de wet.

## Handboeien

Verschillende jongeren vermelden dat ze handboeien om kregen tijdens de arrestatie of de overbrenging, ondanks het wettelijk verbod op en de strikte regeling van het gebruik van handboeien bij minderjarigen.

## Geweld door de politie

Verschillende jongeren vertellen over het gebruik van fysiek geweld door de politie. Een jongere zegt dat hij "boksen" heeft gekregen en dat de agent ook zijn kleren heeft afgenomen. Een andere agent heeft die volgens de jongere teruggegeven. Een jongere noemt zijn verblijf in een politiecel "traumatiserend" en spreekt van geweld tijdens de arrestatie.

Een jongere zegt dat de politie de bodycam uitschakelde tijdens de hardhandige arrestatie, waarbij de jongere een stoot met de elleboog in het gezicht kreeg en bij de keel werd gegrepen. De bodycam werd volgens de jongere weer aangezet nadat hij met "bruut machtsvertoon" in de combi was geduwd.

Een jongere die was weggelopen tijdens een activiteit werd boos en verbaal agressief toen ze werd opgepakt door de politie. Ze vertelt dat ze hardhandig tegen de grond werd gewerkt en geboeid. Een begeleider bevestigt het agressieve optreden van de politie. De vader, die klacht wil indienen, wordt daarbij ondersteund, en ook de voorziening zelf volgt dit op.

Enkele jongeren vertellen ook over andere vormen van ongepaste behandeling. Een jongere zegt dat hij in de politiecel een varkenskotlet te eten kreeg, hoewel ze wisten dat hij een moslim is. Een andere jongere zegt dat de politieman over de jongeren in de cel zei: "Ik doe het licht uit om de dieren kalm te houden".

Een jongere zegt dat hij een naaktfouille moest ondergaan na zijn aanhouding. Hij kon niet zeggen of de procureur des konings hiervoor vooraf toestemming had gegeven, zoals wettelijk vereist.

## Tussenbeide komen in de voorziening

Bij agressie-incidenten in de voorziening komt de politie soms tussenbeide om de begeleiders te helpen de jongere naar de veilige kamer te brengen. Deze tussenkomsten van de politie worden structureel besproken door de voorziening.

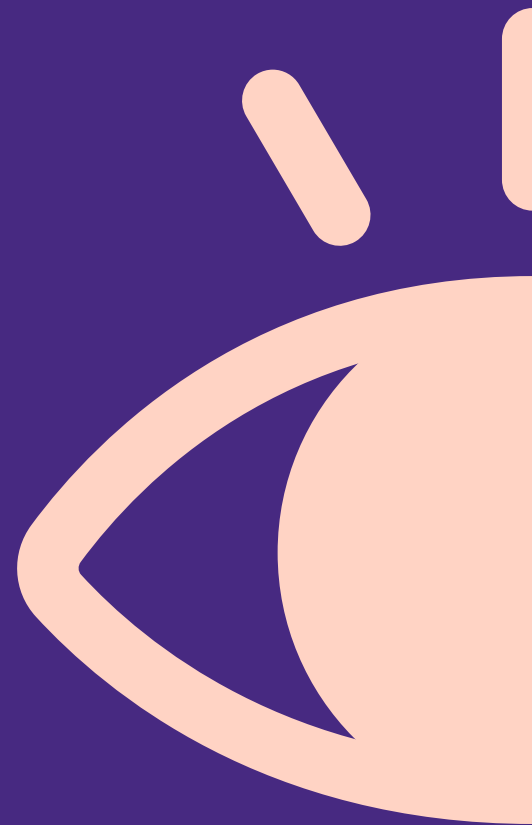


## Aanbevelingen

De commissie waardeert dat de gemeenschapsinstellingen tussenkomsten van de politie in de gemeenschapsinstellingen structureel bespreken. Dit maakt het mogelijk om de interventies te overlopen, te waken over de integriteit en de rechten van de jongere tijdens de tussenkomsten en de ervaringen van de jongeren mee te nemen.

- We vragen aan de gemeenschapsinstellingen om na elke interventie van de politie met de jongere in gesprek te gaan.
- Als jongeren melden dat de politie geweld heeft gebruikt, laat hen dat bespreken met hun advocaat om eventueel klacht in te dienen. De politie kan dwang gebruiken, maar dat moet redelijk zijn en in verhouding zijn tot het doel. Ook wanneer minderjarigen standaard geboeid worden tijdens het overbrengen, uithalen en bewaken laat hen dat bespreken met hun advocaat. Standaard boeien is in strijd met de wet.

# Veilig verblijf





Jongeren in veilig verblijf zitten vast in hun ontwikkelingstraject op meerdere levensdomeinen. Ze kunnen niet voltijds thuis wonen zonder intensieve ondersteuning, ze brengen hun eigen psychische of fysieke integriteit of die van anderen in gevaar, of ze zijn niet altijd bereid om de nodige hulp te aanvaarden. Ze hebben geen ernstige meervoudige beperking. Het expertisenetwerk diagnostiek beoordeelt, samen met relevante partners, of veilig verblijf een goede oplossing is voor een jongere. De jeugdrechter beslist finaal of de jongere in de besloten setting van een veilig verblijf geplaatst wordt. Het gaat over 163 plaatsen verspreid over Vlaanderen.

## 1. Veilig verblijf: blijvende zoektocht naar een identiteit

De jeugdrechter vertrouwt jongeren toe aan een veilig verblijf om hen te beschermen tegen onveilige situaties. Maar wat betekent beschermen? Voorzieningen blijven zoeken naar de beste manier om jongeren veilig te houden en toch voor te bereiden op het moment dat ze daarbuiten opnieuw alleen de weg moeten vinden. Begeleiders tasten voortdurend af: wat kan een jongere veilig aan, wat (nog) niet?

### Evenwicht tussen bescherming en autonomie

Bij sommige voorzieningen staat bescherming voorop. Ze maken zo veel mogelijk keuzes in de plaats van jongeren. Ze kiezen voor maximale beveiliging, zeker in de beginfase, om het risico op agressie te verminderen of het patroon van weglopen te doorbreken. Jongeren krijgen er stapje na stapje meer bewegingsvrijheid. Voorzieningen willen vermijden dat een mislukking het wankel zelfvertrouwen van jongeren ondermijnt.

“**Het is door de traagheid en de geslotenheid dat ze tijd hebben om te landen en ruimte krijgen om vanuit veiligheid verder te groeien.**  
Voorziening

Jongeren voelen vaak frustratie over deze trage opbouw, vooral in de beginfase, wanneer ze nog niet ervaren hebben hoe veilig verblijf hen kan helpen.

“**Ze wil wel geduldig zijn, maar ze voelt zich wat machteloos omdat ze vooruit wil en zich daarin geremd voelt.**  
Maandcommissaris

Andere voorzieningen geven jongeren veel meer autonomie, van bij het begin. Ze willen dat jongeren, onder de warme, sturende hand van begeleiders, zelf verantwoordelijkheid leren nemen. Dat ze sterk genoeg worden om zelf hun grenzen te bewaken en niet via onveilige ventielen druk aflaten. Dat lukt alleen als ze mogen proberen. De voorzieningen nemen berekende risico's en hebben strak uitgewerkte scenario's voor wat te doen als het toch foutloopt.

Voorzieningen blijven zoeken naar dat evenwicht tussen bescherming en autonomie. Ze leren uit hun ervaringen met jongeren. Eén voorziening die jongeren voor hun dagindeling ruime autonomie gaf, voerde het afgelopen jaar een dagstructuur in, met vaste eetmomenten en voor- en namiddagblokken. Jongeren die geen les hebben of niet willen meedoen met de dagbesteding, moeten nu op hun kamer blijven – schermvrij. Begeleiders merken dat deze duidelijke verwachtingen rust brengen.

Soms moeten voorzieningen ook tijdelijk de omgekeerde beweging maken. Eén voorziening moest de aanpak tijdelijk fors verstrengen, na ernstige incidenten met agressief en gevaarlijk gedrag. Begeleiders moeten dan opnieuw het vertrouwen vinden om te schakelen naar minder beveiliging en minder strikte regels. Dit vraagt tijd.

### Verbinding en vertrouwen: twee essentiële sleutels

Vele jongeren in veilig verblijf hebben snel moeten leren op eigen benen te staan. Ze hebben soms meer verantwoordelijkheid moeten dragen dan goed voor ze is. Ze zijn van voorziening naar voorziening gestuurd – nieuwe regels, nieuwe verwachtingen, nieuwe gezichten van wie ze weer afscheid moesten nemen. Sommigen leefden op straat.

Straffen maakt niet altijd indruk op deze jongeren, isoleren zorgt vaak niet voor gedragsverandering. Veel voorzieningen veilig verblijf zetten in de eerste plaats in op verbinding met jongeren. Ze geven grenzen aan, maar ze gaan niet meteen zwaaien met sancties bij ongepast gedrag. Ze merken het gedrag wel op en geven rustige feedback.

Als begeleiders deze jongeren willen helpen hun leven weer in de sporen te krijgen, zijn vertrouwen en connectie volgens hen belangrijke sleutels.

“**Jongeren die voelen dat ze ertoe doen, dat begeleiding er is voor hen, hoe moeilijk het soms ook kan gaan. We zoeken samen naar een oplossing, we zijn er voor jou en oordelen niet. Hier mag je zijn.**  
Voorziening

## Nood aan kapstokken en handvaten

Voorzieningen hebben het gevoel dat ze te weinig ondersteund worden in hun zoektocht naar antwoorden.

“ Wij hebben weinig meegekregen vanuit de overheid rond veilig verblijf. Weinig kapstokken en handvaten.  
Voorziening



### Aanbevelingen

De commissie blijft een grote diversiteit tussen de voorzieningen veilig verblijf vaststellen. Voorzieningen veilig verblijf blijven aanklaarten dat ze een fundamentele nood voelen aan kapstokken en handvaten.

De overheid zette stappen om tegemoet te komen aan deze fundamentele nood. In opdracht van de Vlaamse overheid onderzochten het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en de KU Leuven de perceptie en de beleving van (on)veiligheid bij jongeren en begeleiders in veilig verblijf. Het doel was om voorzieningen veilig verblijf te ondersteunen en beleidsmakers kapstokken aan te reiken voor een onderbouwd beleid voor veilig verblijf. Negen voorzieningen namen deel aan het onderzoek. Er waren individuele interviews met jongeren, focusgroepen met teams en een bezoek aan de voorziening om de mate van geslotenheid en de veiligheid van infrastructuur en procedures in te schatten. In 2025 ging bovendien de zorginspectie in bijna alle voorzieningen veilig verblijf en GES+ langs voor een inspectieronde<sup>1</sup>. De zorginspectie had tijdens recente inspecties signalen van jeugdhulpverleners ontvangen over het onduidelijke kader van de overheid. De inspectieronden dienden om een objectief zicht te krijgen op de diverse praktijken in de voorzieningen en bij te dragen aan het nieuwe beleid dat de sector samen met het Agentschap Opgroeien ontwikkelt.

- De commissie vraagt de voorzieningen om rekening te houden met de waardevolle inzichten en beleidsadviezen in het onderzoek en in het beleidsrapport van de zorginspectie.
- De commissie dringt aan op voldoende uitwisseling tussen de voorzieningen onderling. Deel met elkaar de lessen over wat wel en niet werkt, en doe dit vanuit een kinderrechten- en mensenrechtenbril.

- We vragen het Agentschap Opgroeien om een parcours uit te tekenen samen met de voorzieningen, om de inzichten en beleidsadviezen van het onderzoek te implementeren.

## 2. Leefklimaat

### Respect voor begeleiders die nooit opgeven

Een plek waar jongeren zich veilig voelen, waar ze op adem kunnen komen, begint voor vele jongeren bij de begeleiders die elke dag met hen samenleven. Veel jongeren geven aan bij hun begeleiders een luisterend oor en nabijheid te vinden. Ze voelen aan dat begeleiders er zijn voor hen, dat ze hen niet loslaten.

“ Jullie blijven gewoon zagen, jullie geven niet op. En dat helpt wel.  
Jongere

Maandcommissarissen zien vaak mooie connecties tussen jongeren en begeleiders. Ze stellen vast hoe begeleiders ook met kleine gebaren inspelen op de behoeften van jongeren: een opvoeder die het favoriete kaartspel bestelt van een nieuwkomer, of een opvoeder die zich tijdens de maaltijd apart zet zodat het aan tafel rustiger wordt – tot protest van de jongeren, overigens, die “niet willen dat jij alleen eet”.

Ze gebruiken humor om kleine frustraties te ontmijnen, proberen kleine bezorgdheden snel weg te masseren, en moedigen jongeren aan om zelf oplossingen te vinden voor kleine problemen. Ze blijven warm nabij. In een voorziening zag de maandcommissaris hoe een jongere die te laat terugkwam een uur naar zijn kamer moest, maar toch ook warm onthaald werd en een compliment kreeg omdat hij was teruggekeerd.

### Anker in een woelig leven

Jongeren geven aan nood te hebben aan rust. Ze zeggen die te vinden in de gestructureerde en veilige sfeer van hun voorziening. Sommige signaleren wel te veel drukte, zeker na een lange schooldag. Ze geven aan het fijn te vinden wanneer ze soms alleen in de leefgroep zijn en rustig kunnen eten of *chillen* met een begeleider.

<sup>1</sup> Zorginspectie, Inspectieronde veilig verblijf en GES+, Beleidsrapport 2025, oktober 2025, Zorginspectie.be.

Opvoeders erkennen hoeveel verschil rust maakt voor veel jongeren. Ze stellen zelf vast hoe sommige jongeren die aangemeld worden met ernstige gedragsproblemen tot rust komen in een huiselijke, kleinschalige setting waar begeleiders veel nabijheid bieden. Hoe veilig verblijf voor jongeren een anker kan worden in een woelig leven.

“**Hij gaf aan dat hij vanuit [veilig verblijf] de kerktoeren kan zien vlakbij de voorziening, maar die hij vanuit zijn kamer thuis ook kan zien. Zo weet hij dat [veilig verblijf] niet ver weg is. Dat geeft hem vermoedelijk rust.**  
Maandcommissaris

Sommige maandcommissarissen stellen vast dat jongeren graag terugkeren naar een voorziening, “als een soort thuiskomen, een familiaal gevoel”.

## Feesten geven ritme aan een verblijf

Feestmomenten geven ritme aan dagen en maanden. Het zijn momenten om naar uit te kijken. Het zijn ook momenten die bij jongeren dubbelzinnige gevoelens kunnen oproepen – heimwee naar huis of verlangen naar een thuis die ze nooit echt gekend hebben. Jongeren waarderen het wanneer hun begeleiders hun best doen om deze dagen ook in de leefgroep te vieren.

Maandcommissarissen bezoeken voorzieningen die met een boom of met lichtjes de kerstsfeer erin brengen. Die een paasbrunch organiseren voor hun jongeren, met chocolade en ander lekkers. Ze horen jongeren vertellen over een ‘mystery rave love edition’ – een dansfeest met valentijn. Over halloweentochten en halloweenbingo’s, pompoenen snijden, zomerbarbecues en kerstmarkten op het domein van de voorziening.

## Meer huiselijkheid en gezelligheid

Jongeren waarderen die gezelligheid op feestmomenten maar in sommige voorzieningen missen ze die sfeer op andere momenten van het jaar. Enkele voorzieningen hebben bewust gekozen voor een prikkelarme leefruimte en prikkelarme kamers, met een zeer sobere inrichting. Jongeren missen daar planten of foto’s aan de muur. Ze willen hun kamer een eigen toets kunnen geven.

“**Ze vindt het niet fijn dat ze zo weinig spullen op haar kamer mag. ‘Het is hier extreem netjes, clean’. [...] Ze zou kaartjes in haar kamer willen kunnen zetten, bijvoorbeeld van haar verjaardag, om het zo wat huiselijker te maken. De kaartjes mogen enkel in haar kast, niet los in de kamer.**  
Maandcommissaris

Andere voorzieningen hebben oog voor kleine details die het thuisgevoel van jongeren kunnen versterken. Een zelfgekozen logo voor hun deur, in een voorziening met slachtoffers van mensenhandel een grote wandkaart waar jongeren een vlaggetje met hun land van herkomst kunnen tekenen.

Verschillende jongeren verwijzen naar het bezoek van een hond in een van de voorzieningen – een hond die altijd blij is om hen te zien.

“**Alle meisjes worden quasi emotioneel als ze over Sam [hond, red.] spreken. Ze vinden dit superfijn, hij is er onvoorwaardelijk, hij oordeelt niet. [...] Ze willen echt de kans om zijn nabijheid te ervaren. Het doet hun deugd.**  
Maandcommissaris

## Jongeren vragen ook zelfkritiek van begeleiders

Jongeren beseffen dat ze het begeleiders niet altijd gemakkelijk maken. Maar ze vinden dat die ook niet altijd kritisch naar hun eigen optreden kijken, ook niet wanneer ze dat signaleren. Een begeleider bijvoorbeeld die na een lastige zitting om het kwartier komt checken op de kamer, ook al heeft de jongere gevraagd om wat ruimte te geven.



### Aanbevelingen

De commissie waardeert de inspanningen van de voorzieningen die inzetten op een positief leefklimaat.

- Blijf gaan voor een gezellige en huiselijke leefomgeving, en betrek jongeren bij de inrichting.
- Geef aandacht aan feestdagen. Op deze dagen valt het in geslotenheid verblijven soms extra zwaar. Extra gezelligheid op deze dagen zorgt voor een lichtpuntje.
- Bied alle jongeren een steunende omgeving, met begeleiders die nabijheid bieden en aanklappend aan de slag gaan met de doelstellingen van jongeren.

### 3. Regels en afspraken

#### Te veel regels, of net te weinig

Sommige jongeren signaleren dat er in hun voorziening te veel regels zijn, en dat er steeds nieuwe regels en afspraken bij komen. In die mate dat ze de regels laten voor wat ze zijn en hun eigen ding gaan doen. Andere jongeren – vaker jongeren die eerder in een gemeenschapsinstelling verbleven – hebben net moeite met het ontbreken van “een-op-een-gevolgen”: een overtreding waar meteen een duidelijke sanctie tegenover staat.

“ Hij kent het concept van de maandcommissaris van tijdens zijn verblijf in Mol. Hij wil graag aan me kwijt dat hij niet begrijpt dat er zo weinig regels en grenzen zijn. Hij verwijst naar de jongen die ging lopen en geeft aan dat deze jongen de begeleiders regelmatig uitscheldt, met glazen gooit, zich niet aan afspraken houdt. [...] Daarnaast vindt hij dat begeleiders te weinig mogelijkheden hebben om te sanctioneren. Maandcommissaris

#### Niet consequent zijn demotiveert

Jongeren zeggen dat begeleiders niet altijd even consequent zijn in de toepassing van de regels. Wat voor de ene begeleider mag, kan voor de andere niet door de beugel. Begeleiders zeggen dat vooral een verschil in stijl tussen begeleiders daarbij een rol speelt, eerder dan een verschil in toepassing van de regels.

Jongeren vinden ook vaak dat ze niet gelijk worden behandeld. Voorzieningen geven aan dat jongeren in veilig verblijf een traject op maat lopen. Dit kan de indruk van een verschil in behandeling geven. Ze kunnen dit niet altijd uitleggen, omdat ze de privacy van de jongere in kwestie moeten respecteren.

Maar jongeren vinden dat begeleiders net iets te snel naar deze verklaring grijpen. Dat de regels niet voor iedereen dezelfde zijn, voedt bij hen verwarring en ongenoegen. Sommigen geven aan dat ze daardoor zelf minder gemotiveerd zijn om zich aan de regels te houden.

#### Aanbevelingen

De commissie begrijpt dat er bij individuele trajecten met zorg op maat verschillen zijn in de toepassing, de naleving en de controle van regels.

- We vragen wel om hierover in gesprek te gaan met de jongeren, en om de eigen regels en afspraken op regelmatige tijdstippen onder de loep te nemen. Zijn ze echt nodig en relevant voor 'alle' jongeren die er momenteel verblijven?

#### Grootste discussiepunt: de gsm

Voor vele jongeren is hun telefoon een levenslijn. Die afgeven of het gebruik ervan zwaar ingeperkt zien, is als een stuk van zichzelf verliezen. Vele voorzieningen hebben strenge regels over gsm-gebruik, zeker in de beginfase, soms ook nadien. Jongeren zoeken daarvan vaak de grenzen op. Net omdat die telefoon zo belangrijk is, geven voorzieningen best duidelijk aan in welke fase de jongeren hun toestel (langer) mogen gebruiken en waarom deze beperkingen nodig zijn.

#### Aanbevelingen

Ga bewust om met een verbod op gsm-gebruik en internet. Weeg dat af tegen de persoonlijke noden van de jongere en evalueer regelmatig welke pedagogische meerwaarde het heeft.

### 4. Kamermomenten

Jongeren hebben heel verschillende ervaringen met kamermomenten; het hangt erg af van de voorziening. In sommige voorzieningen veilig verblijf bestaat het kamermoment uit drie keer een half uur, in andere loopt dat op tot twee keer anderhalf uur per dag. Andere voorzieningen hebben dan weer geen kamermoment.

De belangrijkste reden voor kamermomenten is rust creëren voor jongeren die vaak snel overprikkeld of overspoeld worden. Jongeren schuiven bij binnenkomst ook niet altijd meteen in het groepsschema in, ze blijven in hun kamer om te wennen.

In een voorziening werd in een woelige periode in de leefgroep een kamermoment ingevoerd om de begeleiders rust te gunnen en de kans te geven om meer een-op-een aandacht te kunnen schenken aan de jongeren.

Jongeren zeggen in sommige voorzieningen dat ze voor langere kamermomenten weinig omhanden hebben, met alleen een boek en een tv-scherm. Ze klagen over verveling en frustratie.

In sommige voorzieningen is er ook buiten de kamermomenten weinig gemeenschappelijk leven in de leefgroep. De jongeren eten in shiften, alleen of per twee, met hun begeleiders om "stress en conflicten te vermijden". De maaltijd duurt vijftien minuten.



## Aanbevelingen

Kamermomenten helpen om tot rust te komen.

- De commissie vraagt wel om de kamermomenten kritisch te blijven bekijken. Stroken ze met de richtlijnen ter preventie van vrijheidsbeperkende maatregelen? Met welk doel worden de kamermomenten ingezet? Is dit altijd in het belang van de jongere?

De commissie stelt vragen bij de vele langdurige kamermomenten waar jongeren niets omhanden hebben. Wat is de meerwaarde voor de ontwikkeling van de jongeren? In welke mate strookt het wegnemen van alle mogelijke prikkels met een ontwikkelingsgerichte aanpak en een voorbereiding op de buitenwereld? Een gesloten kamerdeur staat gelijk aan afzondering. Dit mag enkel toegepast worden als de jongere een gevaar is voor zichzelf en zijn omgeving. Het is in het belang van de jongere dat de kamer niet geassocieerd wordt met sancties.

- Zet daarom zoveel mogelijk in op alternatieve sancties.

## 5. Dagbesteding

### Dagbesteding hoeft niet spectaculair

In een aantal voorzieningen vertellen jongeren dat begeleiders weinig activiteiten ondernemen met de jongeren die overdag niet naar school gaan of een andere dagbesteding buiten hebben.

Ze signaleren een gebrek aan materialen om zich mee bezig te houden, zoals gezelschapsspellen. Is een uitstap naar een spellenbib in de buurt een optie voor voorzieningen die het budget in de gaten moeten houden?

Jongeren geven aan de maandcommissarissen aan dat de activiteiten niet altijd spectaculair hoeven te zijn: een gezelschapsspel, frisbee spelen, of gewoon met een begeleider chillen in de zetel zijn ook fijne momenten.

Welke activiteiten mogelijk zijn, hangt vaak samen met de aanwezige begeleiders. Dagbesteding biedt begeleiders de kans om hun talenten uit te spelen of hun passie proberen over te brengen op de jongeren. In een voorziening geeft een begeleider die graag bokst geïmproviseerde boksles, een andere begeleider die graag klust duikt met jongeren het houtatelier in om fitnessstoestellen uit hout te maken.

### Inspirerende praktijk

Een voorziening heeft plannen om de dagbesteding projectmatiger en een-op-een in te vullen: samen een bijenhotel maken, in de moestuin werken, een project voor De Warmste Week uitwerken, wandelen met een begeleider.

### Te weinig variatie

Sommige voorzieningen wisselen school af met klussen. Jongeren werken in de tuin, poetsen, bezetten muren, schilderen – wat niet altijd overeenstemt met hun interesses.



**Dit lijkt ons een mooie weergave van de realiteit. We proberen altijd wel wat rekening te houden met wat jongeren helemaal niet graag of net wel graag doen, maar minder leuke taken moeten ook gebeuren.**

Orthopedagoog

Jongeren zeggen te begrijpen dat taken niet altijd leuk kunnen zijn, maar ze vragen hun maandcommissaris of er toch niet meer afwisseling kan zijn. Kunnen ze niet meer koken? In een dierenasiel helpen? Sporten? De voorziening in kwestie belooft meer diversiteit, maar de maandcommissaris noteert later dezelfde klachten.

### Inspraak in activiteitschema

Een voorziening wijdde een maandelijks jongerenvergadering aan de vraag wat ze samen konden doen aan de verveling. De jongeren klaagden dat er met hen niets gedaan werd, maar op voorstellen van de begeleiders gingen ze amper in.

Hoe wilden ze hun dag invullen – naast school en studentenjob, en zonder een lijst dure activiteiten voor te stellen? Ze gaven aan dat ze meer wilden sporten en creatief bezig zijn. Ze wilden meer gebruik maken van het houtatelier. Een van de jongeren maakte samen met twee begeleiders een skateramp en een nepstuur om mee te gamen.

Andere voorzieningen stellen wekelijks een activiteitschema op. Als de jongeren zelf haalbare ideeën hebben, worden ze toegevoegd.

### Inspirerende praktijk

Een voorziening is een samenwerking aangegaan met een kringwinkel in de buurt. De leefgroep verhuist tijdens een week overdag naar de kringwinkel. Jongeren en begeleiders werken er samen aan afgebakende maatschappelijke taken.



### Aanbevelingen

De commissie waardeert de inspanningen van voorzieningen veilig verblijf om in stimulerende activiteiten te voorzien. We appreciëren de samenwerking met externe organisaties. Ze biedt extra kansen aan de jongeren.

- Zet zoveel mogelijk in op inspraak van jongeren in hun dagbesteding. Laat ze zoveel mogelijk aansluiten bij hun individuele interesses en mogelijkheden.

## 6. Niet iedereen op zijn plek in veilig verblijf

Maandcommissarissen zien jongeren die een ander soort begeleiding nodig hebben dan veilig verblijf kan bieden, maar voor wie elders de plaats of de bereidheid ontbreekt om hen op te nemen.

Ze ontmoeten jongeren met een drugsverslaving voor wie niet meteen een behandelprogramma voorhanden is. Zonder die begeleiding wil een andere voorziening deze jongeren niet opnemen. Ze zien jongeren met een lage sociaal-emotionele leeftijd en een cognitieve beperking wiens wereld zeer klein moet worden gehouden. Zij hebben de zeer beveiligde omkadering van een GES+ voorziening nodig.

Ze zien jonge kinderen – 12 of 13 jaar. Sommige maandcommissarissen beschrijven ongemakkelijke ontmoetingen met deze jonge kinderen.

“ Ik zag een jong, klein meisje op haar bed zitten, te midden van knipsels uit magazines, speelgoed, een knuffel, een pop. Het is een beeld dat we meestal niet zien, speelgoed op de kamer. Maandcommissaris

Ze spreken met jonge kinderen die vaak niet weten waarom ze daar zijn, die niet begrijpen waarom ze hun ouders niet kunnen zien. Kinderen die zich niet op hun gemak voelen bij de oudere jongeren in de leefgroep.

Maandcommissarissen registreren irritatie bij oudere jongeren. Die hebben het gevoel dat ze zich te veel moeten aanpassen, dat de jongere kinderen te veel ruimte krijgen om hun zin te doen.

Begeleiders voorzien in een dagschema met pictogrammen, ze doen hun uiterste best om zo flexibel mogelijk te zijn en de beste zorg te bieden. Maar zoals een jongere het nuchter verwoordde:

“ Hier horen toch geen kinderen thuis.



### Aanbevelingen

- De commissie herhaalt de noodzaak om op structureel niveau voldoende aanbod te garanderen voor jongeren met extra zorgnoden, zodat ze op de juiste plek de nodige zorg en begeleiding krijgen.
- De commissie vraagt de Vlaamse en de federale overheid om daarvoor de nodige middelen vrij te maken.

## 7. Traject

### Traject moet tijd en ruimte krijgen

Jongeren stromen veilig verblijf in op een crisismoment. Ze hebben veel vragen. Er komt veel informatie op hen af die op dat moment niet altijd blijft hangen. Ze zeggen tegen de maandcommissaris vaak dat ze weinig zicht hebben op hoe hun traject zal verlopen en hoe ze meer vrijheid kunnen opbouwen.

Ze hebben het gevoel dat ze weinig betrokken worden, ze missen houvast. Sommige voorzieningen hangen de plannen voor hun traject op de kamer.

Jongeren zeggen, zeker in de beginfase, veel doelloosheid te ervaren. Ze zeggen veel alleen te zijn, "tegen het plafond te plakken van verveling". Ze hebben nood aan nabijheid en gesprek.

Volgens begeleiders hebben de trajecten veel tijd nodig. Ze proberen jongeren duidelijk te maken waarom hun bewegingsvrijheid en hun activiteiten geleidelijk opgebouwd worden. Ze proberen de soms te hooggespannen verwachtingen van jongeren te temperen en te kaderen.

**"** Het is moeilijk voor kwetsbare jongeren om aan te geven wat ze nodig hebben. Die kwetsbaarheid uit zich vaak in een constante staat van alertheid gepaard met een fight-or-flight-modus. We leren jongeren wat zelfcontrole aan en hoe ze opnieuw vertrouwen kunnen krijgen in hun eigen kunnen. (...) Dit heeft tijd nodig.  
Voorziening

Maandcommissarissen zien daar ook evolutie in: ze ontmoeten jongeren in verschillende fases van hun traject en zien het geloof in hun traject groeien wanneer een gedroomd toekomstperspectief in beeld komt. Jongeren die eerder nog troosteloos waren over de traagheid en in hun ogen uitzichtloosheid van hun traject, vertellen een paar maanden later enthousiast over waar ze allemaal mee bezig zijn.

**"** Vorige keer gaf ze aan zeer veel onduidelijkheid en doelloosheid te ervaren en wanneer ik daar, zoals laatst afgesproken, op terugkom barst ze meteen los. Ze is superenthousiast over haar traject en heeft het gevoel dat ze au sérieux wordt genomen en meer inspraak heeft dan voorheen. Ze heeft een programma dat voor haar goed is ingevuld.  
Maandcommissaris

Sommige jongeren moeten wachten op een vervolloplossing op maat, door de lange wachtlijsten, het gebrek aan gespecialiseerde zorg of de stropende uitstroom in de voorziening waar ze na veilig verblijf naartoe gaan. Een jongere kreeg te horen dat ze de volgende dag naar een psychiatrische voorziening zou gaan. Het zou uiteindelijk nog acht dagen duren.

**"** Elke dag/elk uur kon haar laatste uur daar zijn. Niet wetend wat er komt, wanneer het komt, waar ze gaat uitkomen. Onzeker.  
Maandcommissaris

Sommige jongeren blijven zich vragen stellen bij het nut van veilig verblijf. Voor sommigen overheerst het gevoel dat veilig verblijf de stap te veel is in een traject in de jeugdhulp dat al veel te lang geduurd heeft.

## Gevoel van nul te moeten beginnen

Jongeren die vanuit een gemeenschapsinstelling naar veilig verblijf gaan, hebben vaak het gevoel dat hun traject stilvalt. In de gemeenschapsinstelling hebben ze vrijheden verworven door hard te werken aan hun gedrag en hun doelen. In veilig verblijf is het alsof ze van nul beginnen. Vrijheden tellen niet meer. Het gevoel greep te hebben op hun eigen traject, verdwijnt. Ze zien veilig verblijf vaak als een stap achteruit.

Een jongere vertelt de maandcommissaris dat de realiteit in veilig verblijf niet strookt met wat haar verteld was.

**"** Ze geeft aan dat het veel juister is als ze vooraf had geweten dat ze van nul moest starten in [veilig verblijf] en dat ze terug vertrouwen en vrijheden moest opbouwen. Ze zou zich dan minder misleid hebben gevoeld.  
Maandcommissaris.

Sommige jongeren geven aan dat de frustratie die ze hierover voelen hen soms drijft tot domme en contraproductieve acties, zoals weglopen.

## Hoe rechtvaardig is veilig verblijf als daders nog rondlopen?

Verschillende jongeren signaleren dat veilig verblijf voor hen voelt als een straf, terwijl de tienerpooiers of de ouders die hen in een onveilige situatie brachten, 'buiten rondlopen'. Een maandcommissaris kon vaststellen hoe hard het nieuws van de vrijspraak van een student voor verkrachting van een medestudente, omdat hij volgens de rechter "getalenteerd en geëngageerd" was, binnenkwam bij de aanwezige jongeren.

## 'Warme overgang' van GI naar veilig verblijf

Om de overgang van gemeenschapsinstelling naar veilig verblijf vlotter te laten verlopen, maken voorzieningen steeds vaker gebruik van gedeelde trajecten. Begeleiders van veilig verblijf bezoeken de jongere op voorhand in de gemeenschapsinstelling. De jongere brengt eerst een paar uurtjes, dan een dag, dan enkele dagen per week door in de nieuwe voorziening. Deze 'warme overgang' ervaren jongeren als een zegen.

Sommige jongeren hebben wel het gevoel dat begeleiders in die overgangperiode nog niet echt met hen bezig zijn. Ze zeggen nabijheid te missen.

## Veilig verblijf en elektronische monitoring

Het voorbije jaar verbleef een jongere met een enkelband in een voorziening veilig verblijf. De jongere was lang in fugue, en na een time-out in een gemeenschapsinstelling, legde de jeugdrechtster elektronische monitoring op.

**“** We hebben de indruk dat de jongere er best wel oké mee was. Ze hield zich aan de afspraken en we denken dat het bescherming bood tegen het verontrustend milieu dat de jongere in de greep had. Om zichzelf te beschermen kon de jongere zeggen: ‘ik kan niet komen, ik word gemonitord’. De jongere moest niet zeggen ‘ik wil niet komen’ en de strijd met het verontrustend milieu aangaan.  
Teamcoach



## Aanbevelingen

De commissie wijst op het belang voor jongeren om een duidelijk zicht te hebben op hun traject. Waarom zitten ze in veilig verblijf? Wat is het doel en hoe wordt de jongere ondersteund om dit doel te bereiken?

De commissie vraagt aan de voorzieningen veilig verblijf:

- Maak de trajecten voor de jongeren meer zichtbaar.
- Informeer de jongeren nog meer individueel over de verschillende fases tijdens hun verblijf.
- Garandeer dat jongeren zicht hebben op de komende dag, week en maand. Wat staat er op het programma? En waarom?
- Zorg ervoor dat jongeren meer greep krijgen op hun leven door hen te betrekken bij het uittekenen van hun traject.

De commissie stelt helaas vast dat veel jongeren amper greep op hun eigen leven krijgen. Ze moeten langer dan nodig in een voorziening veilig verblijf verblijven omdat er geen uitstroommogelijkheden zijn. Dit gebrek aan toekomstperspectief weegt op hun geloof in hun traject en in de stappen die de voorziening samen met hen wil zetten.

- De commissie vraagt een hulpaanbod dat een snelle uitstroom uit veilig verblijf garandeert. Jongeren mogen niet langer in een veilig verblijf blijven dan pedagogisch strikt nodig is.

## 8. Onderwijs

### Welbevinden boven en voor alles

School is ontzettend belangrijk. Dat vinden de jongeren. En dat vinden hun begeleiders. Maar voor jongeren bij wie het stormt in het hoofd, is de school de laatste van hun zorgen. Voor begeleiders is de grootste bezorgdheid het welbevinden van de jongeren.

Opvoeders beseffen dat terug naar school gaan na een verbrokkeld parcours moeilijk is, dat beginnen in een nieuwe school lastig is. Ze houden daar rekening mee. Als een jongere slecht nieuws kreeg, gaan ze het dagprogramma verlichten of de schoolactiviteiten terugschroeven tot de jongere opnieuw beter in zijn vel zit.

### TOAH-leraars zijn moeilijk te vinden

Jongeren in veilig verblijf die niet buiten de muren van de voorziening naar school gaan, hebben recht op tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH). TOAH-leerkrachten kunnen hen helpen bij te blijven met de leerstof van hun thuisschool. Ze kunnen met hen werken aan bepaalde vakken als ze geen school hebben. Ze kunnen hen voorbereiden op de examencommissie of helpen een weg te vinden in het studieaanbod.

In de praktijk zien maandcommissarissen dat voorzieningen, ondanks inspanningen, vaak geen TOAH-leerkrachten vinden voor de jongeren onder hun hoede. Het zijn dan de begeleiders die zelf het schoolwerk van de jongere opvolgen. In een voorziening zag de maandcommissaris hoe een begeleider, zonder verbeter sleutel, samen met de jongere aan de slag moest gaan met de schoolboeken.

## Aanbevelingen

De commissie blijft het onderwijstraject waarop jongeren in veilig verblijf recht hebben, penibel vinden.

- We vragen de Vlaamse overheid veel meer ambitie te tonen om het recht op onderwijs van jongeren in veilig verblijf te garanderen. Mik hoger dan vier leerkrachten per week.
- Ga voor een zo volwaardig mogelijk onderwijstraject, begeleid door leerkrachten met expertise in lesgeven aan jongeren met specifieke onderwijsbehoeften in specifieke settings.
- Geef ruimte aan jongeren om te waken over hun algemeen welzijn, zonder het recht op onderwijs uit het oog te verliezen.
- Zet in op een onderwijsaanbod voor alle jongeren in veilig verblijf. Trek – waar mogelijk – de kaart van onderwijs in een buitenschool.
- Voorzie in een interessant en stimulerend dagprogramma voor jongeren voor wie onderwijs niet lukt. Zet extra in op diverse taken, activiteiten buitenshuis en ontwikkeling op eigen tempo.

## 9. Vrije tijd

### Creativiteit tijdens vakanties

Jongeren vertellen enthousiast over de activiteiten die hun voorziening organiseert tijdens de vakantieperiode. Popcorn maken met de popcornmachine, werken op de zorgboerderij, collages maken of schaatsen in de winter, blotevoetenpaden, kermisbezoek, skaten, zwemmen, yoga, kajakken, kunst maken met een beeldhouwer in de zomer.

### Verveling en lang slapen

Sommige voorzieningen blijken het lastiger te vinden om een gevuld aanbod te voorzien voor de vakantieperiodes. In één voorziening trof de maandcommissaris de jongeren in de namiddag nog steeds in bed aan. Ze klagen over de vele lege momenten, de uren die ze doden met tv kijken en slapen.

De voorziening zegt dat ze een evenwicht wil tussen activiteiten en rust bieden. Dat jongeren, net als bij de dagactiviteiten, niet meer willen doen wat ze enkele maanden eerder zelf gevraagd hebben.

Kunnen begeleiders daar korter op de bal spelen? Of meer kiezen voor een individuele invulling van de vakantieactiviteiten?

## De puzzel van betaalbare activiteiten leggen

Een rijke activiteitenkalender vergt veel gepuzzel: prijzen vergelijken, uitdokteren welke jongeren welke kortingen hebben, wie waar recht op heeft. Want het budget is beperkt. Jongeren kunnen hun kortingspassen ook niet overal inzetten. Een voorziening uit Leuven die met de jongeren wil gaan zwemmen in Mechelen, stelt vast dat ze daar met hun UiTPAS geen korting krijgen. Die is strikt gebonden aan de gemeente waar hij is uitgegeven.

Sommige voorzieningen verkiezen om jongeren niet te laten proeven van hobby's die na hun verblijf niet betaalbaar zijn.

## Aanbevelingen

De commissie waardeert de inspanningen van de voorzieningen veilig verblijf om zinvolle vrijetijdsactiviteiten voor de jongeren te organiseren.

- Blijf een divers vrijetijdsaanbod aanbieden, met activiteiten die aansluiten op de interesses en de mogelijkheden van de verschillende jongeren. Zet hier extra op in tijdens weekends of vakanties.
- Hoewel rust ook een plaats heeft in de vrije tijd, vragen we om de dagplanning dan niet volledig los te laten.
- Betrek jongeren bij de invulling van de vakantieplanning en ga op zoek naar samenwerkingsverbanden met externe vrijetijdsorganisaties. We vragen de Vlaamse overheid om de voorzieningen voldoende middelen te bieden om dit te realiseren.

## 10. Eten

### Waardering voor huismoeders

Jongeren spreken vaak hun waardering uit voor de huismoeders en -vaders die verse maaltijden komen koken en die voor hen een extra anker zijn. Veel huismoeders staan open voor opmerkingen en suggesties van jongeren en sturen hun keuken bij. Sommigen storten zich op TikTok-trends om jongeren te lokken met gezonde, lekkere en evenwichtige

maaltijden. Ze doen daarbij vaak net dat beetje meer. Een huismoeder gaf begeleiders en jongeren tijdens het weekend via WhatsApp instructies om steak te bakken.

## Klachten over eten beperkt

In één voorziening waren er van jongeren en begeleiders klachten over de maaltijden. Ze zeiden vaak last te hebben van buikpijn na het eten. Er waren twijfels over de versheid, de houdbaarheidsdatum, het te vaak opwarmen van hetzelfde eten. Volgens de begeleiders sleepte dit probleem al een tijdje aan.

De maandcommissaris besprak de versheid en de vervallen houdbaarheidsdatum met de verantwoordelijke. De voorziening koopt eten aan en vriest het in. Het gebeurt dat het eten ontdooid wordt na de vervaldatum.



### Aanbevelingen

De commissie apprecieert de inzet van de huismoeders en -vaders.

- We vragen om waar mogelijk de jongeren zelf te laten koken. Het doet hen bewuster omgaan met de samenstelling van hun maaltijd, stimuleert hun autonomie en het is een fijn sociaal moment.

## 11. Contact met vrienden en familie

### Te weinig en te kort

Jongeren kijken halsreikend uit naar belmomenten en bezoek. Ze vinden die contacten te beperkt. In één voorziening mogen ze één keer per week drie personen een kwartier bellen. Ze willen vaker contact. Ze willen zelf kunnen kiezen wie ze spreken of wie ze zien. Ze willen zelf meer kunnen bepalen hoe lang ze bellen. Ze willen niet voortdurend op de klok moeten kijken. Vijf minuten extra beltijd voor de verjaardag van papa: het voelt voor hen wrang.

### DRM gerespecteerd?

Twee zussen die in dezelfde voorziening in aparte leefgroepen verblijven, mogen elkaar per week twee keer een kwartiertje zien. Ze zeggen allebei tegen de maandcommissaris dat ze dit te weinig vinden.

Het decreet rechtspositie van de minderjarige (DRM) is duidelijk: tenzij de jeugdrechter anders beslist, hebben jongeren vanaf dag één in de voorziening recht op regelmatig, persoonlijk en rechtstreeks contact met ouders, broers en zussen. Ze hebben ook recht op regelmatig persoonlijk bezoek van personen naar keuze.

Voorzieningen mogen beperkingen opleggen, bijvoorbeeld als ze zich zorgen maken over de veiligheid van de jongere. Ze moeten die beslissing wel aan de jeugdrechter voorleggen.

Sommige maandcommissarissen hebben de indruk dat niet alle voorzieningen zich schikken naar de nieuwe regels. Sommige voorzieningen zeggen expliciet dat ze in de beginfase de contacten beperken omdat de jongeren moeten "thuiskomen" in de voorziening en werken aan verbinding met de begeleiders. Een bezoek van een ouder "past daar niet in".

Voorzieningen maken zich soms ook zorgen over de draagkracht van kwetsbare ouders - ze vrezen dat die afhaken in het traject van hun kind als ze hen overvragen.

## Moeite met verplichte kennismaking met vrienden

Een jongere stelt vragen bij de verplichte kennismaking van begeleiders met vrienden en hun ouders. Voorzieningen moeten toezicht houden op de contacten van jongeren met familie en vrienden. De jongere begrijpt dit ook. Maar ze ervaart dit toezicht als een "gedwongen outing" dat ze in de jeugdhulp zit.

De jongere wil haar beste vriendin kunnen zien, zonder alles te moeten uitleggen. De voorziening toont begrip voor haar standpunt. Begeleiders stellen voor om de moeder van de jongere te laten bellen met de moeder van de vriendin. De jongere houdt het been stijf: ze wil de verplichte kennismaking niet. Zij stelt voor om extra updates te geven aan de begeleiders wanneer ze met de vriendin op stap gaat en om haar locatie te delen.



## Aanbevelingen

- Neem het beleid rond belmomenten onder de loep en betrek ook jongeren hierbij: hoeveel belmomenten krijgen ze per week, hoeveel personen mogen ze opbellen en hoe lang mag ieder gesprek duren? Spring flexibel om met de belminuten wanneer de omstandigheden erom vragen of bij bijzondere gelegenheden.
- Erken het belang van vrienden voor jongeren. Zoek, als dit de veiligheid en de integriteit van de jongere niet in gevaar brengt, samen met de jongere naar manieren om die vrienden een plek te geven in zijn leven tijdens zijn verblijf.
- Zorg dat de contactregeling DRM-proof is. Tenzij de jeugdrechter anders beslist, hebben jongeren vanaf dag één in de voorziening recht op regelmatig, persoonlijk en rechtstreeks contact met ouders, broers en zussen. Ze hebben ook recht op regelmatig persoonlijk bezoek van personen naar keuze.

Toch blijven sommige jongeren signaleren dat ze camera's "eng" of "ondraaglijk" vinden. Ze zeggen dat het stress geeft om ze te zien hangen in de kamer en in andere ruimtes.

**“** Boksen in de safe box is raar, vindt ze, want ze voelt zich dan bekeken.  
Maandcommissaris

## Aanbevelingen

De commissie stelt vast dat verschillende voorzieningen aan de slag gingen met het camerabeleid en meer transparantie creëerden over het gebruik van de camera's.

- De commissie vraagt om hier blijvend aandacht aan te besteden. Gebruik de camera's zo min mogelijk en zet zoveel mogelijk in op alternatieven die de privacy van jongeren zoveel mogelijk beschermen. Blijf de jongeren informeren over het camerabeleid en zeg hun wanneer de camera aangezet wordt.

## 12. Privacy

### Omzichtig omspringen met vertrouwelijke informatie

Sommige jongeren wijzen erop dat begeleiders niet altijd even zorgvuldig omspringen met vertrouwelijke informatie. In één voorziening noteerde een maandcommissaris verschillende klachten over het doorgeven van informatie die niet mocht doorgespeeld worden. Zo deelde een begeleider de oorzaak van het overlijden van de mama van een jongere in aanwezigheid van andere jongeren.

**“** De jongere ervaarde dit als kwetsend en respectloos.  
Maandcommissaris

### Wegdraaiende camera's

De afgelopen jaren waren er geregeld klachten over de camera's in de kamers en de leefruimte van voorzieningen veilig verblijf. Jongeren vonden het frustrerend dat ze niet konden controleren of de camera aan- of uitstond.

Verschillende voorzieningen hebben nieuwe camera's laten plaatsen die wegdraaien wanneer ze uitstaan. Jongeren kunnen zo zelf checken of en wanneer ze gefilmd worden. Ze zeggen hier meer tevreden mee te zijn.

## 13. Inspraak en informatie

### Aandacht, tijd en ruimte voor echte inspraak

Enkele voorzieningen hebben gesleuteld aan hun bewonersvergadering om de inspraak van jongeren te verbeteren. Jongeren weten dat ook te waarderen.

**“** De bewonersvergadering verloopt beter en er is een aanvoelen dat er meer impact is van wat aan bod komt op de vergadering. De jongeren geven aan zelf ook wel meer hun best te doen om mee te werken.  
Maandcommissaris

Sommige jongeren vinden dat er te weinig wordt gedaan met hun opmerkingen en suggesties tijdens bewonersvergaderingen. Dit ondermijnt hun motivatie.

Sommige jongeren betreuren dat er in hun voorziening geen bewonersvergadering is. Deze voorzieningen geven vaak de voorkeur aan klachtenbussen en ideeënbusen omdat er in hun ogen weinig respons komt van jongeren tijdens zo'n bewonersvergadering of omdat ze vinden dat de wensen en behoeften van de jongeren te ver uiteenliggen voor een vruchtbare dialoog.

Maandcommissarissen zien ook andere vormen van participatie dan de bewonersvergadering, zoals groepsgesprekken waar ideeën uit de ideeënbus besproken worden. In sommige voorzieningen zijn er elke avond kringgesprekken. Jongeren vertellen over hun dag, wat ze 's avonds gaan doen, hoe ze de taakjes voor de volgende dag verdelen.

“ Dankzij zo'n kringgesprek kan men toch wel enkele kleine frustraties, vraagjes,... onmiddellijk aanpakken, waardoor iedereen tevreden kan zijn. Maandcommissaris

Begeleiders proberen daarbij een klimaat te creëren waar jongeren de ruimte krijgen om te zeggen wat ze denken.

“ De jongeren worden aangemoedigd om te zeggen wat ze denken en er wordt hun tijd en ruimte gegeven om de juiste woorden te vinden. Maandcommissaris

### Suggestie

Inspraak organiseren vraagt niet altijd om drastische ingrepen. Voorzieningen kunnen samen met de jongeren afspraken voor het samenleven vastleggen, in plaats van ze eenzijdig op te leggen. Ze kunnen een jongere afvaardigen naar de driemaandelijkse vergadering van de maandcommissaris met de directie. Ze kunnen hen de avondsnaak laten kiezen of ingaan op vragen van de jongeren die geen aardverschuiving veroorzaken in de organisatie van de voorziening, zoals de vraag om tijdens de zomervakantie om 22u te gaan slapen in plaats van 21u30, of om occasioneel eten van buitenaf te laten komen.

### Aanbevelingen

De commissie ziet mooie inspraakinitiatieven die ruimer zijn dan de bewonersvergadering.

- Blijf erover waken dat alle jongeren de kans krijgen om zich te uiten tijdens de inspraakmomenten.
- Ga aan de slag met de input van de jongeren en koppel achteraf terug - ook wanneer de beslissing niet strookt met hun wensen. Zo zorg je ervoor dat jongeren het vertrouwen in de dialoog niet verliezen.
- Blijf daarnaast inzetten op informele momenten om feedback te krijgen van de jongeren.

## Tijd nemen voor zorgvuldige communicatie

Jongeren geven aan dat ze het belangrijk vinden om goed op de hoogte te zijn: van het verloop van hun traject, van het reilen en zeilen in de voorziening, van beslissingen die over hen worden genomen.

Ook al is de instroom overweldigend en komt er op dat moment veel op hen af, toch vinden jongeren het fijn om meteen duidelijkheid te hebben over de huisregels en -afspraken. Voorzieningen maken werk van trajectboekjes, onthaalbrochures en afsprakenbundels. Maar maandcommissarissen zien dat dit niet overal het geval is.

### Inspirerende praktijk

Een warm onthaal zet de toon. Een voorziening creëerde een trajectboekje met een persoonlijke voorstelling van de mensen bij en rond veilig verblijf, een overzicht van hun individuele traject, van de regels en afspraken in de verschillende fases, van de keuze aan activiteiten. Met een toelichting over hun rechten en over hoe de voorziening samenleven organiseert.

Jongeren signaleren aan maandcommissarissen dat niet altijd duidelijk wordt uitgelegd waarom bepaalde zaken niet kunnen, of wanneer bepaalde vrijheden verworven kunnen worden.

### Aanbevelingen

- De commissie vraagt oog te blijven hebben voor het belang van heldere en toegankelijke informatie over het leven in de voorziening voor jongeren.

Jongeren worden soms overweldigd met informatie tijdens de instroom. Niet alle informatie die dan gegeven wordt, blijft hangen.

- Een brochure met alle nodige informatie kan dan helpen. Neem na de grote drukte van de instroom de brochure nog eens door samen met de jongere.

De commissie merkt dat jongeren niet altijd op de hoogte zijn van hun rechten in de jeugdhulp. Dit leidt soms tot onduidelijkheid over wat mag en wat niet.

- Geef het decreet rechtspositie van de minderjarige een plek in de onthaalbrochure.

## 14. Gezondheid

### Drempels naar geestelijke gezondheidszorg moeten lager

Maandcommissarissen ontmoeten tijdens hun bezoeken geregeld jongeren die psychisch erg kwetsbaar zijn. Ze leven met donkere gedachten, doen aan zelfverwonding, ondernemen pogingen tot zelfdoding. Voorzieningen kunnen niet altijd snel de juiste hulp vinden voor deze jongeren.

Volgens voorzieningen is het ook niet altijd gemakkelijk om een externe therapeutische behandeling op te starten wanneer de jongere alle hulp weigert, niet gemotiveerd lijkt te zijn om met een therapeut te werken of in hun ogen te weinig draagkracht heeft voor gesprekstherapie.

Sommige voorzieningen die kiezen voor een strak beveiligende aanpak vinden dat het risico dat jongeren weglopen te groot is in bepaalde organisaties waar therapie kan gevolgd worden. Ze houden de jongeren in de eigen voorziening, ook al is er therapie nodig.

#### Inspirerende praktijk

Eén voorziening besliste om na een bijzonder woelige periode in de leefgroep een 'huistherapeut' onder de arm te nemen. Dit moet voor jongeren de drempel naar hulp verlagen en de voorziening de mogelijkheid geven om snel te reageren wanneer een jongere in een negatieve spiraal belandt.



#### Aanbevelingen

De commissie maakt zich ernstige zorgen om het psychisch welzijn van jongeren in veilig verblijf. Jongeren worstelen met gedachten aan zelfdoding, pogingen tot zelfdoding, zelfverwonding, ...

- Elke jongere en elk team moeten op expertise van geestelijke gezondheidszorg kunnen rekenen. De commissie vraagt de Vlaamse en de federale overheid om de voorzieningen veilig verblijf hierin te ondersteunen.

### Vapen en roken

Er zijn grote verschillen in het rook- en vapebeleid in voorzieningen veilig verblijf. Sommige verbieden het volledig, andere verbieden het voor jongeren onder

16 jaar, of 18 jaar. Jongeren vinden het niet logisch dat ze tijdens het bezoek van een familielid in de voorziening of wanneer ze buiten zijn wel kunnen roken of vaperen.

In sommige voorzieningen gaan jongeren en begeleiders samen roken of vaperen. Ze ervaren dit als een moment van verbondenheid. Naast elkaar vaperend of rokend kan een jongere soms dingen delen die hij in andere omstandigheden niet kwijt kan.

Tegelijk normaliseert dit roken en vaperen, terwijl het ongezond is en er voor jongeren onder 18 jaar een verkoopverbod geldt. Sommige voorzieningen hebben daarom hun beleid verstrengd, bijvoorbeeld door het aantal vapes per jongere te beperken tot één, begeleiders geen vapes meer te laten halen voor jongeren, en begeleiders en jongeren niet langer samen te laten vaperen.

### Drugsalarm: maandcommissaris en voorziening trekken samen aan alarmbel



Je moet mij binnenhouden. Ze zullen me zoeken, blijven aandringen en ik zal geen neen kunnen zeggen.

Jongere

Een maandcommissaris trekt samen met haar voorziening aan de alarmbel. De voorziening kampte het voorbije jaar met de nefaste gevolgen van synthetische drugs voor hun jongeren. Deze synthetische drugs zijn goedkoop en vlot beschikbaar. Dealers stappen doelbewust af op kwetsbare jongeren, bieden de drugs goedkoop aan en geven er wel eens gratis weg. De afkickverschijnselen zijn afschuwelijk. De jongeren zien enorm af. Ze lallen, weten niet wat ze doen of zeggen, en riskeren in shock te geraken. Sommige synthetische drugs hebben dezelfde afkicksymptomen als heroïne.



In het begin wisten we niet wat er gebeurde. Na een tijd realiseerden we dat de drugs via de vapes binnenkwamen. Vanuit het belang van de jongere schroefden we de fougilles op. We kregen de instroom onder controle, maar we wisten dat we geen oplossing hadden tegen de drugsverslaving waarmee onze jongeren worstelden. Een jongere vroeg zelfs om haar binnen te houden, want ze wist dat ze zo weer ten prooi zou vallen. We stapten naar De Sleutel, we gingen te rade bij onze psychiater, we vroegen time-out aan om jongeren in de GI's te laten afkicken, één keer besliste de jeugdrechter een jongere voor drie maanden naar de GI te sturen om af te kicken en om haar

leven opnieuw op te pakken, maar de schrik voor de toekomst blijft. Het is een enorm maatschappelijk probleem, en we vrezen voor de toekomst. De 'war on drugs' mag niet enkel inzetten op de strijd tegen cocaïne in de haven, maar moet ook kwetsbare jongeren beschermen tegen de vernuftige aanpak van dealers.

Teamcoördinator



## Aanbevelingen

De commissie ziet dat roken en vaperen voor jongeren een manier is om met stress om te gaan en de nabijheid van een begeleider te ervaren. Het blijft echter een ongezonde gewoonte.

- Blijf jongeren ondersteunen om ermee te stoppen, en andere uitlaatkleppen te vinden.

De commissie stelt vast dat sommige jongeren kampen met een drugsverslaving. Onder andere via vapes komen drugs in de voorziening binnen. Voorzieningen hebben niet de expertise om hiermee om te gaan.

- De commissie pleit voor een effectief drugspreventie- en verslavingsbeleid in elke voorziening en vraagt om hiervoor gespecialiseerde organisaties te betrekken.
- De commissie vraagt de Vlaamse overheid om de voorzieningen voldoende te ondersteunen in hun drugspreventie- en verslavingsbeleid.

## Zwangerschap

In enkele voorzieningen waren het voorbije jaar enkele meisjes zwanger. Eén meisje van 14 jaar verbleef thuis, met ondersteuning van de voorziening en van een gespecialiseerde dienst. Een ander meisje verbleef in de voorziening, maar was zeer vaak in fugue. Ze werd medisch opgevolgd. De voorziening probeerde die fugues zoveel mogelijk te voorkomen. De begeleiders stonden het meisje bij voor, tijdens en na de bevalling. De baby ging naar een pleeggezin.



## Aanbevelingen

De commissie stelt vast dat de voorzieningen zo veel mogelijk proberen zorg te dragen voor zwangere meisjes. Ook gespecialiseerde diensten worden betrokken. Toch benadrukt de commissie dat voorzieningen veilig verblijf niet de gepaste plek zijn voor zwangere tienermeisjes. Deze meisjes moeten op gespecialiseerde opvang kunnen rekenen.

## 15. Jongeren die weglopen

Jongeren geven zelf verschillende redenen voor waarom ze weglopen. Ze willen een confrontatie met een nieuwe school of een nieuwe voorziening ontlopen. Ze willen niet naar huis. Ze willen ontsnappen aan strenge regels of aan een begeleider met wie ze het niet kunnen vinden. Ze willen vrienden zien. Voor vele jongeren is weglopen de uitlaatklep wanneer de druk te groot wordt.

Voorzieningen blijven zoeken naar manieren om weglopen te voorkomen.

Sommige zoeken het antwoord vooral in strenge beveiliging en gesloten deuren. Andere voorzieningen maken waar mogelijk bijvoorbeeld afspraken met jongeren die herhaaldelijk weglopen – vijf nachten in de voorziening betekent dat ze twee nachten thuis mogen slapen.

Sommige voorzieningen reageren strenger na een fugue dan andere. Terwijl bij de ene te laat binnenkomen al een aanleiding kan zijn voor een kamersanctie of het verlies van vrijheden, gaat een andere voorziening de jongere vooral aanmoedigen omdat hij is teruggekeerd.

**“ De voorziening benadrukt dat dwang en opsluiten [na een fugue, red.] niets zullen oplossen. Wel integendeel, het zal het afwijzen van hulp nog meer in de hand werken. Van belang is dat de jongere weet dat er altijd een plek is en blijft waar hij of zij terecht kan en waar niet (ver)oordelend wordt gereageerd. Maandcommissaris**

Begeleiders laten weggelopen jongeren weten dat ze hen niet loslaten. Ze houden contact via WhatsApp of Snapchat. Ze maken duidelijk dat hun kamer er nog altijd is voor hen. In vele voorzieningen worden de kamers lang vrijgehouden, in andere gaan ze na een week naar een nieuwe jongere. In één voorziening houden begeleiders een dagboek bij, zodat de jongere nadien weet wat in zijn afwezigheid in de leefgroep gebeurd is. Dit ademt één gedachte: wij geven niet op, jij hoort bij ons.

Jongeren die weglopen, staan geseind bij de politie. Begeleiders hebben niet altijd de indruk dat de politie actief naar deze jongeren zoekt, tenzij er tienerpooiers mee gemoeid zijn. Sommige (oudere) jongeren staan maandenlang geseind.

Een zeer onrustwekkende verdwijning in 2025 was die van een jongen die 11 jaar was op het moment van zijn laatste fugue. Met de jongere waren er van bij het begin van zijn verblijf agressie-incidenten en 'kortere

fugues'. Zijn laatste fugue duurt al vele maanden lang. De voorziening houdt een helse zoektocht om de jongen veilig en wel terug te brengen naar de voorziening.

Voortdurend telefonisch overleg, maandelijkse vergaderingen met de consulente van de jeugdrechtbank en maandelijkse briefings van de jeugdrechter, geregeld contacten met de politie en child focus, contacten met alle mogelijke mensen die de jongen kennen, van zijn vader en zijn oom tot een pleeggezin. Moeilijke discussies over affichecampagnes of niet: gaan affiches de jongen aansporen om zich nog meer verborgen te houden?

De voorziening krijgt signalen en verhalen over verontrustende situaties en mogelijke associatie met bendes, maar ze heeft geen betrouwbare aanknopingspunten om de jongen terug te vinden. Ze beseft bovendien dat ze voor een zware opdracht staat wanneer de jongen teruggevonden wordt: niet alleen hem binnenhouden, maar ook opnieuw verbinding maken met een jongen die zoveel heeft meegemaakt, tijdens zijn fugue maar ook eerder al in zijn jonge leven.



## Aanbevelingen

- Teken met alle betrokkenen een beleid tegen weglopen uit dat inzet op preventie, aanpak en nazorg.
- Ga met de jongeren in gesprek: waarom lopen ze weg, wat kan hen helpen om het niet meer te doen? Ga met hun input aan de slag in hun traject.
- Probeer in contact te blijven met de jongere tijdens een fugue. Laat de jongere niet los.
- De commissie dringt aan op meer alertheid en daadkracht bij zeer onrustwekkende verdwijningen. De signalen van voorzieningen moeten sneller worden opgepikt.

## 16. Onveiligheid

Jongeren vinden hun veilig verblijf niet altijd veilig. Ze worden onrustig wanneer er te veel chaos is. Ze slapen slecht wanneer er zware spanningen zijn. Ze zijn bang van bepaalde jongeren. Ze vertellen over steekincidenten, jongeren die met stoelen gooien, die spullen kapotmaken, die slaan en spuwen. Over zware agressie waarvoor politie moet tussenbeide komen. Ze zeggen dat er voorwerpen circuleren die verboden zijn.



De jongere vindt dat de term 'veilig verblijf' niet correct is en dat het voor hem eerder aanvoelt als een 'onveilig verblijf'.

Maandcommissaris

Verskillende jongeren zeggen zich onveilig te voelen omdat er drugs in de leefgroep zijn, of omdat andere jongeren onderling vaak over drugs praten. Ze willen echter niet zeggen wie de drugs binnenbrengt, ze willen niet als een klikspaan – snitch – bekendstaan.



De andere jongeren vragen dan wat ze al gebruikt hebben, of ze bepaalde drugs kennen, etc. In de film die opstond, kwamen toevallig veel drugs aan bod en dat was voor hem te veel.

Maandcommissaris

Sommige jongeren voelen zich emotioneel onveilig. Ze geven aan dat de omgeving agressie en frustratie uitlokt waar ze geen weg mee weten. Ze worden bang van zichzelf.

Als er jongeren in de leefgroep het samenleven dreigen te ontwrichten, gaan begeleiders alle jongeren vaak tijdelijk uit elkaar houden. Eten doen ze in shiften, voor activiteiten drukken ze de pauzeknop in. Begeleiders zorgen dan voor voldoende rustmomenten zoals een-op-een-wandelingen, zodat jongeren even op adem kunnen komen.

Eén steekincident betrof een jongere die na een banale ruzie een andere jongere in de leefgroep in de buik stak met een mes dat hij had binnengesmokkeld. De politie kwam ter plaatse en de jongere werd in De Grubbe geplaatst. In de leefgroep hadden de begeleiders aandacht voor de beleving van dit incident door de andere jongeren, en voor traumaherstel.

De begeleiders van de leefgroep benadrukken dat de jongere tot op dat moment een goed traject gelopen had. Hij ging naar school, hij was rustig in de leefgroep. Zij menen dat de jongere reageerde vanuit de trauma's die hij tijdens zijn kinderjaren in zijn land van herkomst en tijdens zijn vlucht heeft meegemaakt. Ze bezochten de jongere ook nadien nog. Ze blijven in hem geloven.

## Wat als een voorziening geen veiligheid meer kan garanderen?

Het afgelopen jaar sloot een voorziening tijdelijk de deuren. Een andere voorziening zette een stop op haar opnames. Beide konden geen veiligheid meer garanderen.

De werking in de ene voorziening werd ontwricht door de aanwezigheid van twee jongeren voor wie niet de juiste zorg kon geboden worden. Een jongere stelde extreem agressief gedrag en zoog alle zuurstof uit de leefgroep. De andere jongere werd meegesleurd in een spiraal van negativiteit en overspoeld door de chaos. De onveiligheid was zeer groot.

“ **Onze voorziening veilig verblijf heeft niet de infrastructuur van gemeenschapsinstellingen. We hebben niet de mogelijkheid van doorgedreven persoons- en teamgerichte veiligheidstechnieken. Wij willen geweld niet met geweld beantwoorden.** Teamcoördinator, veilig verblijf

Het team stond met de rug tegen de muur. De begeleiders wisten dat de jongere niet met opzet agressief was – na elk incident volgden vele sorry's van de jongere – maar na verloop van tijd kwamen ze met een klein hartje werken. De ene na de andere begeleider viel uit.

De voorziening klopte aan bij de jeugdrechter en andere voorzieningen om mee een oplossing uit te werken. Maar er kwam geen oplossing.

De voorziening bleef er alleen voor staan en zag zich door deze omstandigheden gedwongen om de werking te sluiten.

Beide jongeren verbleven daarna in een gemeenschapsinstelling of op hotel. De voorziening bleef bij de jongeren langsgaan, sloeg meermaals alarm over de zeer verontrustende situatie van het meisje op hotel bij de jeugdrechter en andere voorzieningen maar er kwam geen oplossing. Momenteel verblijft één jongere in een gemeenschapsinstelling. De tweede jongere zit noodgedwongen opnieuw op hotel en wordt intensief ambulante begeleid door drie organisaties. De organisaties dringen aan op een zeer snelle oplossing voor het verblijf en de omkadering van de jongere, want de situatie is zeer verontrustend en onveilig.

In de andere voorziening was er een geleidelijke escalatie. Ze was mee het gevolg van twee jongeren met ernstige gedragsproblemen en de interactie met onervaren begeleiders in overlevingsmodus, die snel hun plek moesten vinden door de vele personeelwissels en de grote personeelsuitval. De jongeren bedreigden de begeleiders, en de begeleiders gingen te snel dreigen met sancties. Ze hadden te weinig tijd om zich kaders als verbindende communicatie, traumasensitief handelen of nieuwe autoriteit eigen te maken. De voorziening legde zichzelf een opnamestop op, klopte aan bij twee andere voorzieningen om de twee jongeren op te vangen, en zette in op extra vorming en opleiding van het team.



## Aanbevelingen

- Zorg dat een leefgroep een veilige plaats is voor alle jongeren en dat jongeren niet bang hoeven te zijn voor of het slachtoffer worden van andere jongeren in de leefgroep.
- Creëer een stevig anti-agressiebeleid. Train begeleiders in preventieve methoden en methodieken om met agressie om te gaan. Zorg na een agressie-incident voor een debriefing voor alle betrokkenen. Omkader begeleiders en vang hen op. Zet in op herstel tussen de betrokken jongere en de begeleiders.
- De commissie vraagt de Vlaamse Overheid om voorzieningen hierin te ondersteunen en te zorgen voor een goede personeelsomkadering.
- Politie-interventie mag alleen een allerlaatste noodrem zijn. Ga bewust om met de beslissing om de politie te bellen, gezien de grote impact op de jongeren. Maak goede afspraken met de politie over het verloop van een tussenkomst en over het respecteren van de rechten en de integriteit van de jongeren. Informeer jongeren over deze samenwerkingsafspraken. Zorg na een politie-interventie voor een debriefing. Neem ook de ervaringen van de betrokken jongere mee en van de jongeren die getuige waren van de interventie.

# Vlaams Detentiecentrum





Het Vlaams Detentiecentrum heeft plaats voor acht jongeren die uit handen gegeven zijn. Dit betekent dat ze voor hun 18<sup>de</sup> feiten hebben gepleegd waarvoor ze als volwassenen berecht worden. Sinds 2025 doet het detentiecentrum ook dienst als veiligheidsunit voor jongeren met zeer complexe noden die een zeer hoge mate van beveiliging nodig hebben. Het gaat om maximum drie van de acht plaatsen. De maandcommissaris trof tijdens een maandbezoek ook een jongere die niet uit handen gegeven is, maar voor wie er in de gemeenschapsinstellingen geen plaats was. Het detentiecentrum bevindt zich in een aparte vleugel van de gevangenis van Beveren.

## 1. Nieuw elan voor Vlaams Detentiecentrum

Het detentiecentrum was tussen september 2024 en april 2025 gesloten, omdat er geen jongeren verbleven. De veiligheidsmedewerkers gingen tijdelijk aan de slag in de gemeenschapsinstellingen. In mei 2025 werd de werking opnieuw opgestart.

De nieuwe directeur kon voortbouwen op de inspanningen van zijn voorganger. Het detentiecentrum kreeg ook een wijziging in de werking: er is nu een veiligheidsunit voor jongeren met zeer complexe noden die alleen nog functioneren in een zeer beveiligde en individuele setting. Drie van de acht plaatsen zijn voorbehouden voor deze jongeren.

In het najaar werd er met twee ervaren leerkrachten ook vervanging gevonden voor de gedreven leerkracht die ziek was uitgevallen. Er is ook een vrijwilligster aan de slag gegaan: zij doet kookactiviteiten met de jongeren – iets waar de jongeren zelf herhaaldelijk om vroegen.

De maandcommissaris ervaart dat de uitbreiding van het personeelskader een nieuw evenwicht en een nieuw elan heeft gebracht in het detentiecentrum.

“ Zij hebben hier nu een soort rust gevonden, de sfeer is aangenaam.  
Maandcommissaris

## 2. Veiligheidsunit duwt psychosociale dienst in spreadstand

Door de uitbreiding met een veiligheidsunit wordt de werking van de psychosociale dienst in een spreadstand gedwongen. De psycholoog en de maatschappelijk werker begeleiden nu zowel uit handen gegeven jongeren als jongeren in de veiligheidsunit. De manier waarop de begeleiding moet worden ingevuld voor die twee groepen, verschilt echter.

Bij de jongeren was er enige onrust over de komst van de veiligheidsunit en over berichten dat ook jongeren voor wie geen plaats is in een gemeenschapsinstelling naar het detentiecentrum zouden komen. Jongeren vrezden dat zij hierdoor naar de federale gevangenis worden geduwd. Volgens de directeur is dit niet aan de orde.

## 3. Gepaste zorg ontbreekt voor psychische problemen

De komst van de veiligheidsunit legt het gebrek aan gespecialiseerde psychiatrische zorg en ondersteuning bloot voor jongeren met meervoudige en complexe problematieken die vaak erg agressief gedrag vertonen. Het detentiecentrum kan daar niet aan tegemoetkomen.

Het prikkelarme, individuele regime met veel persoonlijke aandacht en weinig druk kan deze jongeren wel tijdelijk tot rust brengen. Maar het detentiecentrum dreigt een soort “eindstation” te worden voor ‘high care-high risk’ jongeren met wie ze zich elders geen weg weten of voor wie er geen plaats is in gepaste voorzieningen.

De veiligheidsmedewerkers zijn ook niet opgeleid om deze jongeren te begeleiden. Ze signaleren aan de maandcommissaris dat de intensieve contacten met deze jongeren met zeer complexe noden zeer veel van hen vergen.

Het gebrek aan gepaste zorg stelt de maandcommissaris ook vast voor de minderjarige geïnterneerden in het detentiecentrum. Het Vlaams Detentiecentrum is eigenlijk niet bevoegd en niet uitgerust voor de uitvoering van de internering. Ook deze jongeren krijgen daardoor niet de zorg en omkadering waar ze recht op hebben. Ze horen thuis in een For K voorziening (forensisch-psychiatrische intensieve behandel eenheden voor jongeren van 12 tot 18 jaar) tot wanneer ze een plek krijgen in een forensische setting voor volwassenen. Maar deze wachtlijsten zijn erg lang.

## 4. Veiligheidsmedewerkers: rotsen in de branding

Voor de jongeren zijn de veiligheidsmedewerkers hun eerste aanspreekpunt en hun belangrijkste vertrouwenspersoon in het detentiecentrum. Zij staan in de eerste lijn om de vragen en de frustraties van de jongeren op te vangen.

“ Je hebt hier echt wel goeie BA’s (bewakingsambtenaren), dat zeker. Als ik met iemand zal praten is het met hen, zij luisteren.  
Jongere

Een jongere die het bijzonder lastig heeft met alleen op kamer leven, betrekken ze bij bepaalde activiteiten zoals kasten schoonmaken en herordenen, zodat hij wat gezelschap heeft. Een andere jongere vertelt aan de maandcommissaris dat hij zijn studie nog een kans geeft, omdat hij het beloofd heeft aan een van de veiligheidsmedewerkers.

Jongeren geven aan dat ze zich als mens gerespecteerd voelen door de veiligheidsmedewerkers, ondanks hun feiten. Ze hebben het gevoel dat de veiligheidsmedewerkers niet oordelen over hen.

“ Bij de begeleiders hier op de gang, die helpen u, die willen echt dat je een goed verblijf hebt. Als jij hen respecteert, respecteren zij jou. Die BA’s, die zijn wel top.  
Jongere

## 5. Leefklimaat: continuïteit van activiteiten garanderen

Met de hervatting van het verblijf is ook de praktijk om gezamenlijke vrije momenten te creëren voor jongeren in de leefruimte en tijdens de wandeling hernomen. De groep is erg divers, met alle jongeren samen dezelfde activiteit lukt vaak niet. Het kan wel in kleine groepjes.

De jongeren kijken uit naar deze gezamenlijke momenten zoals filmavonden of samen gamen. Er zijn ook meer sportactiviteiten. Ze zijn teleurgesteld wanneer die momenten geschrapt of ingekort moeten worden, omdat er te weinig veiligheidsmedewerkers zijn om hen te begeleiden.

Met de huidige personeelsbezetting en -organisatie is het vaak puzzelen om voldoende veiligheidsmedewerkers in de leefruimte te hebben. Als een van de jongeren bijvoorbeeld een bezoek heeft, moeten de andere jongeren terug naar hun kamer. Dit zorgt voor spanningen.

## 6. Infrastructuur: geen buitenruimte die naam waardig

De buitenruimte die de jongeren ter beschikking hebben voor hun wandeling is “klein, kil en kaal”. De jongeren zelf geven aan dat ze er niets kunnen doen. Sommigen zeggen dat ze soms gewoon liever binnen blijven.

“ Het is hier zo klein buiten, met die hoge muren rond die kleine koer. Je kan hier enkel staan en praten.  
Jongere



Na een van haar bezoeken aan de jongeren in het Vlaams Detentiecentrum was de maandcommissaris zo getroffen door de troosteloze aanblik van een jongere in de kille en kale buitenruimte, dat ze nog die nacht dit gedicht schreef.

### Alles beton

Een begeleider komt zachtjes zeggen:  
er is een jongen die u zeker wil spreken.

Graag buiten, vraagt de jongen.

We gaan.

De lucht geen kleur, gezoem van auto's,  
de muren hoog.

Op de betonnen bank, tegen de betonnen muur,  
zitten we samen.

Hoe is 't? vraagt hij.

Wel goed, zeg ik. Het wordt herfst. Ik vind dat  
een mooi seizoen.

Waarom?

De kleuren van de bomen. De avondlucht.

Ik vind dat mooi.  
(Ik glimlach, wat te snel.)

Stilte.

Grijs.

Grond, bank, muren – alles beton.

En in het midden: één dun boompje, een kleine  
kruin, alsof het nog twijfelt of het hier wel mag  
groeien.

Hij kijkt naar de boom en glimlacht.

Dommerik, denk ik. Wat een antwoord, hier.  
Mijn gedachten vliegen naar daarnet – mijn  
studenten die vol vuur spraken over de 3-30-300  
regel, over groen, bomen, ademen, leven.

Ik ben even mijn woorden kwijt.

Ja, zegt hij zacht, die paar bladeren, zoveel  
kleuren nu.

Straks vallen ze af, en staat er gewoon een stok  
in het midden.

En de dagen... die worden hier dan nog langer.

## 7. Participatie: jongerenraad met directeur

“ Ik vroeg: ‘En wat vind jij daarvan, hoe vind jij het hier nu?’  
- ‘Top.’  
- ‘En wat maakt dan nu het verschil voor u?’  
- ‘Er wordt geluisterd naar ons in de jongerenraad, we hebben een goeie directeur, en de mannen hier ook. Er is respect van beide kanten, en dat werkt.’”  
Maandcommissaris

De jongeren die in het detentiecentrum verblijven, tonen zich erg opgezet met de installatie van een jongerenraad. Maandelijks komen ze samen met de directeur om hun vragen en opmerkingen met hem te bespreken. Jongeren ervaren het als een teken van respect dat de directeur van de instelling bereikbaar is en tijd maakt om naar hen te luisteren. Als een geplande jongerenvergadering met de directeur niet kan doorgaan wegens agendaproblemen, wordt dat duidelijk uitgelegd.

## 8. Re-integratie proactief begeleiden

Jongeren die in het Vlaams Detentiecentrum verblijven, hebben veel vragen over wat er komt. Een jongere moet voor de rechtbank verschijnen en weet niet wat te verwachten. Een jongere komt in aanmerking voor verlof en zit met een hoop vragen. De psychosociale dienst van het detentiecentrum moet jongeren helpen met deze en andere vragen.

De maandcommissaris en de veiligheidsmedewerkers hoorden de afgelopen jaren geregeld klachten van jongeren over de aanpak van de psychosociale dienst. Jongeren zeggen dat ze geen antwoord krijgen op hun vragen, of dat het antwoord lang uitblijft. Sommige jongeren hebben de indruk dat de medewerkers van de dienst bang zijn van hen, of dat ze oordelen over hen.

“ Je moet hier op alles zo lang wachten, sommige dingen heb ik al twee weken gevraagd en ik weet het nog niet. En dat terwijl er hier nu toch niet veel jongeren zijn, hé.  
Jongere

De psychosociale dienst heeft een zeer belangrijke rol. Jongeren moeten vanaf dag één kunnen beginnen te werken aan hun re-integratie in de samenleving, ook al ligt dat moment nog jaren in de toekomst.

Dat perspectief is belangrijk voor de jongeren, "iets waardoor later niet meer eindeloos lijkt", zoals een jongere het verwoordt.

De maandcommissaris vindt het belangrijk dat de psychosociale dienst blijft zoeken naar manieren om in verbinding te komen met de jongeren, zodat ze tijdens het detentietraject alle mogelijkheden naar re-integratie tijdig verkennen en ondersteunen. De maandcommissaris merkt dat er in 2025 verandering is gekomen in de aanpak van de psychosociale dienst, en dat die actiever aan de slag gaat met de jongeren.

## 9. Onderwijs: positieve invloed van leerkrachten

Door de afwezigheid van de vaste leerkracht was er de eerste twee maanden na de heropstart minder ruimte voor onderwijs voor de jongeren. Ondertussen zijn twee nieuwe en ervaren leerkrachten aan de slag.

De jongeren hebben elk een individueel opleidingstraject. Ze hebben inspraak in de keuze van hun lessenkakket. Voor jongeren die vaak negatieve schoolse ervaringen hebben en die afgehaakt zijn, is deze aanpak erg motiverend. Een van de jongeren volgt lessen Japans, zodat hij Japanse (animatie)films kan kijken zonder ondertiteling. De bedoeling is dat vanuit dit kleine zaadje zijn motivatie groeit voor andere cursussen.

De aanwezigheid van de leerkrachten heeft een positieve invloed op de jongeren. De maandcommissaris stelt vast dat de jongeren dagelijks naar de les komen en inspanningen doen om de leerstof bij te houden. Een jongere die wilde afhaken, is door de contacten met de leerkracht opnieuw zijn opties gaan bekijken.

“ Ik kan niet anders dan verder te studeren, het is me stilaan duidelijk dat ik zonder diploma of certificaat later geen werk ga vinden, zelfs geen uitkering zal krijgen. Dus ik kan dat dan maar beter van hieruit al doen, alles beter dan op cel te zitten. Jongere



## Aanbevelingen

- De commissie steunt de vraag naar een grondig, transparant en vergelijkend onderzoek naar de onderliggende mechanismen die leiden tot de instroom in de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams Detentiecentrum (VDC)<sup>1</sup>. Het VDC fungeert al meerdere jaren als poort tot internering. Dit jaar werd in het VDC ook een veiligheidsunit uitgebouwd, en leverde het buffercapaciteit voor de gemeenschapsinstellingen.
- De commissie schaarst zich achter het voorstel om de uithandengegeven jongeren onder te brengen in de gemeenschapsinstellingen, in een extra module, naast de module 'high care-high risk' en de module langdurige begeleiding. Het VDC beschikt niet over de nodige infrastructuur en het nodige pedagogisch geschoolde personeel om volop in te zetten op de re-integratie van de uithandengegeven jongere<sup>2</sup>.
- Intussen vraagt de commissie om het nieuwe elan in het VDC verder te zetten. Het recht op onderwijs, participatie en vrije tijd hebben het voorbije jaar een boost gekregen. De commissie kijkt uit naar de komst van extra pedagogisch personeel.
- De commissie pleit voor een flexibelere personeelsplanning. Zo kunnen geplande activiteiten vaker plaatsvinden.
- Ze vraagt om eerder opgestarte externe begeleidingen (zoals deradicaliseringsprogramma's) voort te zetten wanneer jongeren instromen in het VDC.
- De commissie vraagt ook om te garanderen dat jongeren met zware psychiatrische problemen op psychiatrische en psychologische hulpverlening kunnen rekenen. Ze rekent op de Vlaamse en de federale overheid om het VDC hierin te ondersteunen.

1 <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/gedachtewisselingen-hoorzittingen/1994533>

2 <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/gedachtewisselingen-hoorzittingen/1994533>

# Voorzieningen GES+





De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties is in 2025 gestart met het toezicht op de GES+ voorzieningen. GES+ voorzieningen bieden aangepaste opvang aan jongeren met een diagnose van extreme gedrags- en emotionele problemen (GES+).

GES+ voorzieningen zijn erkend door het Agentschap Opgroeien. Alle voorzieningen die GES+ aanbieden, beschikken over een erkenning als multifunctioneel centrum (MFC) binnen het VAPH. Sinds 2023 stromen GES+ jongeren enkel nog een GES+ voorziening in via het hulpprogramma geblokkeerde ontwikkelingstrajecten en dat na een grondig diagnostisch proces<sup>1</sup>.

Over heel Vlaanderen zijn er elf uitbatingsplaatsen met een GES+ erkenning, en zeven uitbatingsplaatsen die een erkenning voor GES+ combineren met een erkenning voor veilig verblijf. Vlaanderen telt 140 GES+ plaatsen<sup>2</sup>. Voorzieningen kunnen zelf kiezen hoe ze hun leefgroepen voor GES+ organiseren. Sommige hebben hun GES+ plaatsen verspreid over meerdere leefgroepen met een ander aanbod. Soms hebben ze een beveiligd aanbod in aparte GES+ leefgroepen. Sommige maandcommissarissen trekken dus naar de GES+ leefgroep, andere bezoeken verschillende leefgroepen en proberen contact te leggen met enkele GES+ jongeren die bijvoorbeeld in een GES-leefgroep onder VAPH verblijven.

“ Ik weet niet welke jongere naar mij toestapt. Ik zie geen verschil. Ik praat met alle jongeren, of het nu een GES-jongere of een GES+ jongere is. Ik kan toch niet zeggen ‘met jou praat ik niet want jij bent een GES en geen GES+’. Dat gaat toch niet. Een GES-jongere is ook een jongere met zorgen en noden.  
Maandcommissaris

## 1. Wie is de GES+ jongere?

Het Agentschap Opgroeien omschrijft jongeren met ernstige gedrags- en emotionele problemen (GES+) als jongeren die vastlopen op meerdere ontwikkelingsdomeinen. De jongeren worstelen met zeer ernstig (internaliserend of externaliserend) gedrag omwille van uiteenlopende redenen, veelal in combinatie met een beperking. De jongeren hebben nood aan intensieve ondersteuning en een (tijdelijke) nood aan beslotenheid in een aangepaste infrastructuur<sup>3</sup>.

### Grote variatie in de realiteit

Maandcommissarissen stellen in GES+ voorzieningen een zeer grote variatie vast. Ze zien jongeren van wie ze zich afvragen: 'Waarom zit die jongere hier?

#### Maandcommissaris zijn in een GES+ voorziening

Maandcommissarissen zijn het gewoon om tijdens hun maandelijks bezoek met jongeren in gesprek te gaan, te luisteren naar wat er leeft en wat jongeren bezighoudt. Ze schuiven mee aan tafel, doen mee met activiteiten, of zetten zich rustig in een hoekje om te praten.

De maandcommissarissen in de GES+ voorzieningen moeten het anders aanpakken. Met sommige jongeren lukt een vlot gesprek. De maandcommissaris kan een wandeling of zelfs een fietstocht maken met de jongere. Maar veelal lukt dat niet. Een gesprek aangaan met een jongere met een ernstige cognitieve en sociaal-emotionele beperking of een ernstige vorm van autismespectrumstoornis (ASS) is niet evident. Door de complexiteit zijn jongeren ook niet

altijd aanwezig tijdens het bezoek van een vrijwilliger. Soms zijn de jongeren in fugue, verblijven ze tijdelijk in een time-out of een psychiatrische voorziening.

Wat maandcommissarissen zeker niet willen, is het verblijf moeilijker maken voor jongeren of begeleiders. Daarom zetten ze voor GES+ in op een zeer geleidelijke opbouw van het contact met de GES+ jongeren. Ze kijken rond, voelen de sfeer, peilen de dynamiek in de leefgroep, doen mee met een eenvoudige activiteit met een jongere, en hebben gesprekken met begeleiders.

Een bezoek van meerdere uren ligt niet voor de hand. De aandachtsspanne van de jongeren reikt vaak niet zo ver. Daarom springen sommige maandcommissarissen tussentijds kort binnen in hun voorziening, om hun jongeren nog eens te zien, of om hun hond – met diploma van therapiehond – aan de jongeren te tonen en een praatje te slaan.

1 <https://www.opgroeien.be/aanbod/projecten-samenwerkingen/hulpprogramma-voor-jongeren-geblokkeerde-ontwikkelingstrajecten>

2 Zorginspectie, Inspectieronde veilig verblijf en GES+, Beleidsrapport 2025, oktober 2025, Zorginspectie.be. Zorginspectie inspecteerde 118 erkende plaatsen GES+. Twee voorzieningen met elk zes plaatsen GES+ vielen buiten de inspectie.

3 Opgroeien, Rondzendbrief GES+, 01/02/2023

Die hoort hier toch niet thuis?' Ze ontmoeten jongeren met een gemiddelde intelligentie, die (deels) naar school gaan, hobby's hebben buitenshuis, dromen en verwachtingen hebben voor een toekomst, tijdens de zomervakantie een studentenbaantje hebben of de maandcommissaris vrolijk komen bedienen met een kopje koffie en een plakje zelfgebakken cake.

“ Een jongen gaat 's avonds nog naar de jeugdruimte van de voorziening en daarna naar een dansvoorstelling in het dorp. Hij maakt deel uit van de dansgroep, maar doet niet mee aan de voorstelling. Zijn vriendin, voor wie hij een verjaardagscadeau heeft ingepakt, danst wel mee.

Maandcommissaris

Ze ontmoeten ook jongeren met zeer ernstige gedrags- en emotionele stoornissen. Jongeren met gespecialiseerde beschermhelmen omdat ze met het hoofd bonken. Grote, stevige, sterke jongemannen met de emotionele en cognitieve ontwikkeling van een baby. Jongeren met een ernstige autismespectrumstoornis die in hun eigen wereld leven en geen enkele blik geven van contact met de mensen rondom hen. Jongeren die niet begrijpen wie de maandcommissaris is, of wat die komt doen. Jongeren ook die zeer snel overprikkeld zijn en van wie het humeur snel wisselt. Bijvoorbeeld omdat ze slecht nieuws te verwerken kregen, of omdat een nieuwe regel of afspraak voor een kortsluiting zorgt.

“ Hij vraagt een sigaret. Hij heeft geen gerolde sigaretten meer en zal er zelf moeten rollen. Hij krijgt het materiaal om dat te doen. Ondertussen stelt hij vast dat zijn schoenen in een gesloten kast staan, ze stellen voor dat hij even op kousen een sigaret rookt. Hij maakt zich kwaad en zegt dat ze hem dat hadden moeten zeggen dat dat ging gebeuren, dat hij dat niet fijn vindt om nu voor een voldongen feit te staan. (...) De spanning is te snijden. Het kan alle kanten uit: of hij begint te smijten met dingen of hij kalmeert. We kunnen de aandacht wegleiden. Hij begint met het rollen van zijn sigaretten. Ook dat lukt niet vlot en hij begint zich meer en meer te frustreren. Opnieuw loopt de spanning op. [...] Ik voel dat het opnieuw twee kanten kan opgaan: hij veegt alles met een zwaai van tafel of hij kalmeert. X. van het interventieteam stelt voor om naar [de andere leefgroep] te lopen voor hem en te vragen aan L. om enkele sigaretten te rollen. Ondertussen komt L. toe en ook zij praat op de jongen in.

Maandcommissaris

## Begeleiders koesteren 'hun' jongeren

Maar hoe zwaar de rugzak van een GES+ jongere ook is, maandcommissarissen horen de begeleiders vertellen over 'hun' Jules, 'hun' Kimberley, 'hun' Senne. Over hoe Senne een goede dag heeft vandaag, en dat een partijtje basket met de maandcommissaris er misschien wel inzit. Over Kimberley die vandaag zeer verdrietig is, want haar droom is aan diggelen gevallen. Over Jules die momenteel zeer gefrustreerd is, want zijn bezoek is niet kunnen doorgaan.

De maandcommissarissen zien ook de jongeren zichtbaar genieten van de warme aandacht die ze van hun begeleiders krijgen. Maandcommissarissen zijn geregeld getuige van ontspannen interacties, van de gemoedelijke omgang, van de knuffels tussen de jongeren en de begeleiders. Jongeren vertellen over "leuke babbels" met begeleiders tijdens het avondeten.

“ Hij vindt dat alle opvoeders geweldig zijn. Hij knuffelt ze graag.  
Maandcommissaris

“ Er kwam kort een andere jongere langs van een andere leefgroep, omdat hij zijn begeleider mist. Er was duidelijk een klik tussen die twee.  
Maandcommissaris



### Aanbevelingen

- De commissie waardeert dat GES+ voorzieningen de jongere achter het zeer uitdagend gedrag blijven zien.
- We appreciëren dat de voorzieningen zich niet beperken tot de diagnoses van een jongere om zijn hulptraject uit te tekenen, maar dat ze ook de interesses en de kleurrijke persoonlijkheid en identiteit van de jongere meenemen. We vragen de voorzieningen dit te blijven doen.
- De commissie benadrukt het belang van maatwerk. Elke jongere moet op een individueel zorgtraject kunnen rekenen. Maandcommissarissen stellen immers een zeer grote variatie aan GES+ jongeren in de leefgroepen vast. Blijf zoveel mogelijk inzetten op maatwerk.

## 2. Niet alle helden dragen een cape: oneindige bewondering voor begeleiders

“ De deur naar de omheinde tuin staat open. Niet sluiten, vraagt een begeleider tijdens de overdracht met de avondploeg. Een van de jongeren is een slechte slaper. Als deze jongen niet kan slapen, kruipt hij zijn bed uit, en gaat via de deur naar de tuin om naar de sterren kijken.  
Maandcommissaris

Maandcommissarissen zien vele dergelijke voorbeelden van zorgzaamheid en toewijding van begeleiders. Ze zien “hardwerkende mensen vol passie” die met grote betrokkenheid de noden en de wensen van de jongeren proberen in te vullen, die “flexibel en inventief” oplossingen zoeken in soms onmogelijke situaties.

“ Ik heb al elke keer andere begeleiders gezien en ik sta telkens versteld van hoe hard ze betrokken zijn en met hoeveel aandacht en liefde ze met de jongens omgaan.  
Maandcommissaris

Ze uiten hun diepe bewondering voor de manier waarop begeleiders blijven staan, ook wanneer jongeren hen proberen weg te duwen. Opvoeders weten dat jongeren hen testen, net omdat zoveel andere volwassenen in hun leven zijn verdwenen. Met herhaaldelijke confrontaties checken jongeren wat de beloofde onvoorwaardelijkheid echt betekent, tot er vertrouwen groeit.

### Begeleiders die blijven staan, elke keer weer

Begeleiders delen geregeld in de klappen wanneer een jongere fysiek agressief wordt. Ze worden geslagen, geknepen – soms tot bloedens toe –, gebeten. Hun kleren worden gescheurd. Maar even later staan ze daar opnieuw. Een begeleidster wilde zelf beschermende handschoenen aankopen, zodat ze een jongere kan blijven vasthouden, ook al bijt hij haar.

“ Het centraal lokaal van de leefgroep is verduisterd, er is zachte achtergrondmuziek en aangepaste verlichting voor een ‘snoezelmoment’. De jongeren liggen rustig samen met een begeleidster op grote kussens in het midden van de ruimte en zijn rustig. Een begeleidster ligt tussen de jongeren. Ze streelt over

de rug van een jongen, dekentjes worden over schouders gelegd om het nog gezelliger te maken. Tijdens de teamvergadering hoorde ik net dat de jongeren vanuit een gebrek aan emotieregulatie de begeleiders regelmatig pijn doen. En nu zie ik een begeleidster tussen ‘haar’ jongeren liggen. Ik denk bij mezelf: chapeau. Het is een beeld dat nog lang zal blijven hangen.  
Maandcommissaris

Begeleiders die dag in dag uit zorg dragen voor deze doelgroep geven aan hoe moeilijk het is om jongeren met zeer ernstige cognitieve en emotionele beperkingen te lezen. Weten wat ze nodig hebben, wat er mis kan zijn, wat ze willen zeggen, betekent nauwgezet observeren en interpreteren. Begeleiders zeggen zelf dat ook zij, met al wat ze weten over de jongeren, nog geregeld de bal mislaan. Dat vertrouwen waarvan ze dachten dat het verworven was, ineens weer weg kan zijn.

“ Op het einde van ons bezoek vertelde de begeleidster dat een jongere haar pijn gedaan heeft. [...] Hij had begin deze week zijn hand naar zijn mond gebracht. De begeleidster dacht ‘hij heeft dorst’. Ze was blij dat ze hem goed had kunnen lezen. En nu was ze er het hart van in dat de connectie er niet meer is.  
Maandcommissaris

Maandcommissarissen zien begeleiders op eieren lopen. Ze voelen voortdurend de temperatuur om verbale of fysieke uitbarstingen voor te zijn. Ze willen niet dat de jongeren nieuwe prikkels krijgen die agressie uitlokken, of dat ze (nog meer) uit evenwicht geraken.

“ De begeleider geeft aan dat ik door mijn vragen op een terrein kan komen dat onvoorspelbaarheid kan creëren. Ik vroeg bijvoorbeeld naar feestjes op de zolder. Blijkbaar zou een van de jongeren naar een feestje in familieverband gegaan zijn, maar deze informatie wordt niet gedeeld met een andere jongere om geen onverwachte reacties uit te lokken die tot incidenten kunnen leiden. De begeleider had even de bezorgdheid dat de jongere over dat feestje zou beginnen en dat de andere jongere daar onverwachts zou kunnen op reageren. Ze proberen onverwachte prikkels te vermijden.  
Maandcommissaris

Maandcommissarissen hebben begrip voor deze aanpak. Ze zijn zelf getuige van de snelheid waarmee een situatie kan omslaan.

Begeleiders nemen soms de regie deels over, en proberen jongeren net dat stapje verder te duwen wanneer ze er niet in hun eentje geraken. Een jongen die zijn moeder al lang niet meer gehoord had, durfde geen contact met haar op te nemen. Hij was bang dat ze boos zou zijn omdat hij ook met zijn vader had gesproken.

“ Later op de avond belt een van de opvoedsters samen met hem naar zijn moeder. Dat contact lijkt betrokken en open. Goed dat deze opvoedster dit in handen nam, voor de jongere alleen leek de stap te groot om dit te doen.  
Maandcommissaris

## Ziekteverzuim en personeelsverloop

De begeleiding van deze jongeren met intensieve noden en intense reacties is zwaar. Maandcommissarissen noteren veel afwezigheden door ziekte, veel personeelsverloop, begeleiders die even op adem komen in een andere leefgroep. Jongeren voelen die temperatuurstijging bij hun begeleiders ook.

“ De sfeer in de groep is de laatste tijd niet leuk. De begeleiders zijn heftig tegen de jongeren.  
Jongere

Voorzieningen proberen hun medewerkers te beschermen. Ze beseffen dat de druk op het personeel in GES+ groepen van bijzondere aard is, met een soms dagelijkse opeenstapeling van incidenten en agressie, en het constante op eieren lopen om uitbarstingen te voorkomen. Ze zorgen voor coaching en opleiding. Ze proberen hun organisatie beter af te stemmen op wat begeleiders nodig hebben.

In één voorziening bijvoorbeeld staan alle begeleiders in alle groepen. Voor de jongeren zijn alle begeleiders daardoor vertrouwde gezichten. Omgekeerd kennen de begeleiders alle jongeren en alle leefgroepen, met hun afspraken en hun cultuur. Dit maakt het makkelijker schuiven met begeleiders bij ziekte of switchen wanneer de relatie tussen een begeleider en een jongere tijdelijk verzuurd is.

Maandcommissarissen zien veel teams die nadenken over hun manier van werken, die wat ze doen en hoe ze met de jongeren omgaan voortdurend evalueren en sleutelen aan hun aanpak. Maar begeleiders zeggen ook handvaten te missen om met deze jongeren met zeer complexe noden om te gaan. Ze zeggen met de rug tegen de muur te staan.



## Aanbevelingen

De maandcommissarissen uiten hun diepe bewondering voor de manier waarop begeleiders zorg dragen voor de jongeren. De commissie ziet de inzet van de begeleiders, hoort hun vraag naar handvaten om met uitdagend gedrag om te gaan en begrijpt de nood om op adem te kunnen komen. De commissie merkt dat begeleiders en jongeren goed moeten worden omkaderd om zorg op maat, vanuit verbinding en kinderrechten, mogelijk te maken.

- Daarom vraagt de commissie aan de Vlaamse overheid om de voorzieningen voldoende middelen en personeel te bieden, zodat de begeleiders de jongeren gepast kunnen begeleiden en de begeleiders voldoende tijd krijgen om te herbronnen.
- De commissie rekent op de overheid om begeleiders en voorzieningen voldoende te ondersteunen in de uitwisseling van expertise, en te garanderen dat voorzieningen expertise kunnen 'binnenhalen' in hun voorziening.

## 3. Leven in de leefgroep

### Infrastructuur

Sommige gebouwen voor jongeren met een GES+ statuut zijn helder, sober en functioneel, en ondersteunen een positief leefklimaat. Andere zijn verouderd en voelen meer als een hindernis. In één voorziening bijvoorbeeld geven de individuele kamers uit op de leefgroep. Te veel omgevingsgeluid waait daar binnen bij zeer prikkelgevoelige jongeren. In een andere voorziening moeten jongeren, wegens een te kleine keuken, in shiften eten, wat de frustratie bij hongerige wachtenden voedt.

### Huiselijkheid in gemeenschappelijke leefruimte

Sommige leefgroepen voelen gezellig aan. De gemeenschappelijke leefruimte is zo huiselijk mogelijk ingericht. De keuken geeft uit op de leefgroep en de jongeren lopen in en uit. Feestdagen worden aangegrepen om de leefgroep op te fleuren. Met Halloween halen ze spinnen, spinnenwebben, Draculatanden en grimedoos boven. Met kerst pronkt de kerstboom in de gemeenschappelijke leefruimte.

Andere leefgroepen proberen binnen een strakker veiligheidskader de leefgroep op te fleuren met kleurrijk geschilderde muren.

## Amper een gezamenlijke leefgroep

Maandcommissarissen stellen vast dat de meeste leefgroepen voor of met GES+ jongeren in deze voorzieningen geen groep zijn. Jongeren leven er vaak naast elkaar. Veel leefgroepen hebben een strakke planning voor de momenten in de leefgroep – eten, gamen, gezelschapsspel spelen. Jongeren zijn er zelden of nooit allemaal tegelijk, wel in zeer kleine groepjes of alleen. Op deze manier willen begeleiders spanningen of uitbarstingen voor zijn en zorgen voor een aangenaam en rustig moment buiten de kamer.

## Meestal strak geplande eetmomenten

Eten doen ze op gewone dagen elk aan een eigen tafel verspreid in de gemeenschappelijke leefruimte, alleen of per twee in de gemeenschappelijke ruimte, of ze eten op de kamer.

Een aantal jongeren geven aan dat ze het tafelmoment in de leefgroep te kort vinden. Ze moeten in hun ogen te snel plaats ruimen voor een jongere die na hun maaltijd een leefgroepmoment alleen heeft. Te weinig tijd om te eten is een klacht die maandcommissarissen vaker noteren. Een jongere had bijvoorbeeld twintig minuten – sigaret na de maaltijd inbegrepen.

Soms proberen begeleiders toch een gezamenlijk eetmoment te creëren met alle jongeren, bijvoorbeeld tijdens de feestdagen. Die avond wordt dan volgens een strak stramien tot in de puntjes uitgedacht om alles rustig te laten verlopen.

“ De groep van zeven bewoners is in tweeën gesplitst: de helft in de leefruimte, met teamleden rond de boom met secret santa-cadeautjes. De anderen zijn op hun kamer. Er wordt na een tijdje gewisseld. De jongeren kregen vooraf een schemaatje over hoe de avond zal verlopen. [...] Na het aperitief en de cadeautjes gaan we aan tafel. Allemaal samen in de leefruimte aan twee grote tafels, met naambordjes. Bij het horen van hun naam gaan de jongeren aanschrijven aan het buffetje. Alles verloopt rustig, ontspannen.  
Maandcommissaris

## Camera's: meeste voorzieningen wel, sommige niet

In vele voorzieningen zijn er camera's in alle ruimtes, ook in de kamers. Sommige hebben alleen camera's in de gemeenschappelijke leefruimtes. Vaak, maar niet altijd, kunnen jongeren aan de camera zien of hij aan of uit is.

Eén voorziening kiest bewust niet voor camera's op de kamer. Zij zetten in op nabijheid van de begeleiders. Verschillende jongeren zeggen het moeilijk te hebben met de camerabewaking.



### Aanbevelingen

GES+ jongeren hebben behoefte aan een kleinschalige opvang of een thuis met een grote zorgintensiteit. Het decreet rechtspositie van de minderjarige spreekt over het recht op een ontwikkelingsgericht leefklimaat dat inzet op fysieke en mentale gezondheid, welzijn, contact, participatie, veiligheid en menselijke waardigheid.

De commissie apprecieert de inspanningen van de voorzieningen om zoveel mogelijk in te zetten op gezelligheid. Voorzieningen gebruiken feestdagen als hefboom om samen met de jongeren te bouwen aan een positief en ontwikkelingsgericht leefklimaat.

- We vragen de voorzieningen om te blijven zoeken naar mogelijkheden om de huiselijkheid en de gezelligheid in de leefgroep te optimaliseren. Een lekkere maaltijd in de gemeenschappelijke ruimte en zonder opgejaagd of onveilig gevoel hoort daarbij.
- We vragen de voorzieningen om het gebruik van camera's zoveel mogelijk te beperken. Het zet de privacy van de jongeren onder druk, zeker wanneer er een camera in de kamer van de jongere hangt. Zorg voor camera's waaraan duidelijk te zien is wanneer ze aan- en uitstaan, en registreer dit. Maar probeer vooral zoveel mogelijk in te zetten op nabijheid.

## 4. Kamermomenten en vrijheidsbeperkende maatregelen

Jongeren in GES+ plaatsen hebben behoefte aan rust en zo weinig mogelijk prikkels om hen te helpen hun emoties te reguleren. Het antwoord van voorzieningen voor GES+ op die behoefte is anticiperen op situaties die voor kortsluiting bij de jongeren kunnen zorgen, situaties vermijden die spanning oproepen, vermijden dat de jongere door bepaalde informatie overstuurd geraakt, en kamermomenten inlassen.

### Kamermomenten: veel, lang, noodzakelijk?

Veel jongeren zeggen tegen maandcommissarissen dat ze te veel tijd op hun kamer moeten doorbrengen. Ook maandcommissarissen, die de dagschema's van de jongeren kunnen inkijken, stellen vast dat er veel kamermomenten zijn.

De schema's maken melding van 3 tot 3,5 uur per dag, maar jongeren zeggen dat het kan oplopen tot 5 of 6, en zelfs 8 uur per dag op kamer, afhankelijk van hun individuele schema. Tijdens de weekends en de vakanties vallen deze momenten hen nog zwaarder.

“ Het is vakantie en hier is niemand. Waarom steek je ons dan op onze kamer?  
Jongere

“ Op dinsdag is er drie uur kamer. Dit vindt hij erg lang. Hij zou daarom nu gevraagd hebben om op dinsdag langer naar school te gaan – een hele dag – om dit te vermijden.  
Maandcommissaris

Tijdens de kamermomenten zijn de deuren van de kamers op slot. Begeleiders doen dit niet alleen om te vermijden dat de jongere de kamer zou verlaten, maar ook om te voorkomen dat andere jongeren binnen kunnen.

Jongeren hebben in hun kamer een (intercom)knop, ze kunnen begeleiders verwittigen als ze iets nodig hebben. In sommige voorzieningen kunnen jongeren langs binnen hun deur zelf sluiten. De begeleider kan die wel altijd openmaken.

Tijdens het driemaandelijks overleg bespreken de maandcommissarissen de duur en de frequentie van de kamermomenten met de verantwoordelijken van hun voorziening. Voorzieningen beseffen dat de kamermomenten niet zijn zoals ze horen te zijn. Ze vertellen aan de maandcommissaris dat ze blijven zoeken naar alternatieven.

### Persoonlijke spullen op de kamer

De jongeren in GES+ voorzieningen verblijven er vaak voor lange tijd. De kamer wordt hun thuis. Sommige jongeren hebben geen persoonlijke spullen op de kamer.

Andere jongeren mogen hun kamers een persoonlijke toets geven. Er zijn lichtjes, er hangen foto's, er ligt een tapijt, jongeren hebben knuffels in hun bed. Vaak lijken hun kamers in alles op een typische rommelige tienerkamer.

Sommige jongeren kunnen ook kiezen uit een aantal activiteiten om zich tijdens kamermomenten bezig te houden, zoals tv kijken, console spelen, tablets, knutselen, puzzelen of bouwpakketten maken. Tijdens een bezoek ziet een maandcommissaris de kamer van een jongere vol staan met afgewerkte bouwpakketten.

Jongeren klagen evenwel over hun verveling en over hun eenzaamheid tijdens die kamermomenten.

“ Ze wil een huisdier om voor te zorgen, een hamster of zo, of een insect, zoals een andere jongen. Iets om tegen te praten als ze op haar kamer zit. Ze is af en toe een halfuur in de leefruimte, maar uiteindelijk is dat ook maar om eens een spel te spelen of zo, en op haar kamer is het altijd tv of knutselen, maar dat is ze ondertussen ook beu.  
Maandcommissaris.

“ Het is niet moeilijk dat kinderen hier zot worden.  
Jongere

Naast de vaste individuele kamermomenten zijn er bijvoorbeeld ook kamermomenten bij de wissel van diensten of voor overleg. De jongeren hebben ook veel kamermomenten omdat het voor begeleiders en voor de jongeren niet haalbaar en niet veilig is om in één ruimte te verblijven. Begeleiders delen de dagen op in blokjes met kamermomenten, zodat ze een-op-een-begeleiding kunnen geven.

## Vrijheidsbeperkende maatregelen

De voorzieningen hebben eigen afzonderingsruimtes, veelal in een aparte hal in de gebouwen van de leefgroep.

“ De isolatieruimtes zijn klein, zonder raam, en de wanden bestaan uit zachte materie (plastic?).  
Maandcommissaris

Sommige voorzieningen hebben time-out en crisisopvang op de campus van de voorziening.

In een voorziening waar jongeren verblijven met zeer ernstige cognitieve en emotionele beperkingen kunnen sommige jongeren niet vrij bewegen in de gemeenschappelijke leefruimte van de leefgroep. Ze zijn met fixatiemateriaal of met een tafelblad over hun zitstoel vastgeklemd om zichzelf en anderen niet in gevaar te brengen.

### Goede praktijk

Een voorziening die zorg draagt voor jongeren met zeer ernstige gedrags- en emotionele stoornissen gaat al een tijd volop aan de slag met de richtlijnen ter preventie van vrijheidsbeperkende maatregelen. De jongeren hebben een signaleringsplan, er is registratie, er is zelfevaluatie, er zijn interne werkgroepen.

## Preventieve afzondering en fixatie

Het decreet rechtspositie van de minderjarige en de richtlijnen ter preventie van vrijheidsbeperkende maatregelen vragen voorzieningen om een beleid uit te werken dat afzondering en fixatie voorkomt, vertrekkend vanuit een strikt rechtenkader.

Afzondering en fixatie moeten volgens het decreet zoveel mogelijk vermeden worden. Als het toch niet anders kan, moeten de maatregelen zo veilig en zo humaan mogelijk worden toegepast. Dat wil zeggen: nooit als sanctie, en enkel op individuele basis bij acuut en ernstig gevaar.

Als een voorziening afzondering en fixatie preventief inzet om acuut en ernstig gevaar te voorkomen of om kansen te bevorderen, legt het decreet vanaf 2027 strikte voorwaarden op. De jongere moet ermee instemmen. Als de jongere niet in staat is om zijn belangen redelijk te beoordelen, moeten de ouders instemmen. Voorzieningen mogen afzondering en fixatie pas gebruiken nadat alle andere opties zijn uitgeput. Het moet op maat van de jongere zijn. Indien nodig, moet medische zorg verzekerd zijn.

## Aanbevelingen

De commissie apprecieert dat voorzieningen met de richtlijnen ter preventie van vrijheidsbeperkende maatregelen aan de slag gaan. Ook waarderen we dat voorzieningen zoeken naar alternatieven voor de vele kamermomenten.

Maar de commissie stelt ook vast dat afzondering en fixatie in voorzieningen preventief worden ingezet. Vele kamermomenten zijn preventief. Tijdens kamermomenten kunnen de jongeren de kamer niet zelfstandig verlaten. In de voorzieningen waar jongeren verblijven met zeer ernstige cognitieve en emotionele beperkingen worden jongeren preventief gefixeerd.

- De commissie vraagt de voorzieningen om duidelijk te stellen welk doel de preventieve afzondering en fixatie dienen. Zijn afzondering en fixatie noodzakelijk om de kansen voor de jongere te bevorderen, of kan het ook zonder? Kan de jongere zonder de fixatie absoluut niet deelnemen aan een activiteit of een les met de ganse leefgroep, of hangt dit af van het moment? Verhogen afzondering en fixatie de kans op bescherming, autonomie en veiligheid fundamenteel of zijn er momenten waarop alternatieven kunnen ingezet worden?
- De commissie dringt aan om de zoektocht naar alternatieven nooit op te geven, afzondering en fixatie zoveel mogelijk te voorkomen, en de rol van de ouders en de jongere hierin te respecteren.

## 5. Dagschema en activiteiten

Hoe een dagschema er voor een GES+ jongere uitziet, is een samenspel van gerechtelijke, pedagogische, organisatorische en individuele factoren. Heeft een jeugdrechter maatregelen opgelegd? Gelden er specifieke veiligheidsmaatregelen? Wat heeft de jongere zelf nodig en wat kan hij? Gaat hij naar school?

GES+ voorzieningen werken met een strakke en voorspelbare dag- en weekstructuur. Die moet zorgen voor rust, houvast en evenwicht. Voor jongeren kan die voorspelbaarheid helpend zijn, maar ze ervaren ze soms ook als eentonig.

“ Hij gaat op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag enkele uren naar school en heeft nadien wel een bepaalde routine. Hij zit op zijn laptop, kijkt tv, speelt PlayStation en gaat elke dag ook even fietsen. Hij zei dat die routine wel goed was maar ook wel saai.  
Maandcommissaris

### Onderwijs

Weinig jongeren gaan overdag voltijds naar school. Sommige jongeren gaan niet naar school en vallen terug op dagbesteding. Andere gaan deeltijds, of volgen TOAH op maat van hun noden. Zo heeft een jongere via TOAH zijn rijbewijs behaald. Voorzieningen geven aan dat de onderwijsregeling die de overheid heeft voorzien voor jongeren in voorzieningen voor deze doelgroep praktisch niet haalbaar is.

Naast TOAH volgen jongeren ook andere trajecten zoals een naadloos flexibel traject (NAFT) om jongeren verbonden te houden met een schoolloopbaan.

“ Ik vraag de begeleidster of iemand naar school gaat, maar dat blijkt niet het geval te zijn. TOAH werd opgestart voor de meesten en voor iemand ook NAFT, maar dit is geen succes. Ze krijgen hem de klas niet in. Er zouden testen moeten afgenomen worden, maar dit lukt niet.  
Maandcommissaris

Sommige oudere jongeren in GES+ leefgroepen hebben studentenbaantjes, zoals monitor op een speelplein, een vakantiejob in een maatwerkbedrijf of in een strandbar.

### Dagbesteding

Naast onderwijs en werk voorzien begeleiders zelf in dagbesteding voor jongeren. Ze verzorgen samen de zieke plantjes in de verschillende leefgroepen, ze bakken koekjes, werken in het houtatelier of werken samen in de tuin van de voorziening.

Begeleiders zoeken ook dagbesteding buitenshuis, zoals vrijwilligerswerk in een woonzorgcentrum. Ze geven toe dat het niet altijd evident is om voor jongeren met GES+ profiel zo'n dagactiviteit te vinden.

Ze bevorderen de zelfredzaamheid van de jongeren, bijvoorbeeld door hun kooktaken te geven. Eén voorziening legt recept en ingrediënten klaar, en zet de jongere aan het werk om zijn eigen avondmaaltijd te bereiden.

Als hun individueel schema het toelaat, gaan jongeren alleen of per twee samen met een begeleider even buiten op stap. Chocomelk met slagroom drinken, een ijsje eten, schoenen kopen, een ommetje langs een supermarkt om snacks in te slaan.

Begeleiders proberen waar mogelijk in te spelen op de talenten en de voorkeuren van de jongeren in hun leefgroep: een jongere met groene vingers die elke plant opnieuw tot leven kan wekken, een jongere die goed kan schaken, of die graag met de kar de schone was rondbrengt.

Ook de voorziening die zorg draagt voor jongeren met zeer ernstige cognitieve en sociaal-emotionele beperkingen zoekt en vindt activiteiten voor de jongeren. Ze gaan aan de slag met verf en papier, gaan wandelen, leren jongeren fietsen, organiseren snoezelmomenten. In de herfstvakantie kwam er een springkasteel.

Sommige jongeren weten zich wonderwel zelf bezig te houden. Ze leren zichzelf gitaar spelen, ze maken beeldjes voor alle bewoners van de leefgroep, ze maken eigen websites en bewerken films.

“ Ondertussen werkt een jongen verder aan een drumstel dat hij maakt van een oude koffer en spullen die hij vindt in en rond het huis. De begeleider en ik zijn zwaar onder de indruk van wat hij aan het doen is.  
Maandcommissaris

Toch klagen jongeren over verveling, vooral op woensdagen, tijdens weekends en tijdens vakantieperiodes. Veel jongeren komen uit een moeilijke thuissituatie en blijven ook tijdens de vakanties in de voorziening. Sommige jongeren zeggen onrustig te worden van het vele binnenzitten.

“ Het is hier saai en ze doen hier niets en ze willen ook niets doen.  
Jongere

Het wegvallen van hun vertrouwde structuur tijdens de vakantieperiode is voor deze jongeren vaak lastig. Toch doen voorzieningen inspanningen om leuke activiteiten te plannen – film kijken, gezonde repen maken, waterspelletjes spelen, naar zee gaan, een stadswandeling maken, een ‘mindfulnessmiddag’ ineensteken, schaatsen of kanovaren.

Geplande activiteiten tijdens de vakanties en doorheen het jaar gaan echter niet altijd door omwille van ziekte en afwezigheden van begeleiders, de wisselende bezetting of het gebrek aan vervoer. Jongeren belanden dan op hun kamer, soms missen ze daardoor kansen.

“ Ze vraagt of ze naar die sollicitatie mag gaan vandaag voor een job als jobstudent. [Begeleider] zegt haar dat het niet zal lukken, omdat er geen begeleiding is.  
Maandcommissaris

Sommige voorzieningen signaleren dat het budget voor activiteiten te krap is, een boodschap die maandcommissarissen ook vaak horen van jongeren, waardoor ze niet altijd leuke uitjes kunnen organiseren.

## Aanbevelingen

De commissie vraagt de Vlaamse overheid om meer ambitie te tonen om het recht op onderwijs van jongeren in GES+ te garanderen.

- Ga voor een zo volwaardig mogelijk onderwijstraject voor GES+ jongeren, begeleid door leerkrachten met expertise in lesgeven aan jongeren met specifieke onderwijsbehoeften.
- Voorzie in een interessant en stimulerend dagprogramma voor jongeren voor wie onderwijs niet lukt. Zet extra in op diverse taken, activiteiten buitenshuis en ontwikkeling in eigen tempo.

De commissie waardeert de inventiviteit van voorzieningen om zorg te dragen voor het recht op vrije tijd van jongeren.

- We vragen de voorzieningen om van vrije tijd een volwaardige pijler te maken in de begeleiding en de zorg voor GES+ jongeren. Leg waar mogelijk verbinding met externe vrijetijdsorganisaties, zie erop toe dat geplande activiteiten doorgaan.

## 6. Gebrek aan perspectief

Door de lange wachtlijsten en een tekort aan gespecialiseerde zorgtrajecten speelt een gebrek aan perspectief jongeren in alle jeugdhulpvoorzieningen parten. Voor GES+ jongeren komen daar de complexiteit van hun zorgnood bij, het ‘dossier’ dat ze meeslepen en het stigma van hun statuut.

“ Ik versta uit de uitleg van de begeleiding dat er weinig of geen toekomstperspectief is en dat de jongens ook niet echt op hun plaats zitten in [GES+ voorziening], maar dat er ook geen geschikt alternatief is.  
Maandcommissaris

Soms vinden voorzieningen een oplossing voor hun jongeren en kunnen jongeren terecht in een autonoom wonen initiatief. Maar al te vaak zijn volwassenenvoorzieningen niet in staat of niet bereid om deze jongeren op te vangen. Ze hebben niet het juiste aanbod, op maat van de noden. Ze vinden het dossier van de jongere te zwaar om de sprong te wagen. De agressie van sommige jongeren, tegenover zichzelf of anderen, schrikt af.

In GES+ leefgroepen ontmoeten maandcommissarissen vaak jongeren die ouder zijn dan 18, sommigen ouder dan 21 jaar. Jongeren kunnen instromen vanaf 12 jaar en tot maximum 25 jaar begeleid worden<sup>4</sup>. Als er toch geen vervolg gevonden wordt, wil de voorziening hen niet op straat zetten.

Begeleiders zeggen dat het lastig is om hun werking af te stemmen op jongeren aan wie ze weinig tot geen concreet toekomstperspectief kunnen bieden. Ze doen inspanningen om jongeren voor te bereiden op een autonoom leven, ze bieden kansen op activiteiten en ervaringen buiten de voorziening.

En dan? Terug naar een onstabiele of ronduit gevaarlijke thuissituatie? Op straat? Begeleiders maken zich grote zorgen wanneer een jongere toch vertrekt zonder vervolghulp. Ze blijven ook nadien “aanklampend bezorgd” zijn en een vangnet bieden. Maar ze houden het hart vast en hopen dat het niet grondig fout loopt en de jongere in de forensische psychiatrie of de gevangenis belandt.

“ Als hij bij papa zou gaan wonen – mama is buiten beeld – dan is er kans op terugval in oude patronen, met fugues, fysiek geweld e.a.  
Begeleider

4 Zie: Art. 18 § 3. van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp

Deze jongeren hebben een grote impact op de leefgroep en de werking. Dat er geen plaats wordt gevonden voor hen, verhoogt hun stress en daarmee hun agressie. Deze jongeren zelf zijn vaak gelaten. Ze hebben weinig of geen toekomstdromen en doelen.

“ Ze vertelt dat ze 22 jaar is, en niet weet hoe haar toekomst er zal uitzien. Ze weet dat ze niet kan blijven, maar er is geen ander perspectief. Spontaan vertelt ze over die zelfverwonding, ze zegt dat het erger werd sedert haar 21 jaar, dat ze er wil mee stoppen, maar dat dit echt niet lukt.  
Maandcommissaris

Maandcommissarissen ontmoeten ook jongeren in de leefgroepen die wel dromen. Sommige voorzieningen moedigen dit ook aan. Eén voorziening maakt echt plaats voor de toekomstwensen van jongeren, ook al weten begeleiders dat de droom niet haalbaar is.

“ Nu praat hij ontzettend veel over al zijn plannen voor als hij 18 wordt. Hij wil alleen gaan wonen en hij heeft in gedachten zijn woning al ingericht. De huisdieren en hun namen inclusief. De realiteit is echter dat hij eigenlijk 7/7 dagen begeleiding nodig heeft. Hij kan dat nog niet zien.  
Maandcommissaris



## Aanbevelingen

- De commissie dringt aan om op structureel niveau voldoende aanbod te garanderen voor jongeren met extra zorgnoden, ook wanneer ze niet meer in een GES+ voorziening terecht kunnen. Jongeren en jongvolwassenen met ernstige gedrags- en emotionele stoornissen hebben recht op een plek waar ze de nodige zorg en begeleiding op maat krijgen.
- De commissie vraagt de Vlaamse en de federale overheid om daarvoor de nodige middelen vrij te maken.

## Fugues

Bij elk bezoek stellen maandcommissarissen vast dat jongeren weggelopen zijn. Begeleiders proberen hen te contacteren. Soms zijn ze na 24 uur terug of laten ze van zich horen. Van sommigen hebben begeleiders al lang niets vernomen. Jongeren die terugkeren, geven aan dat het gebrek aan perspectief vaak de reden is voor hun vlucht.

Vooraf voor jongeren tussen 18 en 21 jaar is de onzekerheid groot. Velen hebben een lange geschiedenis in de jeugdhulp achter de rug. Ze zijn nu eindelijk meerderjarig, ze geloven er niet meer in, haken af, willen naar huis.

Maar de thuiscontext van veel jongeren kan de zorg voor de jongere niet aan, en een zelfstandig leven lukt de jongere niet. Soms beslist de vrederechter daarom bij hun meerderjarigheid dat ze tot 21 jaar in de voorziening moeten blijven.

“ Omwille van hun meerderjarigheid kunnen ze de jongeren 'niet verplichten' om in [voorziening] te blijven. Tegelijkertijd kan het ook niet de bedoeling zijn dat ze gaan en komen wanneer ze willen, zeker niet gelet op het 'besloten karakter' van de leefgroep.  
Maandcommissaris

Begeleiders en voorzieningen blijven zoeken naar een manier om deze fugues te voorkomen en om met terugkerende jongeren om te gaan. Sommige kiezen voor sancties – 24 uur op kamer, een week niet buiten. Sommige twijfelen of ze meerderjarige weglopers wel kunnen straffen of binnen de muren van de voorziening houden.

Dezelfde vragen hebben begeleiders over jongeren die onder gerechtelijke bescherming staan, en van wie de bewindvoerder beslist heeft dat ze in de voorziening moeten verblijven. Wat moeten zij doen als de jongere weigert te blijven?

Weglopers zaaien onrust in de leefgroep met hun komen en gaan. Soms is de situatie zo onhoudbaar dat ze de jongere 'laten' vertrekken en meteen de politie bellen om hem op te pakken en elders onder te brengen.



## Aanbevelingen

- Teken met alle betrokkenen een beleid tegen weggelopen uit dat inzet op preventie, aanpak en nazorg.
- Probeer te achterhalen waarom een jongere wegliep en wat hem kan helpen om het niet meer te doen. Ga met hun input aan de slag in hun traject.
- Probeer in contact te blijven met de jongere tijdens een fugue. Laat de jongere niet los.

## 7. Agressie

Agressie is in GES+ voorzieningen een dagelijkse realiteit. Voor maandcommissarissen is de confrontatie met deze incidenten soms heftig.

“ De situatie was erg aan het escaleren. Ik werd het bureau binnengeleid om niet in de klappen te delen. Uiteindelijk sloeg die jongere het plexiglas voor de tv kapot, ook de tafel en de vloer werden beschadigd. Hij stond dreigend voor de begeleidster. De jongen werd naar zijn kamer begeleid en er werd meegedeeld dat zijn kamer werd gesloten en dat de camera werd aangezet. [...] De jongen bleef tekeergaan, het interventieteam werd opgeroepen. Ze gingen met twee mannen en vier vrouwen de kamer binnen om de jongen te overmeesteren. De jongen schreeuwde en maakte iedereen uit en riep ook dat hij wou meewerken. Ik moet zeggen dat zijn geschreeuw door merg en been ging. Dit liet niemand onberoerd. De jongen werd in de time-outkamer geplaatst, ik zag hem daar nog even in een hoekje zitten.  
Maandcommissaris

Opvoeders hebben routines ontwikkeld om een escalatie voor te zijn. Ze begeleiden een-op-een. Ervaren begeleiders kennen hun jongeren, ze weten hoe ze de temperatuur kunnen doen dalen. Er zijn signaleringsplannen en richtlijnen om vrijheidsberovende maatregelen zoveel mogelijk te voorkomen.

Sommige voorzieningen hebben een agressiecoach. Die leert begeleiders technieken aan om te de-escaleren en met verbale en fysieke agressie om te gaan. Hij springt bij in crisissen en ondersteunt jongeren en begeleiders na een incident.

De impact op de leefgroep is immers groot. Jongeren worden vaak geconfronteerd met extreem geweld. Sommigen geven aan dat ze zich niet veilig voelen, dat ze “pilletjes” moeten nemen omwille van de aanwezigheid van een jongere die “ambetant” doet.

“ Een jongen is na lange tijd terug in de leefgroep. Hij was opgenomen in de jeugdpsychiatrie. Daar liep het mis omwille van agressie, er volgde een time-out in een andere voorziening, maar ook daar is het misgegaan en hij is dan twee weken in time-out geweest in een GI. Daarna is hij weer ingestroomd in de jeugdpsychiatrie, maar daar zag men zijn verblijf niet als haalbaar omwille van de agressie die er geweest was en wat dit had teweeggebracht in hun team. GES+ voorzieningen moeten soms verder met jongeren voor wie het in andere settings, bedoeld voor behandeling, niet

haalbaar is. De terugkeer van deze jongen heeft invloed op de dynamiek in de leefgroep en zet bij andere jongeren wel wat in gang.  
Maandcommissaris

Een hele leefgroep kan kantelen als één jongere extreem gewelddadig is. Om andere jongeren en begeleiders ademruimte te geven, wordt hij vaak tijdelijk elders ondergebracht. Voorzieningen hebben een time-outregeling met een andere voorziening, of deze jongeren gaan naar een crisisbed of worden tijdelijk opgenomen in een psychiatrische voorziening.

Begeleiders moeten vaak snel ingrijpen om zichzelf en anderen te beschermen. Wat doe je tegenover een jongere van 1m90 en 120 kilo die uitzinnig is van woede? GES+ voorzieningen hebben interventieteams, isoleercellen, afzonderingsruimtes, pauzekamers en comfortkamers om de agressie van jongeren te proberen beheersen en te kalmeren.

Die middelen botsen voor begeleiders met hun ideaal van nabijheid en vertrouwen. Ze menen dat ze op dat moment echter weinig andere opties hebben voor een groep jongeren met complexe problematieken voor wie structurele oplossingen uitblijven. In voorzieningen die vooral kiezen voor forse begrenzing plaatsen sommige maandcommissarissen vraagtekens bij een dergelijke aanpak.

“ Er wordt zeer bewust en uitvoerig gepraat over isoleercellen, time-outs en afzonderingen, dingen die bij andere jongeren hoogst uitzonderlijk of zelfs verboden dienen te zijn, worden hier niet alleen gedoogd, ze worden aanvaard als noodzakelijk. Ik voel dat ik me moet aanpassen aan de problematiek van GES+. [...] Hier spelen echt andere relaties, andere mechanismen.  
Maandcommissaris



### Aanbevelingen

De commissie waardeert de inspanningen van voorzieningen om agressie-incidenten zoveel mogelijk te vermijden. Er zijn agressiecoaches, interne werkgroepen en signaleringsplannen. Voorzieningen zien dat agressie-incidenten dalen als ze inzetten op meer activiteiten.

- We vragen de voorzieningen om agressie-incidenten zoveel mogelijk te voorkomen en op zoek te gaan naar plekken waar de jongere veilig zijn frustraties en agressie kan en mag uiten.
- We vragen de voorzieningen om de begeleiders zoveel mogelijk te trainen in de preventie en het omgaan met agressie.

## 8. Zelfverwonding

Jongeren richten hun agressie niet alleen tegen anderen, ze keren die ook tegen zichzelf. Maandcommissarissen noteren een verontrustend hoog aantal incidenten van zelfverwonding in GES+ voorzieningen.

Jongeren doen zichzelf op uiteenlopende manieren pijn. Sommige jongeren proberen zichzelf te verstikken. Eén jongere moest geopereerd worden om ingeslikte batterijen veilig te verwijderen.

De impact is niet alleen groot voor de jongeren, maar ook voor de begeleiders. De wonden zijn soms zo ernstig dat ze de medische expertise van de verpleegkundigen van de voorziening te boven gaan.

Begeleiders zitten met de handen in het haar wanneer de jongere elke medische hulp weigert. De voortdurende waakzaamheid en de emotionele belasting van het zoveelste incident wegen zwaar op teams.

Begeleiders zoeken een evenwicht tussen veiligheid en leefbaarheid. Maar zelfverwonding volledig voorkomen is volgens hen niet haalbaar.

“ We doen wat we kunnen, maar we zijn beperkt in de mogelijkheden om zelfverwonding helemaal te vermijden.  
Zorgcoördinator voorziening

Sommige voorzieningen proberen zelfverwonding te voorkomen door alle mogelijke materialen en voorwerpen weg te nemen. Een voorziening kiest voor een geleidelijke aanpak. Ze gaan sommige voorwerpen en dus sommige risico's gecontroleerd toelaten en bespreken met de jongere.

Sommige voorzieningen zetten ook in op zinvolle dagbesteding voor deze jongeren. Begeleiders stellen daar vast dat de kans op zelfverwonding bij deze jongeren toeneemt op momenten dat ze alleen zijn. Bij sommige jongeren helpt het om het hoofd naar andere dingen te zetten en hun letterlijk iets omhanden te geven.



### Aanbevelingen

De commissie roept de voorzieningen op om een beleid voor zelfverwonding uit te tekenen en daarbij externe expertise te betrekken.

- Ontwikkel een visie. Omkader begeleiders in hun omgang met zelfverwonding bij jongeren.
- De commissie vraagt de Vlaamse overheid om voorzieningen hierbij te ondersteunen. Zelfverwonding roept zeer veel vragen op. Bijvoorbeeld: is het oké om erover in gesprek

te gaan met de jongere, is het oké om het enigszins toe te laten vanuit emotieregulatie en samen met de jongere op zoek te gaan naar veilige vormen van emotieregulatie? Wetenschappelijk onderzoek toont dat zelfverwonding steeds vaker voorkomt. Het risico op zelfverwonding is hoger bij jongeren in de jeugdhulp.

## 9. Medicatiegebruik

Jongeren in GES+ voorzieningen nemen vaak veel medicatie: antidepressiva, ADHD-medicatie, pillen om wanen of angsten onder controle te houden, slaappillen, noodmedicatie om jongeren te kalmeren bij een escalatie. Sommige jongeren zeggen dat ze zelf niet weten welke pillen ze nemen en waarom.

“ Tijdens ons gesprek worden pillen gebracht. Hij vertelt mij dat hij negen pillen – onder andere risperdal en rilatine – per dag slikt, onder andere om rustig te worden. De rest weet hij niet waarvoor ze dienen.  
Maandcommissaris

Begeleiders vertellen over de voortdurende zoektocht naar de juiste dosering, de juiste combinatie van medicatie, in samenwerking met de psychiater. Jongeren nemen bovendien vaak medicatie om de schadelijke neveneffecten van andere medicatie te onderdrukken.

Meerdere GES+ jongeren kampen met een ernstige psychiatrische problematiek. Ze kunnen niet in de jeugdpsychiatrie terecht, omdat er geen plaats is of omdat de jongeren gezien worden als niet behandelbaar. Sommige voorzieningen hebben een deeltijdse psychiater of een eigen aanbod psychotherapie, maar dat dekt de noden niet. Medicatie wordt dan een noodoplossing.



### Aanbevelingen

De commissie maakt zich zorgen om het grote medicatiegebruik in GES+ voorzieningen.

- We vragen de voorzieningen om het medicatiegebruik van de jongeren regelmatig te laten controleren en wanneer nodig te laten bijsturen.

# Colofon

## Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties

# Jaarverslag 2025

### Redactie

Maandcommissarissen: Faissal Ajakaoui, Marie-Constance Barholere, Veerle Borremans, Vreni Cox, Wendy De Bondt, Bruno De Pauw, Morgane Dereze, Joke De Wilde, Jan Decuypere, Pieter De Loof, Emma Hadermann, Lucrece Haubourdin, Liese Hofkens, Gino Ibie, An Keppens, Priscilla Keuppens, Ben Nicolai, Silke Noens, Kaat Overmeire, Barbara Peeters, Chris Peeters, Boy Pijls, Mohamed Rabhi, Jan Schevernels, Brigitte Schorrewegen, Maria Sherzad, Aurélie Smets, Sakina Tahiri, Lut Thijsen, Sofie Truwant, Yves Tuytschaever, Mark Van Bogaert, Geert Van den Aemele, Marina Van den Broeck, Ann Vande Kerckhove, Magali Vanderstraeten, Lotte Van Dyck, Ann Vanlulle, Julie Van Tongerlo, Gawein Verlot, Michelle Verreydt, Kaat Wauman en Staf Wouters.

Leen Ackaert, Secretaris

Heleen Lauwereys, Medewerker

Yentl Roels, Ondersteunend medewerker

Caroline Vrijens, Voorzitter

Met ondersteuning van Isa Van Dorsselaer

### Vormgeving

[josworld.org](http://josworld.org)

### Druk

Drukkerij Zwartopwit

### Verantwoordelijke uitgever

Caroline Vrijens  
Kinderrechtencommissaris  
Leuvenseweg 86, 1000 Brussel

ISBN: 9789077021583

Wettelijk depotnummer: D/2026/9680/001

**Dit jaarverslag kunt u ook downloaden op [cvjt.be](http://cvjt.be) en [kinderrechten.be](http://kinderrechten.be)**



“Ik zag een jong, klein meisje  
op haar bed zitten, te midden  
van knipsels uit magazines,  
speelgoed, een knuffel, een pop.

Het is een beeld dat we  
meestal niet zien, speelgoed  
op de kamer.”

Maandcommissaris in een voorziening veilig verblijf



**Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen**

Leuvenseweg 86  
1000 Brussel

leen.ackaert@vlaamsparlement.be (secretaris)  
02 552 41 05  
www.cvtj.be